

İSLAM CEZA HUKUKUNDA BİLİŞİM SUÇLARI

Diğer AKKUŞ

(Yüksek Lisans Tezi)

Eskişehir, 2016

**İSLAM CEZA HUKUKUNDA
BİLİŞİM SUÇLARI**

DİNÇER AKKUŞ

**T.C
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü**

**Temel İslam Bilimleri
Anabilim Dalı
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

Eskişehir

2016

T.C.
ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dinçer AKKUŞ tarafından hazırlanan **İslam Ceza Hukukunda Bilişim Suçları** başlıklı bu çalışma (Savunma Sınavı Tarihi) tarihinde Eskişehir Osmangazi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddesi uyarınca yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, Jürimiz tarafından **Temel İslam Bilimleri Dalında Yüksek Lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Akademik Ünvanı ve Adı Soyadı

Üye

Akademik Ünvanı ve Adı Soyadı

(Danışman)

Üye

Akademik Ünvanı ve Adı Soyadı

Üye

Akademik Ünvanı ve Adı Soyadı

Üye

Akademik Ünvanı ve Adı Soyadı

ONAY

.../ .../ 200...

(İmza)

(Akademik Ünvanı, Adı-Soyadı)

Enstitü Müdürü

...../...../2016

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin/projenin Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi hükümlerine göre hazırlandığını; bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmanın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla taranmasını kabul ettiğimi ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim. Yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması halinde ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Dinçer AKKUŞ

İmzası

ÖZET

İSLAM CEZA HUKUKUNDA BİLİŞİM SUÇLARI

AKKUŞ, Dinçer

Yüksek Lisans - 2016

Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı

Danışman: Yard. Doç. Dr. Abdullah ACAR

Teknoloji çağının vazgeçilmez ögesi durumundaki bilişim sistem ve ürünlerinin, suç alanında kullanımıyla ortaya çıkan bilişim suçları, birey ve topluma birçok yönden verdiği zararlar, İslam hukukunun temel değerlerinin ihlal edilmesi anlamını taşımaktadır. İnsan hak ve hürriyetleri koruma ve toplum maslahatını sağlama gayesiyle suç ve cezalarla ilgili hükümler ortaya koyan İslam ceza hukukunun tabii niteliği ve dinamik yapısıyla, bilişim suçlarıyla oluşan mağduriyetleri gidererek sosyal asayışı temin etmesi gerekmektedir.

Bu çalışmada, İslam ceza hukuku açısından bilişim suçlarının mahiyeti ele alınmıştır. Çalışmanın ilk kısmında İslam ceza hukukunun nitelikleri, gayeleri, prensipleri ve suç-ceza kavramları hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde bilişim suçları; kavram, kapsam ve tabi oldukları cezalar yönüyle modern hukuk açısından tanıtılmıştır. Son bölümde ise bu suçlar İslam ceza hukukuna göre değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Çalışma, İslam hukukunun, klasik metodolojisi ve modern kanunlar çerçevesinde, ortaya çıkan bu yeni probleme yaklaşımını içermektedir. Bu yönüyle zaman zaman karşılaştırmalar ve kavram geçişlerine yer verilmiştir. Günümüz ceza kanunlarının temel kurallarla yapısal çerçevesini çizdiği bilişim suçları, İslam hukukunun temel kaynakları doğrultusunda incelenmiştir.

ABSTRACT

CYBER CRIMES IN ISLAMIC CRIMINAL LAW

AKKUŞ, Dinçer

Master Degree - 2016

Department of Basic Islamic Studies

Advisor: Asst. Prof. Dr. Abdullah ACAR

Cyber crimes that are created through the utilization of informatics systems and products - the essential elements of the technological age- in crime areas, leads to the violation of Islamic Law's basic values because of the damages they do to individuals and the society in many aspects. Owing to its characteristics and dynamic structure, the Islamic crime law, which produces provisions on crimes and punishments in order to protect human rights and freedoms and manage society's affairs, has to compensate wrongdoings that arise from cyber crimes and has to provide public order.

In this study, the characteristics of cyber crimes with respect to Islamic crime law were discussed. In the first part of the study, information was given on the characteristics, objectives, principles, and crime-punishment concepts of Islamic crime law. In the second part; the concepts and scope of cyber crimes and the punishments that they are subject to were introduced with respect to the modern law. In the last part, these crimes were evaluated with respect to Islamic crime law.

The study contains the approach of Islamic law to this new problem, within the frame of Islamic law's classical methodology and modern laws. As a result, comparisons and conceptual transitions were often used. Cyber crimes, the scope of which is defined with the basic rules of modern-day crime laws, were analyzed according to basic Islamic law literature.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	V
ABSTRACT.....	VI
KISALTMALAR LİSTESİ.....	X
ÖNSÖZ.....	XI
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
İSLAM CEZA HUKUKU	4
1.1. İSLAM CEZA HUKUKUNUN TANIMI VE MAHİYETİ	4
1.2. GENEL PRENSİPLERİ.....	6
1.2.1. Kanunilik	7
1.2.3. Umumîlik	10
1.2.4. Suç-Ceza Dengesi	11
1.2.5. Cezaî Sorumluluğun Sınırlı Olması	12
1.2.6. Şüpheden Sanığın Yararlanması.....	14
1.3. İSLAM CEZA HUKUKUNDA CEZALANDIRMA GAYELERİ	15
1.4. İSLAM CEZA HUKUKUNDA SUÇ	17
1.4.1. Suç kavramı.....	17
1.4.2. Suçun Unsurları	19
1.4.2.1. Kanunî Unsur	19
1.4.2.2. Maddi Unsur	19
1.4.2.3. Manevi Unsur	20
1.4.2.4. Hukuka Aykırılık Unsuru	22
1.4.3. Suçların Tasnifi	23
1.4.3.1. Had Gerektiren Suçlar	24
1.4.3.2. Kısas ve Diyet Gerektiren Suçlar	26
1.4.3.3. Ta'ziri Gerektiren Suçlar	27
1.5. İSLAM CEZA HUKUKUNDA CEZA KAVRAMI	29
1.5.1. Tanımı ve Mahiyeti.....	29
1.5.2. Ceza ve Müeyyide Ayrımı	30
1.5.3. Cezaların Tasnifi.....	31
1.5.3.1. Had Cezaları	31
1.5.3.1.1. Zina Suçunun Cezası.....	31
1.5.3.1.2. Kazf (İftira) Suçunun Cezası.....	32
1.5.3.1.3. Hırsızlık Suçunun Cezası	33
1.5.3.1.4. Hirâbe Suçunun Cezası.....	35

1.5.3.1.5. Bağı Suçunun Cezası	36
1.5.3.1.6. İrtidat Suçunun Cezası	37
1.5.3.1.7. Şübh Suçunun Cezası	38
1.5.3.2. Kisas ve Diyet Cezaları	39
1.5.3.3. Ta'zir Cezaları.....	41
1.5.3.3.1. Bedenî Cezalar	42
1.5.3.3.2. Hürriyeti Kısıtlayıcı Cezalar	42
1.5.3.3.3. Malî Cezalar	43
1.5.3.3.4. Kınama ve Mahrumiyet Cezaları.....	43
İKİNCİ BÖLÜM	45
BİLİŞİM SUÇLARI.....	45
2.1. BİLİŞİM SUÇLARININ TANIMI VE MAHİYETİ.....	45
2.2. BİLİŞİM SUÇLARI İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR.....	46
2.2.1. Bilişim	47
2.2.2. Bilgisayar	48
2.2.3. İnternet	49
2.3. BİLİŞİM SUÇLARININ GENEL ÖZELLİKLERİ	50
2.4. BİLİŞİM SUÇLARININ TASNİFİ	52
2.4.1. Bilişim Sistemine Karşı İşlenen Suçlar	54
2.4.1.1. Bilişim Sistemlerine Yetkisiz Erişim.....	54
2.4.1.2. Verilere Yönelik Suçlar.....	55
2.4.1.3. Bilişim Sistemi ve Ağlarına Yönelik Sabotajlar	58
2.4.2. Bilişim Yoluyla İşlenen Suçlar.....	59
2.4.2.1. Bilişim Yoluyla İşlenen Nitelikli Hırsızlık Suçu	60
2.4.2.2. Bilişim Yoluyla İşlenen Nitelikli Dolandırıcılık Suçu	61
2.4.2.3. Cinsel İstismar ve Müstehcenlik Suçu.....	63
2.4.2.4. Özel Hayatın Gizliliğini İhlal Suçu	65
2.4.2.5. Haberleşmenin Gizliliğini İhlal Suçu.....	66
2.4.2.6. Bilişim Yoluyla İşlenen Tehdit, Şantaj Suçları.....	67
2.4.2.7. Bilişim Yoluyla İşlenen Hakaret Suçu.....	68
2.4.2.8. Bilişim Sistemleri Üzerinden Kumar Oynama	69
2.4.2.9. Bilişim Sistemleri Üzerinde Gerçekleşen Telif Haklarına Yönelik İhlaller 71	
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	73
İSLAM CEZA HUKUKUNA GÖRE BİLİŞİM SUÇLARI.....	73
3.1. İSLAM CEZA HUKUKUNDA BİLİŞİM SUÇLARININ YERİ.....	73
3.2. İSLAM CEZA HUKUKU AÇISINDAN BİLİŞİM SUÇLARI	74
3.2.1. Bilişim Sistemine Karşı İşlenen Suçlar	74
3.2.1.1. Bilişim Sistemine Yetkisiz Erişim.....	75

3.2.1.2. Verilere Yönelik Suçlar	78
3.2.1.3. Bilişim Sistemi ve Ağlarına Yönelik Sabotajlar	80
3.2.2. Bilişim Yoluyla İşlenen Suçlar	83
3.2.2.1. Bilişim Yoluyla İşlenen Hırsızlık Suçu	84
3.2.2.2. Bilişim Yoluyla İşlenen Dolandırıcılık Suçu	87
3.2.2.3. Cinsel İstismar ve Müstehcenlik Suçu	89
3.2.2.4. Özel Hayatın Gizliliğini İhlal Suçu	91
3.2.2.5. Haberleşmenin Gizliliğini İhlal Suçu	93
3.2.2.6. Bilişim Yoluyla İşlenen Tehdit, Şantaj Suçları	95
3.2.2.7. Bilişim Yoluyla İşlenen Hakaret Suçu	97
3.2.2.8. Bilişim Sistemleri Üzerinden Kumar Oynama	99
3.2.2.9. Bilişim Sistemleri Üzerinde Gerçekleşen Telif Haklarına Yönelik İhlaller	101
3.2.2.10. Diğer Suçlar	104
SONUÇ	106
KAYNAKÇA	109

KISALTMALAR LİSTESİ

- a.g.e. : Adı geçen eser
a.g.m. : Adı geçen makale
bkz. : Bakınız
bs. : Baskı
C. : Cilt
çev. : Çeviren
DİA : Diyanet İslam Ansiklopedisi
DİB : Diyanet İşleri Başkanlığı
edt. : Editör
İİBF : İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Hz. : Hazreti
md. : Madde
No: : Sayı
s. : Sayfa
ss. : Sayfa sayısı (sayfalar arası)
TCK : Türk Ceza Kanunu
TDV : Türkiye Diyanet Vakfı
thk. : Tahkik
vd. : Ve diğerleri
t.y. : Tarih yok
yay. : Yayınları/Yayınevi/Yayıncılık
y.y.y. : Yayın yeri yok

ÖNSÖZ

Bütün zaman ve mekânlara seslenişi itibariyle evrensellik niteliği taşıyan İslam hukuku, her devirde korunması gereken insani değerlere önem atfederek toplum nizamını sağlamayı amaçlamaktadır. Ortaya koyduğu fikhî hükümlerin problemleri çözme, temel değerleri yaşatma ve insan-toplum-Allah ilişkisini dizayn etme işlevini sürdürebilmesi adına yenilenme ve uygulanabilme özelliğini ön planda tutmuştur. Bu anlamda geliştirdiği metodik yöntemlerle ihtiyaçlar karşısında yeni hükümler istinbat etmekten de geri durmamıştır.

Teknolojik yeniliklerle beraber gelişen bilişim sistemleri zaman içerisinde farklı şekillere bürünen suç olgusunun yeni ortamı haline gelmiştir. Bu durum karşısında birçok hukuk sistemi ceza kanunlarında bilişim alanındaki suçlar için yeni başlıklar açmışlardır. Ekonomik ve sosyal problemlerin olduğu, toplumsal ahlakın zedelendiği ve bireysel mağduriyetlerin ciddi boyutlara ulaştığı bilişim suçlarının, insan hak ve hürriyetlerine ihtimam gösteren İslam hukuku tarafından görmezden gelinmesi düşünülemez. Zira İslam ceza siyaseti tam da bu gayelerle ortaya konmuş ve her dönem bu türden problemlere yönelmiştir.

İslam ceza hukuku, temel hüküm kaynaklarından yola çıkarak ictihadi faaliyetlerle, bilişim ve internetin bütün hayat alanlarında kullanımının giderek zorunluluk ifade ettiği günümüzde, bilişim suçlarının önlenmesi ve bu suçlara yönelik müeyyideler öngörülmesini ihtiva eden bir yaklaşım ortaya koymak durumundadır.

Çalışmamızda, sözü geçen gereklilikle hareket ederek, bilişim suçları probleminin İslam ceza hukuku açısından sathi bir değerlendirmesini yapacağız. Bilişim sistemleri ve bu sistemler üzerinden işlenen suçları İslam ceza hukukunun genel prensipleri doğrultusunda ele alacağız. Tezimizde ilk olarak İslam ceza hukukunu tanıtarak ceza hukukunun genel prensiplerini, gayelerini ve işlevselliğini detaylıca anlatmaya çalışacağız. Diğer bölümlerde bilişim suçlarının neler olduğu ve İslam ceza hukuku açısından ne ifade ettiğine değineceğiz. Bu suçları, modern ceza hukukuyla kıyaslamalar yaparak, İslam hukuk metodolojisindeki hüküm

kaynaklarından deliller ile kategorize ederek analiz edeceğiz. Sunacağımız bu çalışmanın mtevezı bir çalışma olduğunun farkında olarak bu alandaki boşluğa küçük bir katkı sağlamasını mit ediyoruz.

Çalışmanın hazırlanma süresince her konuda desteğini gördüğüm danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Abdullah ACAR'a şükranlarımı sunarım.

Dinçer AKKUŞ

GİRİŞ

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın önemi, amacı, kapsamı ve araştırmada takip edilen yöntem hakkında genel bilgiler verilecektir.

I- Çalışmanın amacı ve önemi

İslam, muamelat alanında ortaya koyduğu kurallarla toplumsal huzuru temin ederek, ortaya çıkabilecek olası çatışmaların önüne geçmeyi amaçlamaktadır. Kargaşa ve düzensizlik ortamında, toplumun sosyal ve ahlakî yapısı olumsuz etkilendiği gibi, bireyler de hak ve hürriyetlerin ihlal edilmesiyle oluşan mağduriyetlerle yüz yüze gelmektedir. Bu açıdan İslam ceza hukuku birey ve toplumu korumak adına bir takım haksız fiilleri suç sayarak müeyyidelere bağlamıştır.

İnsanlık tarihiyle beraber varlığı söz konusu olan suç olgusu, devirden devire değişerek yeni şekil ve boyutlara bürünmüştür. 21. Yüzyılda teknolojik gelişmelere paralel olarak suç olgusunda ciddi değişimler yaşanmış ve bu değişimlerin temel göstergesi de suç kavramının bilişim teknolojisiyle buluşması olmuştur. Böylece tarihi çok eskilere dayanan suçların birçoğu artık bilişim sistemleri üzerinden işlenir hale gelmiştir.

Bilişim suçlarının ortaya çıkıp yaygınlaşmasıyla birçok hukuk sistemi bu alan için yeni kanunlar ortaya koymuşlardır. İslam ceza hukuku ise daha önce ele alınmayan bu konuyla ilgili, yeni bir yaklaşım sergilemek durumundadır. Zira gayesi, insan ve topluma dair temel değerler olan akıl, din, can, nesil ve malı korumak, haksızlıklara karşı çözüm geliştirerek adaleti sağlamak, insanın şeref, onur ve haysiyetini üstün tutmak olan İslam ceza hukukunun, bilişim teknolojileri ile işlenen suçlarla ilgili hükümler ortaya koyması zamanın ruhuna uygun olacaktır. Dolayısıyla çalışma, bilişim suçlarının İslam hukuku açısından ne ifade ettiğini anlamak açısından önem arz etmektedir.

Meseleci yaklaşım metodu sebebiyle modern ceza kanunlarının gerisinde kaldığı şeklinde eleştiri ve ithamlara maruz kalan İslam ceza hukukunun, bugün birçok hukuk davasına konu teşkil eden bilişim suçları alanında geliştirebileceği hükümleri ve hüküm istinbat yöntemini anlamaya çalışmak da araştırmamızın amacını teşkil etmektedir.

II- Çalışmanın Kapsamı ve Yöntemi

Çalışmamızda yaygın olarak karşılaşılan bilişim suçlarını İslam ceza hukukuna göre ele aldık. Buradaki en önemli amacımız İslam ceza hukuku açısından kanun boşluklarının olduğu bir alanda, temel kaynaklar ve ilkeler doğrultusunda nasıl hareket edilmesi gerektiğini ortaya koymaktır. Dolayısıyla çalışmanın kapsamı örnekleyici tarzda, belirli bilişim suçlarıyla sınırlıdır.

Çalışmamız üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde İslam ceza hukukunu tanıtmaya çalıştık. Özellikle son dönem İslam âlimlerinin yaklaşımı çerçevesinde, İslam ceza hukukunu genel kaideleri, gayeleri ve unsurlarıyla ele aldık. Bu kısımda suç ve cezaları klasik usuldeki; had, kısas-diyet, ta'zir şeklindeki sınıflandırmaya tabi tutarak bu kavramları açıklamaya çalıştık.

İkinci bölümde bilişim suçlarının tanımını, neler olduğunu, işleniş şekillerini ve bu suçlarla ilgili kavramları belirli bir tasnif doğrultusunda ele aldık. Bu kısımda ceza kanunu açısından bu suçların nasıl değerlendirildiği ve bunlar için öngörülen yaptırımların neler olduğundan bahsetmeye çalıştık. Ayrıca suçları işlemek için faillerin kullandığı yöntem ve teknikleri inceledik.

Son bölümde ise bilişim suçlarını, İslam ceza hukuku metodolojisinde konumlandırmaya çalışarak bu suçlar hakkında İslam'ın ortaya koyacağı hükümlerden bahsettik. Bilişim suçlarının klasik usulde ele alınan suçlara benzeşim noktalarını irdeleyerek, bunlar hakkındaki hükümlerin, bilişim suçlarına teşmil edilip edilmeyeceğini değerlendirdik.

Araştırmada analitik bir yaklaşımla, temelleri on dört asır öncesine dayanan İslam hukukunun günümüzde ortaya çıkmış siber suç problemine nasıl cevap

verdiğini irdledik. Bilişim suçları örneğinden, fikhın dinamik yapısının işletilmesinin birey ve toplum yaşantısı için zaruriyetine değindik.

III- Çalışmanın Kaynakları

Çalışmamızda klasik fıkıh literatürü başta olmak üzere günümüz hukuk kaynaklarına sıkça başvurduk. Bu anlamda Hanefi fıkıh kaynak eserleri olan Serahsî'nin *el-Mebsût*, Kâsânî'nin *Bedâiü's-Sanai'*, Mevsilî'nin *el-İhtiyar*, Maverdî'nin *el-Ahkamu's-Sultaniyye* en çok yararlandığımız kaynak kitaplar olmuştur. Ayrıca İslam ceza hukuku konularını ele alırken Vehbe Zuhayli'nin *İslâm Fıkıhı Ansiklopedisi*, Muhammed Ebû Zehra'nın *el-Cerîme*, Abdulkadir Udeh'in *et-Teşri'u'l-Cinâiyyü'l-İslâmî*, Ahmet Fethi Behnesî'nin *el-Mesûliyyetü'l-Cinâiyye fi Fıkhi'l-İslâmiyye* ve *el-Ukûbe fi'l-Fıkhi'l-İslami* M. Cevat Akşit'in *İslam Ceza Hukuku ve İnsani Esasları* adlı eserlerine sıkça atıf yaptık. Bilişim suçlarını modern hukuk açısından ele aldığımız kısımlarda ise Emin Aydın'ın *Bilişim Suçları ve Hukukuna Giriş*, Murat Volkan Dülger'in *Bilişim Suçları*, Levent Kurt'un *Açıklamalı-İçtihatlı Tüm Yönleriyle Bilişim Suçları ve Türk Ceza Kanunundaki Uygulaması*, Recep Yılmaz Yazıcıoğlu'nun *Bilgisayar Suçları: Kriminolojik, Sosyolojik ve Hukuksal Boyutları İle*, A. Caner Yenidünya ve Olgun Değirmenci'nin *Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Bilişim Suçları* adlı eserlerinden istifade ettik. Bunların yanı sıra konumuzla ilgili bilimsel alanda ortaya konulmuş birçok tez, makale ve internet sitesini taradık.

BİRİNCİ BÖLÜM

İSLAM CEZA HUKUKU

1.1. İSLAM CEZA HUKUKUNUN TANIMI VE MAHİYETİ

Fıtratı gereği, medeni bir varlık olan insan için, toplumsal hayat zorunluluk teşkil eder. Toplumsal birliktelik, beraberinde insan için uyulması gereken birçok kural ve bu kurallarla sağlanmaya çalışılan nizamı getirir. İslam, bu medeni insanın temel hak ve özgürlüklerini muhafaza altına alarak, toplumsal düzeni ihlal edici davranışları sonlandırma gayeli bir takım hukuki normlar ortaya koymuştur.

Esasen ceza kavramının hukuksal bir ifade biçimi oluşu, insanlık tarihi boyunca her topluluk için söz konusu olmuştur. Zira hem ilahi dinler hem de makul insanlık anlayışı, nizamı ihlal edici davranışlar için birtakım müeyyideler öngörmüşlerdir. Şu var ki, ilk devirlerden bu yana neredeyse bütün toplum ve sistemlerde var olagelen bu müeyyidelerin uygulanış şekli zaman ve zemine bağlı olarak değişiklik arz etmiştir. Cezalandırmada ilk devirlerde daha çok cismani müeyyideler ön plandayken iktisadi gelişmenin tesiriyle bu tür cezalandırmalar giderek azalarak maddi tazminat, diyet, hapis gibi müeyyideler devreye girmiştir.¹ Ayrıca gelişen hukuki düşünceyle beraber zaman içerisinde cezalandırmanın şahsi, değişken ve sübjektif görünümü genel, ilkesel ve objektif hale gelmiştir. İslam'dan önceki cahiliye hukukundan İslam ceza hukukuna geçişte de bu değişim gözlemlenebilmektedir.

İslam hukukunda iman, ibadet, muamelat ve ahlak alanlarındaki prensiplerin uygulanmasını sağlamak, bunlarla ilgili emir ve yasakların ihlalini önlemek, ferdi ve içtimai hayatı bütün yönleriyle ıslah etmek maksadıyla gerek dünya gerekse ahiret

¹ Ali Bardakoğlu, "Ceza", *DİA*, İstanbul, 2003, C.VII, s. 470.

hayatına yönelik birtakım özendirici ve caydırıcı tedbirler yer almaktadır.² Özellikle İslam'ın temellendirdiği toplumsal düzeni fesada uğratacak sonuçlar doğuran her türlü eylem veyahut eylemsizlik, birtakım müeyyidelerle kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Bu manada “İslam ceza hukuku” klasik usulde farklı başlıklarla³ ele alınmış olsa da hukuk metodolojisinde ve geleneksel İslam anlayışında kendine alan bulmuştur. Genel anlamda, İslam ceza hukuku, kamu düzenini korumak amacıyla tayin edilen yasak fiiller ve bu fiillere karşı devletin uyguladığı cezalar yönünden fertle devlet arasındaki ilişkileri düzenleyen hukuk dalı⁴ olarak tanımlanabilir.

İslam, ceza hukuku alanında bireyin yaratıcı ve içinde yaşadığı toplumla münasebetlerini tanzim ve ıslah etme maksadıyla bazen külli kaideler vaz'etmişken çoğu durum için ortaya koyduğu özel hükümlerle de, içtimai adaleti muhafaza altına almaya çalışmıştır. Cahiliye hukukunun yanlış ceza uygulamalarına son vererek cezalandırmadaki temel gaye olan suçun önlenmesi ve hak mefhumunun korunması ilkelerini, dini ve ahlaki zeminde gerçekleştirme amacı gütmüştür.

İslam ceza hukuku, daha çok kazuistik metotla gelişmiş bir hukuk olması ve geleneksel fıkıh literatüründe ele alınışının modern ceza hukuklarında var olan ayırım ve tasnif şekillerine yer vermemesi sebebiyle eleştirilere maruz kalmıştır. Örneğin ünlü şarkiyatçılardan olan Joseph Schacht, İslam ceza hukuku hakkındaki görüşlerini “İslam'da genel ceza hukuku kavramı yoktur. Suç ve cezai sorumluluk kavramları pek az gelişmiştir. Hafifletici sebepler konusu ise mevcut değildir. Teşebbüs, suç ortaklığı ve muvafakat nazariyesi de yoktur.” şeklinde ifade etmiştir.⁵ Zira Schacht gibi araştırmacılara göre modern hukukta var olan; suç kavramı, suçun unsurları, cezanın mahiyeti, suça iştirak, suça teşebbüs, cezanın düşmesi gibi konuları ihtiva eden genel kısım ve her suçun ayrı ayrı ele alındığı özel kısım ayırımı İslam ceza hukukunda söz konusu değildir. Ayrıca modern hukuktaki tasnif

² İlhan Akbulut, “İslam Hukukunda Suçlar ve Cezalar”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2003, C.LII No:1, s. 167.

³ İslam ceza hukuku, klasik fıkıh kitaplarında “Babu'l-Kisas”, “Kitabu'l-Cinâyât”, “Kitabu'd-Diyât”, “Kitabu'l-Hudûd”, “Kitabu't-Ta'zîr”, “Kitabu'l-İkrah” gibi başlıklar altında işlenmiştir. Bkz: Haluk Songur, “İslam Ceza Hukuku Üzerine –Genel Kısım Özel Kısım Ayırımı ve Belirlenmiş Suçlar Bakımından Cezaların Taksimi-”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 2003, No: 1, s. 189

⁴ M. Cevat Akşit, *İslam Ceza Hukuku ve İnsani Esasları*, Gümüşev Yay., İstanbul, 2015, s. 55.

⁵ Joseph Schacht, *İslam Hukukuna Giriş* çev.: Mehmet Dağ-Mehmet Aydın, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1986, s.192.

biçimiyle İslam hukukundaki tasnif biçiminin uyuşmaması da bu görüşü destekler niteliktedir. Bu tür eleştirilerin temel dayanak noktası, İslam ceza hukukunun daha çok tikel meseleler üzerinde durarak genel teoriler ortaya koymaması olmuştur. Eleştirilerin haklı yanları olmakla birlikte, İslam hukukunda ceza bölümünün teşekkül etmediği söylenemez. İslam ceza hukukunda suçun umumi unsurlarından bahsedilmemekle beraber ceza hukukunun hususi kısmı-güncel hukuk diliyle özel hukuk- içinde suçlara ait genel esaslara değinilmekte ve bu esaslar üzerinde durulmaktadır.⁶ İslam ceza hukukuyla ilgili son dönemlerde yazılmış kaynaklarda suçun unsurları, “erkanü'l-cerime” adıyla ele alınmaktadır.⁷ Bu da fıkıh literatüründe tikel olarak ele alınan suçların başında modern ceza hukukunun genel kısım konularına da değinildiğini gösterir. Netice itibarıyla İslam ceza hukukunun metodik farklılığı, noksan ve yetersiz olduğuna işaret etmez.

Hukukun şahsiliği ve mülkiliği prensiplerini bünyesinde birleştirmiş İslam ceza hukuku, suçlara taalluk eden ilahi kaideleriyle bütünlük arz eder.⁸ Metodundaki meseleci yaklaşıma karşın adalet nazariyesini bütüncül kılarak kapsayıcı bir nitelik taşır. Formel adalet yerine hakkaniyet esasına dayalı bir uygulamayı esas alır.⁹ Ahlakı korumayı amaçlayarak¹⁰ içtimai tefessühü ve mefsedetleri, yani sosyal yapıdaki bozulma ve kötüleşmeyi önlemeye çalışır.

1.2. GENEL PRENSİPLERİ

İslam hukukunda hukukî himayenin konusu olan, fert ve toplum açısından da son derece önem arz eden zaruri maslahatlar; hayat, din, akıl, nesil ve mal olmak üzere beş başlık altında toplanmıştır. Bütün semavi dinlerde teminat altına alınan ve İslam'ın da korumayı hedef edindiği bu maslahatları ihlal eden her tür davranış

⁶ Nuri Kahveci, “İslam Ceza Hukuku Açısından Suçun Manevi Unsurlarından Kast”, *Hikmet Yurdu Dergisi*, 2012, C. V, No: 9, s. 13.

⁷ Abdulkadir, Udeh, *et-Teşri'u'l-Cinâiyyü'l-İslâmî*, Dâru't-Türâs, Kâhire, tsz., C. I, s. 110.

⁸ Riyad Maydanî, “İslam Ceza Hukukunun Genel Prensipleri” çev.: Şamil Dağcı, *İslami Araştırmalar Dergisi*, Ankara, 1990, C. IV, No: 1, s.62.

⁹ Bardakoğlu, “Ceza”, *DİA*, C.VII, s. 472.

¹⁰ Akşit, *a.g.e.*, s. 56.

dinimizce suç kabul edilmiş, suç failleri ise çeşitli müeyyidelerle cezalandırılmıştır.¹¹ İslam hukuku, muhterem kabul ettiği insanın yaşama hakkına yönelik saldırıları yasaklayarak¹² bu tür, yaşama dokunulmazlığını ihlal edici davranışlara birtakım cezalar öngörmüştür.¹³ Şahsi mülkiyeti teminat altına alan İslam, helal kazancın zaruriyetine önem atfederek¹⁴ mala karşı işlenen suçları cezalandırmayı esas edinmiştir.¹⁵ Akıl sağlığını bozucu maddelerin kullanımı¹⁶ ve neslin korunmasını tehdit edici davranışlar da¹⁷ İslam hukukunun yasakları kapsamında olup cezai müeyyideler iktiza ettirir. İslam ceza hukuku temel prensip olarak bu maslahatların korunmasını esas edinmekle beraber, gerek suçun oluşması gerekse de suça tekabül eden cezanın meşruiyeti ve tatbiki noktasında önemli bazı ilkeler geliştirmiştir. Aşağıda bu ilkelere değineceğiz.

1.2.1. Kanunilik

Suç ve cezalarda kanunilik, bir fiilin suç sayılabilmesi için kanunda tasrih edilmiş ve bu yasak fiilin irtikâbı halinde verilecek cezanın belirtilmiş olmasını ifade eder.¹⁸ Türk ceza kanununda, “Kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. Kanunda yazılı cezalardan ve güvenlik tedbirlerinden başka bir ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunamaz”¹⁹ ibaresiyle kanunilik ilkesi benimsenmiştir. Kanunilik unsurunun temel işlevi, söz konusu norma uymakla yükümlü kimseler bakımından, öngörülebilirlik sağlıyor olmasıdır.²⁰ İslam hukukunda suçları ve bunların cezalarını tanımlayan ve muayyen

¹¹ Adnan Akalın, “İslam Hukuku açısından Suçun Unsurları”, *e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, 2013, No: 10, s. 50.

¹² En’âm, 6/151; İsrâ, 17/33.

¹³ Bakara, 2/178.

¹⁴ Mâide, 5/38; Nahl, 16/114.

¹⁵ Mâide, 5/38.

¹⁶ Mâide, 5/90.

¹⁷ İsrâ, 17/32.

¹⁸ Akşit, a.g.e., s. 99.

¹⁹ TCK, md. 2, bkz: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf> (Çevrimiçi), 25 Kasım 2015

²⁰ Ünal Yerlikaya, “Hukuk-Değer İlişkisi Açısından İslâm Ceza Hukuku Normları”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi), Isparta, 2012, s. 98.

cezaların aynen tatbik edilmesini zaruri kılan açık hukuki hükümlerin mevcudiyeti, Batı hukukundaki “kanunsuz suç ve ceza olmaz” prensibiyle mutabakat arz etmektedir.²¹ Bu sebeple cezası olmayan fiiller İslam hukukunca suç sayılmaz.

İslam ceza hukukunda şahsi hürriyet ve masuniyetin teminatı olan kanunilik ilkesi²² bazı delillere dayanmaktadır. Kur’an-ı Kerim’de, “*O, size neleri haram kıldığını ayrı ayrı bildirmiştir*”²³ ayeti bu ilkeye işaret etmektedir. Hz. Peygamber de ceza hukukunun tayin edilmiş sınırlar dışına çıkmayacağını şu sözlerle bildirmiştir: “*Muhakkak ki Allah Teâlâ üzerinize, gereken, miktarı belli cezalar dışında, kanlarınızı akıtmayı, mallarınızı almayı ve ırzlarınızı ihlali haram kılmıştır.*”²⁴ Delillerden de anlaşılacağı üzere İslam ceza hukukunda suçlar ve bu suçlara tekabül eden cezaların belirlenmiş olmasıyla hukukun keyfiliği ve tutarsızlığı problemlerinin ortadan kaldırılması temin edilmiştir.

Ceza hukukunda kanunilik ilkesinin tabii bir sonucu da hükümlerin geriye doğru işlememesidir. Başka bir ifadeyle işlendiği zaman diliminde suç olarak nitelendirilmeyen fiil veya eylemlerin daha sonra suç kapsamında değerlendirilerek sahiplerinin cezalandırılmaları, söz konusu olamaz.²⁵ İşlendiği zamanda suç sayılmayan herhangi bir fiilden dolayı kişinin cezalandırılmayacağı prensibi İslam’ın ilk dönemlerinden itibaren yürürlükte olmuştur Zira İslam hukukunda cezai hükümlerin yürürlüğe girmeden önce, mükelleflerin bilgilendirilmesi gerekliliği sağlanamadığından, bu tür hükümler geçmişe teşmil edilmemiştir. İslam hukuk kaynakların cezai hükümlerin geriye yönelememesini ifade eden pek çok delil mevcuttur.²⁶ Bu sebeple söz konusu hükümler, yürürlüğe girmeden önceki dönemlerde, fertler tarafından bu hükümlere aykırı olarak sergilenen fiillere etki etmez.²⁷

²¹ Maydanî, a.g.m., s. 62.

²² Akşit, a.g.e., s. 100.

²³ En’âm, 6/119.

²⁴ Buhârî, Hudûd, 9.

²⁵ Yaşar Yiğit, “İslam Ceza Hukukunda Kanunilik İlkesi ve Kanunu Bilmemenin Cezalara Etkisi”, Diyanet İlmî Dergi, 2010, C. 36, No. 1, s. 64.

²⁶ Bkz: Bakara, 2/134, 275; Maide, 5/93, 95; Enfal, 8/38; el-Kasas, 28/59; Buhârî, İstîtabetu'l-Mürteddin, I, 6; Müslim, İman, 53, 54; Müsned, IV, 204.

²⁷ Udeh, a.g.e., C. I, s. 261.

1.2.2. Cezaların Şahsiliği

Modern ceza hukukunun da²⁸ temel ilkelerinden biri olan cezaların şahsiliği, suç karşılığı olarak öngörölmüş bulunan cezanın sadece suçun failine verilmesini, yalnızca suçun failinin cezadan etkilenmesini ifade etmektedir. Suçun ferdi mesuliyetine vurgu yapan bu ilkeye göre, hiçbir kimse işlemediği suç nedeniyle cezaî yaptırımlarla karşı karşıya kalmaz. İslam ceza hukukunun temel prensiplerinden olan şahsilik, günahsız, masum insanlara hak etmedikleri cezalarla eziyet edilmesini önleyen, önemli bir insanî ilkedir.²⁹ Ferdin işlemiş olduğu suçlardan şahsen sorumlu olduğu, Kur'an-ı Kerim'de "*Hiçbir günahkâr, başkasının günahını yüklenmez*"³⁰ ve "*Kim bir günah kazanırsa ancak onu kendi aleyhine kazanmıştır*"³¹ ayetleriyle ortaya konulmuştur.

İslam ceza hukukunda şahsilik prensibiyle, kolektif ceza anlayışı büyük ölçüde ortadan kalkmıştır. Özellikle kısas ve zina cezalarında bu ilkenin uyulama örneklerini bulmak mümkündür. Örneğin Hz. Peygamber, zina sonucu hamile kalan ve zina suçunu ikrar eden Gamidiye'li evli bir kadına recm cezasını tatbik etmek için, kadının çocuğunu doğurup çocuk başka gıdalarla beslenecek hale gelinceye kadar beklemiştir.³² Zira haddin tatbiki kadının karnındaki çocuğun da cezalandırılması anlamını taşıyacaktı ki bu da cezaların şahsiliği prensibinin ihlali manasına gelmekteydi. Keza kısas cezalarında da katilden başkasının öldürölmeyeceği bu prensibin gereğidir.

Her ne kadar cezaî sorumluluğun sadece suçlu ile tahdit edilmesi genel kural ise de İslam hukukunda bunun istisnası olan kolektif ceza anlayışını da görmek mümkündür. Bu anlamda âkile³³ ve kasâme³⁴ müesseseleri İslam hukukunda

²⁸ Türk Ceza Kanununda bu ilkeyi ifade etmek üzere "Ceza sorumluluğu şahsidir. Kimse başkasının fiilinden dolayı sorumlu tutulamaz." ibaresi bulunmaktadır. Bkz: TCK, md. 20, bkz: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf> (Çevrimiçi), 30 Kasım 2015

²⁹ Akşit, a.g.e., s. 133.

³⁰ Fâtır, 35/18.

³¹ Nisâ, 4/111.

³² İbn Mâce, Diyât, 36.

³³ Âkile: Kasıt unsuru bulunmayan bir öldürme ve yaralama hadisesinde suçlu adına diyet ödemeyi yüklenen şahıslar topluluğunu ifade eder. Ayrıntılı bilgi için bkz: Hamza Aktan, "Âkile", *DİA*, İstanbul, 1989, C.II, s. 248-249; Vehbe Zuhayli, *İslâm Fıkıhı Ansiklopedisi* çev.: Ahmet Efe vd., Risale

herhangi bir şekilde insan canının heder edilmeyeceği üzerine inşa edilerek sistemleşen kolektif tazmin unsurlarıdır. Şunu da belirtmek gerekir ki, cezanın şahsiliği, faillerin iştiraki suretiyle işlenen suçlarda, her bir faile belli kaideler gözetilerek cezaî yaptırım uygulamayı da kapsamaktadır.

1.2.3. Umumîlik

Kanun karşısında herkesin eşit olduğu gerçeğiyle kimseye ayrıcalık tanımadan, kim olursa olsun suçu işleyenin, işlediği suça denk düşen cezaî yaptırımı tabi tutulmasını ifade eden umumîlik, İslam ceza hukukunun vazgeçilmez ilkelerinden biridir. Esasında İslamiyet'te fertler, şeriat nazarında ve yaratılış itibariyle birbirlerine eşittirler. Irk, dil, renk farkı tanımayan İslam bütün bireyleri hukuk önünde eşit tutar.³⁵ Gerek Hz. Peygamber gerekse sonraki dönemler itibariyle İslam ceza hukukunda bu ilke titizlikle tatbik edilmiştir. Nitekim Hz. Peygamber dönemindeki şu olay bunu net bir şekilde ortaya koymaktadır: Mekke'nin fethi sırasında soylu bir aileye mensup kadın, hırsızlık suçu işlemiş ve el kesme cezasına mahkûm olmuştu. Bu kadının af edilmesi için yakınları, Peygamber (s.a.s.)'in sevdiği bir kişi olan Üsâme b. Zeyd'i aracı kıldılar. Üsâme, Hz. Peygamber ile konuştu ve şu cevabı aldı: "Üsâme! Seni Allah'ın koymuş olduğu herhangi bir cezanın uygulanmaması için aracılık yapar halde görmeyeyim." Resûlullah sonra bir konuşma yaparak şunları söyledi: "*Şüphesiz sizden önceki milletlerin mahvolmasının başlıca sebeplerinden birisi, içlerinden asil (soylu-nüfuz sahibi) bir kişi hırsızlık yaptığında onu affetmeleri, zayıf birisi hırsızlık yaptığında ise, ona ceza*

Yay., İstanbul, 1994, C. VIII, s. 96-98; Şemsü'l-Eimme Ebû Sehl Ebû Bekir Muhammed b. Ahmed es-Serahsî, *el-Mebsût*, çev.: M. Cevat Akşit, Gümüşev Yay., İstanbul, 2011, C.XXVII, s. 166-168.

³⁴ Kasâme: Fâili meçhul cinayetlerde cezaî ve malî sorumluluğu tespit amacıyla cinayetin işlendiği bölge insanlarının veya maktulün yakınlarının yemin etmesi usulünü ifade eder. Ayrıntılı bilgi için bkz: Ali Bardakoğlu, "Kasâme", *DİA*, İstanbul, 2001, C.XXIV, s. 528-530; Serahsî, *el-Mebsût*, C. XXVI, s. 159-180; Alâu'd-Dîn Ebu Bekr Kâsânî, *Bedâiü's-Sanaî' fî Tertibi's-Şerâi'*, Beyrut, 1986, C. VII, s. 286-296.

³⁵ Akbulut, a.g.m., s. 181.

*uygulamalarıdır. Allah'a yemin olsun ki, eğer hırsızlık yapan kişi, Muhammed'in kızı Fâtıma dahi olsa, onun da elini keserdim.*³⁶

Suç ve cezanın umumiliği prensibi İslam'daki cezalandırma gayesi ve adaletin gerçekleşmesi maslahatının zaruri bir sonucudur. İslam ceza hukukunda umumîlik prensibinin kölelik statüsüne yönelik cezalarda farklılaşması, bu prensibin uygulamasına dair bir eksiklik değildir. Zira kölelik, lehte birtakım haklara sahip olunmaması veya hür kimselere nispetle bunların eksik olması neticesini doğurduğu gibi aleyhte birtakım sonuçların ve cezaların hürlere nispetle eksik tahakkuk etmesine de yol açan³⁷ sosyal bir olgu olmuştur. Bu sebeple İslam ceza hukuku hükümlerinin geçerliliği ve cezaların tatbikinin umumî oluşu, kapsam ve uygulama açısından modern ceza hukuklarıyla eşdeğerlik ifade eder.

1.2.4. Suç-Ceza Dengesi

İslam ceza hukukunda suç ile karşılığında verilecek ceza arasında makul bir dengenin bulunması temel esaslardan biridir. Cezalandırma ancak suçun gerektirdiği ölçüde olabilir. Cezanın, tekabül ettiği suça eşit ve denk bir yaptırım olması, suç-ceza orantısızlığına yer verilmemesi ve cezaların suça nispeten adil olması İslam ceza felsefesinin hakkaniyet esasının gereğidir. Nitekim birçok ayette bu hususa dikkat çekilerek³⁸ suç ve ceza arasındaki eşitsizlik ve haksızlıktan çekinilmesi salık verilmiştir.

İslam ceza anlayışının, suç-ceza dengesini dikkate almayıp cezaların orantısız olduğuna yönelik söylemler, suçun ortaya çıkardığı ferdî ve içtimâî olumsuzlukların göz ardı edilmesinden kaynaklanmaktadır. İşlenen suç ile cezanın birlikte değerlendirilmesi durumunda, suçlarla cezalar arasında eşitliğin bulunduğu ve bu cezaların âdil olduğu görülür.³⁹ İslâm hukukunda suçun şiddeti belirlenirken, mağdura verdiği zarar ile birlikte üçüncü şahıslara ve sosyal dokuya verdiği zarar ve

³⁶ Buhâri, Hudûd, 11;Ebû Dâvûd, Hudûd, 4;Tirmizî, Hudûd, 6;İbn Mâce, Hudûd, 6.

³⁷ M. Akif Aydın, Muhammed Hamîdullah, "Köle", *DİA*, İstanbul, 2002, C. XXVI, s. 240.

³⁸ Bakara, 2/194; Yunus, 10/27; Nahl, 16/126; Hac, 22/60; Mü'min, 40/40; Şurâ, 42/40.

³⁹ Muhammed Ebû Zehra, *el-Cerîme*, Dâru'l- Fikri'l- Arabî, Kahire, ty, s. 47.

İslâm'ın temel maslahatları ve değerlerini ihlal derecesi dikkate alınmıştır.⁴⁰ Bu sebeple özellikle haddi gerektiren suçlar ve cezalar arasındaki denklik maddî ve hissedilir miktarlarda değil, suçun doğurduğu haksızlıkla öngörülen ceza arasında aranır.⁴¹ Bununla birlikte kısas ve diyet gibi şahsi hakların ön planda olduğu suçlarda suç ve ceza eşitliği somut olarak görülmektedir. Nasslarla belirlenmeyip yönetici veya hâkimin takdirine bırakılan ta'zir cezalarında ise bu dengenin korunması istenmektedir.

İnsan onurunu zedeleyici, temel değerlerle çelişen ve cezalandırma gayesini aşan orantısız yaptırımlar, İslam ceza hukukunun temel felsefesiyle çelişir. Zira İslam, esas olarak suçluyu cezalandırmayı değil, suçun önlenmesi, suçlunun ıslahı ve toplumun maslahatını amaçlamaktadır. Bu sebeple zulüm sayılabilecek bir suç-ceza dengesizliğini tecviz etmesi mümkün değildir.

1.2.5. Cezaî Sorumluluğun Sınırlı Olması

Cezaî sorumluluk, insanın kendi seçimiyle anlamı ve sonucunun idrakinde olarak işlediği, hukuk nizamınca suç sayılan fiilin ceza niteliğindeki yaptırımına katlanmasını ifade eder.⁴² Kişinin cezaî sorumluluğa ehil olabilmesi ve böylece işlediği suçtan ötürü ceza ile yükümlü tutulabilmesi için bazı vasıfları haiz olması gerekir. Bir diğer deyişle İslam hukukunda ceza ehliyetine sahip olmayan bireyler için ceza yükümlülüğünün birtakım güvenlik tedbirleri ve maddi tazmin ile sınırlı tutulması temel prensiptir.

Akıl, Şâri' tarafından yöneltilen hitabı anlama kudreti ve teklifin dayanağı olarak kabul edilmiştir. Zira hitabı anlama şartı, aklın varlığını gerektirir. Bu itibarla akıl ve bulûğ, cezaî ehliyet için temel iki şarttır. İslam hukukçuları cezaî sorumluluğun sübutu için aklî olgunlaşmanın şart olduğu konusunda ittifak

⁴⁰ Bardakoğlu, "Ceza", *DiA*, C.VII, s. 475.

⁴¹ Sabri Erturhan, "İnsan Onuru Bağlamında İslam Ceza Hukukuna Genel Bir Bakış", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 2013, No: 21, s. 197.

⁴² Kemal Yıldız, "Sorumluluk", *DiA*, İstanbul, 2009, C.XXXVII, s. 381.

etmişlerdir.⁴³ Temyiz kudretine sahip olmayan henüz ergenliğe ulaşmamış çocuk ve akıl hastası için cezaî sorumluluk sınırlandırılmıştır.⁴⁴ Nitekim bunların had ve kısas cezalarına çarptırılması söz konusu değildir. Ancak te'dib ve terbiye müeyyideleri uygulanabilir.⁴⁵ Şahıs haklarına yönelik suçlarda ise tazmin ile cezalandırılabilirler.

Izdırar veya ikrah sonucu, içki, uyuşturucu veya ilaç kullanmak suretiyle ortaya çıkan sarhoşluk hali, cezaî sorumluluğu ortadan kaldırır. Bu durumdaki biri için maddi tazmin yükümlülüğü ise devam eder. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, kendi istek ve arzusuyla sonuçlarını bilerek sarhoşluk verici madde kullanan kişi için İslam hukukçularının çoğunluğu cezaların tatbik edilmesini görüşündedirler.

Cezaî sorumluluğun sınırlı olduğu bir başka durumda ikrah halidir. İkraha kişinin tehdit ve korkutmayla bir işe zorlanmasıdır.⁴⁶ Hukukçular, kişinin canına ya da vücut bütünlüğüne yönelik tehditleri tam; özgürlüğünü kısıtlayan hapis, bağlama, can tehlikesi olamayan dövme gibi durumları da nakıs ikrah olarak değerlendirmişlerdir.⁴⁷ Ayrıca ikrahtan söz edebilmek için; zorlayan kişinin korkuttuğu şeyi yapabilme gücüne sahip olması ve zorlanan kişinin zann-ı galibine göre tehlikenin gerçekleşme ihtimalinin yüksek olması gerekir.⁴⁸ İslam ceza hukuku tam ikraha maruz kalan kişinin, başkasının canına veya vücut bütünlüğüne yönelik suçları dışındaki suçlar için cezayı ikrah edene yöneltir. Sözü geçen başkasının canına yönelik suçlar için ise zorlanan kişinin cezaî yükümlülüğü ortadan kalkmaz. Nakıs ikrahta ise irade ve ihtiyar tamamen ortadan kalkmadığı için sorumluk sınırlanmamıştır.⁴⁹

⁴³ Mücahit Çolak, "İslam Hukukunda Cezaî Sorumluluk ve Tazmin İlişkisi", *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 2010, No: 4, s. 18.

⁴⁴ Bu konuda Hz. Peygamberin şu hadisi delil teşkil etmektedir: "Üç kişiden kalem kaldırılmıştır; ergenlik çağına girinceye kadar çocuk, uyanıncaya kadar uyuyan kimse ve iyileşinceye kadar akıl hastası." Bkz: Ebu Davud, Hudûd, 16.

⁴⁵ Kâsânî, *a.g.e.*, C. VII, s. 63.

⁴⁶ Akşit, *a.g.e.*, s. 130.

⁴⁷ Kâsânî, *a.g.e.*, C. VII, s. 176.

⁴⁸ Serahsî, *el-Mebsût*, C. XXIV, s. 48.

⁴⁹ Udeh, *a.g.e.*, C. I, s. 571.

1.2.6. Şüpheden Sanığın Yararlanması

Modern hukukta mahkûmiyetine yeterli delil olmaması sebebiyle sanığın beraat ettirilmesi veya ispat konusunda bir hususun şüpheli kalması halinde, sanık lehine hüküm çıkarma ve karar vermeyi ifade eden, şüpheden sanığın yararlanması prensibi⁵⁰ İslam ceza muhakemesinde de işlerliği olan esaslardan biridir. Hukukta “bir suçlunun cezasız kalması, bir masumun cezalandırılmasına tercih edilir” düşüncesinin altında yatan bu ilke İslam hukuku terminolojisinde de “beraet-i zimmet asıldır” kuralından hareketle zanlılar/şüpheliler de şüpheli oldukları sürece suçsuzdurlar ve “şüpheler hadleri düşürür”⁵¹ ibaresiyle haklarındaki her türlü şüpheden sanıkların yararlanacağı kaideleştirilmiştir.

Özellikle had ve kısas gibi vücut bütünlüğüne yönelik cezaların haksız uygulanması durumunda geriye dönüş ve telafinin mümkün olmaması, suç ve suçluluğun kesinlik arz edecek şekilde ortaya çıkmadıkça ceza vermemenin gerekliliği anlamını taşır.⁵² Bu sebeple İslam hukukunda masumiyet karinesinin bir sonucu olarak sanığın suçsuzluğu esas alınmış, suç arızî ve istisnâî bir durum olarak görülmüş, suçluluğu tam olarak sabit olmayan kimsenin cezalandırılması cihetine gidilmemiştir.⁵³ Ceza muhakemesindeki bu kural Hz. Peygamberden rivayet edilen şu hadise dayandırılmıştır: “Gücünüz yettiği oranda (mümkün olduğu kadarıyla) Müslümanlardan hadleri düşürünüz, Onun (cezadan kurtulması) için bir çıkış yolu bulduğunuzda, onu serbest bırakınız. Şüphesiz ki devlet başkanının/hâkimin afa yanılması, cezalandırmada yanılmasından daha hayırlıdır.”⁵⁴

Klasik İslam hukuk doktrininde şüphe sadece had ve kısas cezalarında sanık lehine işlerken ta'zir cezalarında ise bu ilke geçerli sayılmamıştır. Bununla birlikte

⁵⁰ Nurullah Kunter, *Ceza Muhakemesi Usûlü*, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1978, s. 423.

⁵¹ İbn Mace, *Hudud*, 5.

⁵² Akşit, *a.g.e.*, s. 142.

⁵³ Sabri Erturhan, “İslâm Hukukunda Şüpheden Sanığın Yararlanması İlkesi”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sivas, 2002, C.VI, No:2, s. 186.

⁵⁴ Tirmizî, *Hudûd*, 2.

modern İslam hukukçuları şüpheden sanığın yararlanması ilkesinin ta'zir cezalarını kapsamı gerektiği görüşündedirler.⁵⁵

İslam'ın adalet, hakkaniyet ve insana hürmet anlayışının bir tecellisi olan bu prensip ile cezalandırma için, suç sayılan bir fiilin tüm unsur ve şartlarıyla tamamen gerçekleşmiş olması zorunlu görülmesi, aksi halde meselenin şüpheli kalacağı, şüpheli durumda da, ilgili cezanın infazının mümkün olmayacağı ifade edilmiştir.

1.3. İSLAM CEZA HUKUKUNDA CEZALANDIRMA GAYELERİ

İslam, insanlardan Şâri' tarafından konulmuş kurallara riayet ederek muayyen ölçüler dâhilinde hareket etmelerini, böylece suç teşkil eden fiillerden kaçınmalarını istemiştir. Bu bağlamda suç ve günah nitelikli fiillere öncelikli olarak uhrevi müeyyideler öngörerek bu fiilleri kontrol altına almaya çalışmıştır. Bununla beraber hukuk normlarına uygunluğun bütün muhataplar açısından aynı derecede olmaması bir takım dünyevi cezaları zorunlu kılmıştır. İslam hukuku bu noktada ortaya koyduğu cezalarda temel bazı gayelere ulaşmayı hedeflemiştir.

İslam ceza hukukundaki had, kısas ve diyet gibi cezalar doğrudan Şâri' tarafından tayin ve tespit edildiğinden bu tür cezaların amaçlarının kesin sınırlarını belirlemek mümkün olmamakla beraber Kur'an, sünnetteki belirgin bazı ifadelerden ve İslam hukukçuları tarafından kabul edilen ta'zir cezaları gibi tayin ve tespitinin hatta uygulama biçiminin kamu otoritesine bırakılmış olması mantalitesinden hareketle, genelde İslam ceza hukukunun gayesine, özelde ise ceza vermenin amacına matuf bazı hususları belirlemek mümkündür.⁵⁶

Cezalardaki temel gayelerden biri, kamu yararını temin, içtimai mefsedetleri kaldırma ve kişisel hakları koruma gibi sosyal faydaları elde etme amacıyla kişileri suçtan uzaklaştırmaktır. İslam, cezalandırmayla suçun genel anlamda önlenmesini amaçlar. Cezaların önleme fonksiyonunu icra edebilmeleri adına, tatbikinin aleni yapılması İslam ceza hukukunda temel esaslardan sayılır. Bu esas Kur'an-ı Kerim'de

⁵⁵ Udeh, *a.g.e.*, C. I, s. 216.

⁵⁶ Nuri Kahveci, "Hukuk Açısından Ceza Vermenin Teleolojik Boyutu", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2003, C.I, No:2, s. 24.

zina cezasına yönelik ayette geçen “...Müminlerden bir topluluk da onların cezalandırmalarına şahit olsun”⁵⁷ ibaresine dayandırılır. Cezanın infazında aleniyet prensibinin suç işlemeye meyilli kişileri vazgeçirme ve ibret teşkil etme maksatlarına matuf olduğu söylenebilir. Bununla birlikte cezaların genel önleyiciliği, cezaî yaptırımlarla karşılaşma korkusunun insan psikolojisi üzerindeki etkisiyle de ilintilidir.⁵⁸ Ayrıca İslam hukukundaki bütün cezalar tek tek incelendiğinde umumî maslahatlara yönelik saldırıların önlenmesi gayesi açıkça görülecektir.

İslam hukukunun cezalandırmadaki temel gayelerinden bir diğeri de suçluyu ıslahtır. Suç işleyen fertleri uslandırma, suçun tekerrür etmesini veya başka bir suç işlenmesini engelleyici nitelik taşır. Hedeflenen ıslah ile suçlunun kötü alışkanlıkları ve suça dönük eylemlerini terk ederek topluma kazandırılması sağlanabilir. Nitekim İslam ceza siyasetinde, müeyyidenin temel amaçlarından biri, suçlunun yeniden sosyal hayata kazandırılmasıdır.⁵⁹ Bu açıdan cezaların, suçlunun iyiye sevk ve ıslah edilerek suçtan alıkonması yoluyla topluma uyumunu sağlama işlevi gördüğü anlaşılmaktadır.⁶⁰ İslam hukukunda ta’zir cezaları cezalandırmadaki ıslah gayesini gerçekleştirme adına somut birer örneklik teşkil etmektedir. Zira ta’zir cezalarının, suçun ve suçlunun durumuna ve onu ıslah kabiliyetine göre değişiklik arz etmesi cezaların ıslah gayesiyle açıklanmaktadır.

Suçun meydana getirdiği olumsuz etkilerden toplumu korumak da cezalandırmanın gayelerinden biridir. Suçun bu olumsuz tesirinin, suçlu ve mağdurdan başka topluma aksetmesi, toplumun diğer fertlerini etkilemesi ve böylelikle suçun toplumda yaygınlaşması, cezalandırmayla önlenmeye çalışılmıştır. Bu itibarla gerek suça götüren etmenlerin ortadan kaldırılması gerekse suçla mücadele edilerek cezaî müeyyideler uygulanması kamu düzenini koruma adına zorunluluk teşkil eder.⁶¹

⁵⁷ Nur, 24/2.

⁵⁸ Faruk Erem, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1974, C.II, s. 155.

⁵⁹ Tahir İbn Âşur, *Mekâsidü’ş-Şerâti’l-İslâmiyye*, eş-Şeriketü’t-Tunusiyye, Tunus, 1985, s. 205.

⁶⁰ Ebu’l-Hasan Ali b. Muhammed b. Habib el-Maverdî, *el-Ahkamu’s-Sultaniyye ve’l-Vilayetü’d-Diniyye*, Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut, 1985, s. 293.

⁶¹ Yüksel Salman, “İslam Ceza Hukukunda Af”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi), Konya, 2005, s. 24.

İslam hukuku cezalandırmayla, aynı zamanda mağdurun haksızlığa uğramışlık duygusunu gidermeyi ve infialini teskin etmeyi amaçlar. Adil bir yargılamayla suça terettüp eden cezanın infazı, mağdurun hakkının korunmuş olduğunu, böylece kin ve intikam duygusunun söndürülmesini netice verir.

Ceza suça karşı mutlak adaletin gereği olan kefarettir.⁶² İslam hukuku ceza ile bu kefaretin ödenmesini sağlayarak insanlar arasında adalet ve hakkaniyeti sağlar. Bununla beraber İslam, suçu ortaya çıkaran faktörleri de bertaraf ederek erdemli bir toplum oluşturmayı amaçlamaktadır.

1.4. İSLAM CEZA HUKUKUNDA SUÇ

1.4.1. Suç kavramı

İslam hukukunda suç kavramı “cerîme” sözcüğüyle ifade edilmiştir. Arapçada c-r-m (ج - ر - م) kökünden türeyen cerîme kelimesi; kesmek, elde etmek, kazanmak, kabahat işlemek manalarına gelmektedir.⁶³ Bazı dilbilimciler bu kelimeyi cinayet işlemek şeklinde tarif etmişlerdir.⁶⁴

Günümüz hukukçuları suç kavramını; “kanunun cezalandırdığı fiil”⁶⁵, “kanuna aykırı şuurî ve iradi fiil”,⁶⁶ “hukuk düzeninin ceza tehdidi ile yasakladığı fiil”,⁶⁷ “sorumlu bir kimse tarafından, müspet veya menfî bir hareketle meydana getirilen, ceza tehdidini taşıyan, bir kanunda yazılmış tarife uygun ve hukuka aykırı olan fiil”,⁶⁸ “isnad yeteneğine sahip bir kişinin kusurlu iradesinin yarattığı icraî veya ihmali bir hareketin meydana getirdiği yasada yazılı tipe uygun, hukuka aykırı ve

⁶² Akşit, a.g.e., s. 64.

⁶³ Ebu'l-Fadl Cemaluddîn Muhammed b. Mükerrrem İbn Manzûr, *Lisanu'l-Arab*, Daru's-Sâdır, Beyrut, 1956, C. XII, s. 90.

⁶⁴ Muhammed b. Yakub el-Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsu'l-Muhît*, Beyrut, 1994, cürm md.

⁶⁵ Tahir Taner, *Ceza Hukuku Umumi Kısım*, Ahmet Sait Matbaası, İstanbul, 1949, s. 79.

⁶⁶ Abdullah Pulat Gözübüyük, *Alman, Fransız, İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunlarıyla Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Şerhi*, Ankara, 1960, C.I, s. 163.

⁶⁷ Nevzat Toroslu, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, Savaş Yayınevi, Ankara, 2008, s. 87.

⁶⁸ Sulhi Dönmezer-Sahir Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1959, C. I, s. 297.

müeyyide olarak bir cezanın uygulanmasını gerektiren eylem”⁶⁹ gibi farklı şekillerde tanımlamışlardır.

İslam ceza hukukunda ise suç teriminin; “Allah’ın had ve ta’zir cezalarıyla cezalandırdığı şer’î yasaklar”,⁷⁰ “zarar içeren yasaklanmış her tür fiil”,⁷¹ “hak, adalet ve doğru yola aykırı her eylemi işlemek”,⁷² “yasak bir fiili yapmak veya yapılması emredilen bir fiili terk etmek”⁷³ şeklinde tanımları yapılmıştır.

Kur’an’da suçu nitelemek üzere pek çok kavram kullanılmıştır. Bunlardan bazıları şöyledir: Cürm (جرم),⁷⁴ ism (اِثْم),⁷⁵ sû’ (سوء),⁷⁶ münker (منكر),⁷⁷ fahşâ’ (فحشاء),⁷⁸ hatîe (خطيئ),⁷⁹ zenb (ننب),⁸⁰ kebîre (كبرى),⁸¹ hûb (حوب),⁸² hurmet (حرمة),⁸³ isyan (عصيان).⁸⁴ Bu kavramlar Şâri’ tarafından nehyedilen davranışları niteleyerek, bunlardan kaçınmayanların kınama veya cezaya müstahak olduğunu ifade etmektedir.

⁶⁹ Uğur Alacakaptan, *Suçun Unsurları*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1975, s. 10.

⁷⁰ Maverdî, *a.g.e.*, s. 285.

⁷¹ Abdullah b. Mahmud b. Mevdud el-Mevsilî, *el-İhtiyar*, Daru’l-Marife, Beyrut, 2007, C. V, s. 27.

⁷² Ebu Zehra, *a.g.e.*, s. 25.

⁷³ Udeh, *a.g.e.*, C. I, s. 66.

⁷⁴ Daha çok ism-i faili olan “mücrim” kullanılmıştır. Bkz: A’raf, 7/84; Yunus, 10/13; Hud, 11/116; Müddessir, 74/41.

⁷⁵ Bakara, 2/206, 276, 219; Âl-i İmran, 3/178; Nisa, 4/48, 50, 112; Furkan, 25/68; Mutaffifin, 83/12.

⁷⁶ Bakara, 2/49; Nisa, 4/22; A’raf, 7/31, 141; İsra, 17/29, 33, 34, 36, 37; Yusuf, 12/24; İbrahim, 14/6; İsra, 17/32; Hud, 11/78; Neml, 27/58; Münafikun, 63/2.

⁷⁷ Ankebût, 29/29.

⁷⁸ Nisa, 4/15, 19, 25; En’âm, 6/151; A’raf, 7/33, 80; Yusuf, 12/24; İsra, 17/32; Neml, 27/54; Ankebût, 29/28; Nûr, 24/19; Ahzab, 33/30; Talâk, 65/1.

⁷⁹ İsra, 17/31; Yusuf, 12/29, 91,97; Kasas, 28/8; Hakka, 69/33.

⁸⁰ Âl-i İmrân, 3/11; Enfâl, 8/52, 54; Yusuf, 12/29, 97; Mülk, 67/11.

⁸¹ Bakara, 2/217; Nisa, 4/31.

⁸² Nisa, 4/2.

⁸³ Bakara, 2/85, 173, 275; Mâide, 5/3, 72, 87, 96; En’âm, 6/139, 140, 145, 151; A’raf, 7/33; Yunus, 10/59; Nahl, 16/115; Nûr, 24/3; Tahrîm, 66/1.

⁸⁴ Bakara, 2/61; Âl-i İmrân, 3/112; Tâ-Hâ, 20/121; Mümtehine, 60/12.

1.4.2. Suçun Unsurları

Bir fiilin hukukî olarak suç kabul edilebilmesi için taşıması gereken niteliklere suçun unsurları denir.⁸⁵ Suçun teşekkül edebilmesi için varlığı zorunlu olan bu unsurlar klasik fıkıh literatüründe daha çok, her suçta özel olarak ele alınmışken modern İslam hukukçuları tarafından “erkânü’l-cerîme” başlığı altında incelenmiştir.⁸⁶

Suçun unsurlarını tanımlama ve tasnifte hukukçuların farklı görüşleri söz konusu ise de genel anlamda suçun; kanunî, maddi, hukuka aykırılık ve manevi unsur olmak üzere, dört yapısal ve kurucu unsuru olduğu kabul edilir.⁸⁷

1.4.2.1. Kanunî Unsur

Bir fiilin suç sayılabilmesi için kanunî tarife uygun olması gerektiği anlamına gelen bu unsur, icra edilen suçun hukuken suç kabul edilip karşılığında ceza takdir edilmiş olmasını ifade eder.⁸⁸ Tipiklik de denilen bu unsura daha önce kanunilik prensibinde değindiğimiz için burada söz etmeyeceğiz.

1.4.2.2. Maddi Unsur

Ceza hukukunda kişi aklından geçirdiği düşüncelerden dolayı cezalandırılmaz. Hukukî anlamda suçun teşekkülü için, koruma altına alınmış hak ve menfaatleri ihlal niteliğinde icraî veya ihmalî bir eylemin varlığı zorunludur. Dolayısıyla suç sayılan fiil, dış dünyada tezahürü olan, hukuk düzenini bozan ve sonuç olarak ceza hukuku alanında suçu oluşturan, dış âlemde değişiklik meydana

⁸⁵ Hayreddin Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, İz Yay., İstanbul, 2001, C. I, s. 206.

⁸⁶ Udeh, *a.g.e.*, C. I, s. 110; Ebû Zehra, *a.g.e.*, s. 168.

⁸⁷ Hakan Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler-Temel Bilgiler*, Seçkin Yay., Ankara, 2012, s. 103.

⁸⁸ Kayıhan İçel, v.d., *Suç Teorisi*, Beta Basım Yayım Dağıtım, 3. bs., İstanbul, 2004, s. 43.

getiren bir insan (davranışı) hareketidir.⁸⁹ Bu açıdan sorumlu sayılan bir kişiden yasak bir fiil veya sözün, diğer fertlere ve topluma zarar verecek şekilde sadır olması suçun maddi unsurunu oluşturur. Bu yasak, yapılmaması gereken bir fiilin icrası yahut yapılması gereken bir fiilin ihmali şeklinde olabilir. Şu var ki, maddi unsurun oluşması için kanunda açıkça yer alan emir veya yasak hükmüne karşı işlenen bir hareketin bulunması, bu hareketten kanunun suç saydığı bir sonucun meydana gelmesi ve ayrıca bu sonuç ile hareket arasında sebep-sonuç ilişkisine dayanan bir illiyet bağının bulunması gerekir.⁹⁰

İslam ceza hukukunda suçun teşekkülü için maddi unsurun zorunlu olduğu şu hadise dayandırılır: “Allah ümmetimin kalplerine gelen kötülükleri, yapmadıkça veya konuşmadıkça affetmiştir.”⁹¹ Nitekim İslam’da fiiliyata dökülmeyen niyet ve düşünceler ceza sebebi olarak görülmez.⁹² Suçta maddi unsurun aranması, insanda düşünce halinde kalan yani fiil halinde dış dünyaya yansımayan fikir ve kanaatlerin, bir takım varsayımlardan hareketle kişiye isnad edilip kovuşturma konusu yapılmasına engel oluşturmaktadır.⁹³ Ayrıca İslam ceza hukukunda maddi unsur; suça hazırlık, teşebbüs ve faal nedamet kavramlarını da beraberinde getirmiştir. Bu kavramlar bağlantılı oldukları suçtan farklı değerlendirilmiştir. Keza failin işlediği suçtan sorumlu olması için de illiyet rabitası zorunlu kılınmıştır.⁹⁴ Yani, suçu bizzat işleme gerekçesinin kendisi ile bağlantılı olup olmadığı, baskı/ikrah altında işleyip işlemediği vb. hususlar suçun maddi unsurlarının sabit olmasında önemli argümanlardır.

1.4.2.3. Manevi Unsur

Bir fiilin suç sayılabilmesi için, failinin iradi olarak kusurlu hareket etmesinin gerekliliği anlamına gelen manevi unsur, fail ile fiil arasında psişik bir bağın

⁸⁹ İçel v.d., *a.g.e.*, s. 44.

⁹⁰ Alacakaptan, *a.g.e.*, s. 39.

⁹¹ Buharî, Talak, 6.

⁹² Akalın, *a.g.m.*, s. 62.

⁹³ Ebu Zehra, *a.g.e.*, s. 274.

⁹⁴ Akşit, *a.g.e.*, s. 68.

bulunmasını ifade eder. Fiiller iradi olarak kusurlu işlenmediği takdirde suç sayılmazlar. Suçun teşekkülü için failin hem kusurlu hareket etmeye ehil olması hem de somut olayda kusurlu hareket etmesi gerekir.⁹⁵ Kusurluluk, failin hukuka uygun hareket edebilme imkânına sahip olduğu halde, hukuka aykırı bir davranışı seçmiş ve gerçekleştirmiş olması sebebiyle, bu fiillerin kendine yüklenebilmesi ve kınanabilmesidir.⁹⁶

Suçun manevi unsuru, temel olarak bireyin isnat yeteneğini ve kusurluluğunu ihtiva etmektedir. Isnat yeteneği suç işleyen kişinin cezaî sorumluluğu haiz olması anlamına gelir ki bu sorumluluğu sınırlandıran etmenlere daha önce değinilmişti. Kusurluluğun ise kasıt ve taksir şeklinde iki temel şekli vardır. İslam fihhında amd olarak ifade edilen kasıt; suçu oluşturan fiili, sonuçlarını bilerek ve isteyerek işleme iradesi olarak tanımlanmıştır.⁹⁷ Taksir ise istenilen bir davranışın istenmeyen veya öngörülme-yen sonucundan doğan sorumluluktur.⁹⁸

İslam ceza hukukunda suçun manevi unsuru ön plana çıkmıştır. Manevi unsurun temel bileşeni olan fiildeki irade, cezaî sorumluluğun ön şartı kabul edilmektedir. Ceza ehliyeti ve bu ehliyeti ortadan kaldıran veya sınırlayan durumlar fiillerin suç kabul edilebilmeleri için önem taşımaktadır. Manevi unsurun ikinci bileşeni olan kusurluluk ise İslam hukukunda suç ve ceza açısından göz önünde bulundurulması gereken temel faktördür. Esasında İslam ceza hukukunda kusura dayalı sorumluluk ilkesi hâkim olmakla beraber mali nitelikteki bazı yaptırımlarda kusursuz sorumluluğa yer verildiği de olur.⁹⁹ Klasik fıkıh doktrininde, kusur derecelenerek kasıt ve taksir durumlarında cezaî müeyyideler farklılaşmıştır. Bu açıdan kusurluluğun en ağır derecesi olan kasıt cezaların en yüksek derecesini de icap ettirir.

⁹⁵ Mehmet Boynukalın, "Suç", *DİA*, İstanbul, 2009, C.XXXVII, s. 456.

⁹⁶ Ayhan Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Beta Basım Yayım, İstanbul, 1992, C. II s. 227.

⁹⁷ Şamil Dağcı, *İslam Ceza Hukukunda Şahıslara Karşı Müessir Fiiller*, Diyanet Yay., Ankara, 1999, s. 16.

⁹⁸ Cengiz Topel Çiftçioğlu, "Türk Ceza Kanunu'nda Taksir", *Ankara Barosu Dergisi*, 2013, No:3, s. 321.

⁹⁹ Ali Şafak, "Kasıt", *DİA*, İstanbul, 2001, C.XXIV, s. 560.

1.4.2.4. Hukuka Aykırılık Unsuru

Hukuka aykırılık unsuru, kanunilik vasfı taşıyan suç niteliğindeki bir fiilin varlığının yanı sıra bu fiilin, hukuk düzeninin bütüncül yapısında herhangi başka bir kanunla hukuka uygun sayılmamış olması gereğini ifade eder. Yani suç teşkil eden fiilin işlenmesine hiçbir kanunla izin verilmemiş olmalıdır.¹⁰⁰ Bir fiilin işlenmesine izin veren hukuk kuralının ceza hukuku alanının dışında bulunması mümkün olduğu için, herhangi bir fiilin suç olarak kabul edilebilmesi için sadece ceza hukukuna değil, bütün hukuk sistemine aykırı olup olmadığı dikkate alınır.¹⁰¹ Bu sebeple, bir fiilin hukuka aykırı olduğu hususundaki kesin hüküm ancak her hangi bir hukuka uygunluk nedeninin somut olayda mevcut olmaması halinde verilebilir. Örneğin, idam cezasını infazla yükümlü olan memur, şekil olarak adam öldürme suçunu işlemiş olmakla beraber, görevinin ifasına başka bir kanunla izin verilmiş olduğundan dolayı işlediği fiil suç sayılmaz.

Fiili suç olmaktan çıkarıp hukuka uygun hale getiren; kanunun hükmünün yerine getirilmesi, yetkili merci emrinin yerine getirilmesi, meşru müdafaa, zaruret hali, mesleki vazifenin ifası gibi sebepler terminolojide “hukuka uygunluk nedenleri” ya da “suçu ortadan kaldıran objektif sebepler” olarak isimlendirilir.¹⁰²

İslam ceza hukukunda bu unsurun mevcudiyetini gözlemek mümkündür. İslam’da şer’î bir nass tarafından suç sayıldığı halde istisnaî şartlar taşımaları sebebiyle yine şer’î nasslarca suç kabul edilmeyen fiiller buna örnek gösterilebilir.¹⁰³ Nitekim İslam hukukunda bir fiilin suç sayılabilmesi için bu fiilin işlenmesine ruhsat tanıyan başka bir hükmün bulunmaması gerekir. Farzı misal, adam öldürme suç kabul edilmekle beraber bunun istisnaî olarak meşru kılındığı durumlar mevcuttur.¹⁰⁴

¹⁰⁰ Alacakaptan, *a.g.e.*, s. 95.

¹⁰¹ Dönmezer-Erman, *a.g.e.*, C. II, s. 3.

¹⁰² Dönmezer-Erman, *a.g.e.*, C. II, s. 19.

¹⁰³ Akalın, *a.g.m.*, s. 68.

¹⁰⁴ Bkz: İsra, 17/32; En’am, 6/151; Ebu Davud, Hudûd, 16.

Çağdaş İslam hukukçuları suç niteliğindeki fiillerin hukuka uygunluk sebeplerini ifade etmek üzere “esbâbü’l-ibâhâ” ibaresini kullanmışlardır.¹⁰⁵ İslam’da hukuka uygunluk sebeplerinin ilki, kendisinin veya üçüncü kişinin hakkına yönelik olarak yapılan, haksız ve halen mevcut saldırıya karşı, hakkın kötüye kullanılması olmadan, saldırıyla orantılı ve onu gidermek için zorunlu olan, saldıranın hukukî yararlarını ihlâl edecek halde savunmada bulunma¹⁰⁶ şeklinde tanımlanan meşru müdafaadır. Kişinin canını ve malını meşru müdafaasının, fiilin suç vasfını ortadan kaldırdığı şer’i naslarla belirtilmiştir.¹⁰⁷

İslam ceza hukukunda hukuki sınırlar içerisinde görevin ifası hukuka uygunluk sebebi sayılır. Dövme, uzuv kesme, öldürme gibi kanunun bir hükmünü tatbik etmekle görevli memurun, bu tür şekil olarak suç niteliğindeki fiilleri sebebiyle cezaî sorumluluğu yoktur.¹⁰⁸ Ayrıca belli şartlara bağlı olmak kaydıyla ıztırar hali, hakkın icrası ve mağdurun rızası da fiilin suç olma vasfını ortadan kaldıran hukuka uygunluk sebeplerindedir.¹⁰⁹

Modern ceza hukukunun genel suç teorisinde kabul ettiği suçun unsurlarının İslam ceza hukukunda işlerliğinin bulunduğunu söylemek mümkündür. Şu var ki, İslam ceza hukukun kazuistik yapısından dolayı klasik İslam hukukçuları suçun genel unsurlarını sistematik olarak ele almak yerine, her suçun özel unsurlarını o suçu incelerken ayrı ayrı ele almışlardır. Ayrıca ileride görüleceği üzere tek tek ele alınan suçlarda ilave unsurlar da söz konusu olmuştur.

1.4.3. Suçların Tasnifi

Bütün hukuk sistemlerinde suçlar bazı niteliklerine göre tasnife tabi tutulmuştur. Ceza hukuku sistemlerinde suçlar; manevi unsur esas alınarak kasıtlı

¹⁰⁵ Ahmet Fethi Behnesi, *el-Mesûliyyetü’l-Cinâiyye fî Fıkhî’l-İslâmiyye*, Dârü’ş-Şurûk, Beyrut, 1984, s. 17; Udeh, *a.g.e.*, C. I, s. 467.

¹⁰⁶ Mehmet Görgün, *Uygulamada Ağır Ceza Davaları*, Adalet Yayınevi, Ankara, 1996, s. 20-21.

¹⁰⁷ Bkz: Bakara, 2/194; Tirmizi, Diyât, 30.

¹⁰⁸ Kâşânî, *a.g.e.*, C. VII, s. 305.

¹⁰⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz: Akşit, *a.g.e.*, s. 69-72.

suçlar ve taksirli suçlar, hareket unsuru esas alınarak icraî ve ihmali suçlar, işleniş biçimine göre basit ve itiyadî suçlar, sürekliliğine göre ani ve mütemadî suçlar, saldırıya uğrayan hukuki varlık ya da yarara göre şahıslara karşı, aileye karşı, mülkiyete ve devlete karşı işlenen suçlar gibi tasniflere tabi tutulmuştur.¹¹⁰ Bununla beraber günümüz devletlerinin ceza hukuklarında daha çok suçun ağırlığı esas alınarak yapılan cürüm, cünha, kabahat şeklindeki üçlü tasnif ya da cürüm, kabahat şeklindeki ikili tasnif kullanılmaktadır.¹¹¹

Modern İslam ceza hukukçuları suçları çeşitli şekillerde tasnife tabi tutmuşlardır.¹¹² Bu farklı tasniflerden yaygın olarak bilineni, suça öngörülen ceza itibariyle yapılan tasniftir. Bu tasnifin esasını, suça öngörülen cezaların kemiyet ve keyfiyetinin Şari’ tarafından belirlenip belirlenmediği ve cezanın Allah hakkı veya kul hakkı olması teşkil eder.¹¹³ Buna göre İslam ceza hukukunda suçlar üç kısımda incelenir: Had gerektiren suçlar, kısas ve diyet gerektiren suçlar, ta’zir gerektiren suçlar.

1.4.3.1. Had Gerektiren Suçlar

Had kelimesi sözlükte; engel olmak, iki şeyin arasını ayıran sınır manalarına gelmektedir.¹¹⁴ Fıkıh terimi olarak ise; Allah hakkı olarak yerine getirilmesi gereken, miktarı belli ceza olarak tanımlanmaktadır.¹¹⁵ Tariften hareketle, bu suçların Allah hakkı olarak nitelendirilmeleri, ihlal ettiği hak ve menfaatlerin ağırlıklı olarak topluma yönelik olmasıyla ilgilidir.¹¹⁶ Nitekim İslam’da kamu hukukunun ihlali ıstılahta ‘hududullahın ihlali’ ibaresiyle geçmektedir. Yine tariften anlaşılacağı üzere

¹¹⁰ Dönmezer- Erman, *a.g.e.*, C. II, s. 241; Faruk Erem, *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku*, 13. bs., Seçkin Yay., Ankara, 1995, C. I, s. 132-135.

¹¹¹ Haluk Songur, “İslam Ceza Hukukunda Suça İştirak Teorisi –Mukayeseli Bir İnceleme-”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi), Isparta, 2001, s. 37.

¹¹² Ayrıntılı bilgi için bkz: Udeh, *a.g.e.*, C. I, s. 78-102; Ebu Zehra, *a.g.e.*, s. 49-144; Akşit, *a.g.e.*, s. 73-79.

¹¹³ Udeh, *a.g.e.*, C. I, s. 78.

¹¹⁴ İbn Manzûr, *a.g.e.*, C. III, s. 140.

¹¹⁵ Serahsî, *a.g.e.*, C. IX, s. 59.

¹¹⁶ Saffet Köse, *İslam Hukukunda Hakkın Kötüye Kullanılması*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay., İstanbul, 1997, s. 37.

hadler, miktarları nassla tayin edilmiş olduğundan herhangi bir ferdin takdir yetkisine açık olmayıp alt ve üst sınırının olmadığı cezalardır.

Haddi gerektiren suçlar hâkim önünde sabit olduktan sonra bu suçlarda şefaaf, af, sulh geçerli olmaz.¹¹⁷ Zira bu suçlar doğrudan kamu hakkı ile ilgilidir. Aynı gerekçeyle, hırsızlık ve kazf dışındaki haddi gerektiren suçların takibi şikayete bağlı olmaksızın re'sen yapılır.

Fakihler, haddi gerektiren suçların hangileri olduğu konusunda ihtilaf etmişlerdir. Esasında cezaların Şari' tarafından belirlenip belirlenmemesine göre yapılan suç tasnifinden hareketle Kur'an'da cezaî müeyyidesi belirlenmiş dört suç bulunmaktadır. Bunlar; zina,¹¹⁸ kazf,¹¹⁹ hırsızlık¹²⁰ ve hırâbe¹²¹ suçlarıdır. Bunun yanında sünnette de, içki içen kimseye uygulanan celde cezası¹²² ve irtidad eden kimseye belli şartlarda uygulanan ölüm cezasına¹²³ dair rivayetler bulunmaktadır. Ancak İslam hukukçuları cezaların af ve sulha konu olması veya kanun koyucunun takdirine bağlı olarak değişikliğe tabi tutulabilmesi sonucunu doğrudan etkilediği için hangi suç ve cezaların had kapsamında olduğu konusuna önem atfetmişlerdir.¹²⁴ Dolayısıyla bazılarının üzerinde ihtilaf olmakla beraber genel manada haddi gerektiren suçları¹²⁵ şöyle sıralayabiliriz:

1. Zina.
2. Kazf (iffetli bir kadına zina iftirası).
3. Hırsızlık.
4. Hırâbe (yol kesme, silahlı soygun, gasp ve eşkıyalık).
5. Bağy (meşru devlete isyan ve başkaldırı).
6. İrtidad (İslam dininden çıkma).
7. Şürb (içki içme).

¹¹⁷ Akşit, *a.g.e.*, s. 74.

¹¹⁸ Nur, 24/2.

¹¹⁹ Nur, 24/4.

¹²⁰ Maide, 5/38.

¹²¹ Maide, 5/33.

¹²² Buharî, Hudûd, 4; Ebu Davud, Hudûd, 35-36.

¹²³ Ebu Davud, Hudûd, 1.

¹²⁴ Ali Bardakoğlu, "Had", *DİA*, İstanbul, 1996, C.XIV, s. 548.

¹²⁵ Kâsânî, *a.g.e.*, C. VII, s. 33; Abdülaziz Amir, *et- Ta'zîr fi'ş - Şerîati'l-İslâmiyye*, Dâru'l- Fikri'l- Arabî, Kahire, 1969, s. 13

1.4.3.2. Kıyas ve Diyet Gerektiren Suçlar

Sözlükte; denklik, eşitlik, kesmek, iz sürmek¹²⁶ gibi anlamlara gelen kıyas fikhî terim olarak kasten adam öldürme ve müessir fiil suçlarında, faile verilen denk ceza¹²⁷ olarak tanımlanmıştır. Diyet ise, sözlükte karşılık, bedel anlamlarını gelip ıstılahta, bir şahsın haksız olarak öldürülmesi, sakat bırakılması veya yaralanması halinde ceza ve kan bedeli olarak ödenen mal veya parayı ifade eder. Kıyas veya diyeti gerektiren suçlar, şahıs haklarının ön planda olması ve bu suçların mağdur veya mirasçılar tarafından affa konu edilebilmesi yönüyle had suçlarından ayrılmaktadır. Bu açıdan klasik fıkıh anlayışında bu suçlar “cinâyât” başlığı altında incelenmiştir.¹²⁸

Kıyas ve diyeti gerektiren suçlar hayata ve vücut bütünlüğüne karşı işlenen suçlardır. İslam ceza hukukunda vücut bütünlüğüne yönelik işlenen yani bedeni zararlara yol açmakla birlikte, ölümle sonuçlanmayan yaralama, bir uzvu kesme, bir organı işlevsiz hale getirme gibi suçlara müessir fiil adı verilmiştir.¹²⁹ Öldürme ve müessir fiil gibi suçların cezalarının hukukî dayanaklarına nasslarda rastlamak mümkündür.¹³⁰ Genel olarak İslam ceza muhakemesinde kıyas ve diyet gerektiren suçların cezaları verilirken, failin kastı/taksiri esas alınarak, suçun işlenmesinde kastın bulunmadığı ya da kıyasın uygulamasının mümkün olmadığı veya düştüğü durumlarda bedensel ceza yerine malî bir bedel olan diyet cezası takdir etme cihetine gidilmiştir.

¹²⁶ İbn Manzûr, a.g.e., C. VII, s. 76.

¹²⁷ Ömer b. Muhammed Necmüddin Ebû Hafs en- Neseî, *Tilbetü't-Talebe fi'l- Istilâhâtî'l- Fıkhiyye*, Dâru'l- Kalem, Beyrut, 1986, s. 331.

¹²⁸ Bkz: Kâsânî, a.g.e., C. VII, s. 233; Ebû'l- Velîd Muhammed b. Ahmed el- Hafîd İbn Rüşd, *Bidâyetü'l- Müctehid ve Nihâyetü'l- Muktesid*, Dâra'l-Ceyl, Beyrut, 2004, C. II, s. 625.

¹²⁹ Dağcı, a.g.e., s. 41.

¹³⁰ Bkz: Bakara, 2/178-179; İsrâ, 17/33; Nisâ, 4/92.

İslam ceza hukukunda karşılığında kısas ve diyet müeyyidelerini doğuran cinayet suçları öldürme ve müessir fiiller olarak iki grupta incelenir. Öldürme çeşitleri şunlardır¹³¹:

1. Amden katl (Öldürülmesi asla caiz ve meşru olmayan bir insanı öldürücü aletlerden biri ile kasten öldürmek).
2. Şibh-i amd ile katl (Öldürülmesi meşru olmayan bir insanı yaralayıcı sayılmayan bir şeyle öldürmek).¹³²
3. Hataen katl (Bir kimseyi kasıt olmaksızın yanlışlıkla öldürmek).¹³³
4. Hata mecrasına cari olan katl (Uykusunda bir insanın üzerine düşerek onu öldürmek¹³⁴ gibi hata kabul edilen irade dışı bir fiille meydana gelen öldürme).
5. Tesebbüben katl (Bir kimsenin ölümüne sebebiyet vermek).

Müessir fiil çeşitlerini¹³⁵ de şöyle sıralayabiliriz:

1. Uzuv kat'ı (Uzuv sayılan herhangi bir organı kesme).
2. Uzuv ta'tili (Herhangi bir organın melekelerinin izale edilmesi).
3. Yaralamalar.¹³⁶

1.4.3.3. Ta'ziri Gerektiren Suçlar

Ta'zir kelimesi sözlükte men etmek, reddetmek, tahkir ve terbiye anlamlarına gelmektedir.¹³⁷ İslam ceza hukuku terimi olarak ta'zir, hakkında nasslarda muayyen

¹³¹ Mevsilî, *a.g.e.*, C.V, s. 29.

¹³² Ömer Nasuhi Bilmen, *Hukukî İslâmiyye ve İstılahatı Fıkhiyye Kamusu*, Bilmen Yay., İstanbul, 1988, C. III, s. 28.

¹³³ Bilmen, *a.g.e.*, C. III s. 29.

¹³⁴ Mevsilî, *a.g.e.*, C.V, s. 33.

¹³⁵ Geniş bilgi için bkz: Akşit, *a.g.e.*, S. 76-77; Zuhayli, *a.g.e.*, C. VII, s. 108-132.

¹³⁶ İslam hukukçuları yaralanmaları; baş ve yüzdeki yaralamaları ifade etmek üzere "şicâc", baş ve yüz dışındaki yaralamaları nitelemek üzere de "cirâh" şeklinde iki grupta ele almışlardır. Bkz: Hasan Ali eş-Şâzelî, "Cirâh", DİA, İstanbul,1993, C.VIII, s. 24.

¹³⁷ İbn Manzûr, *a.g.e.*, C. IV, s. 561.

bir ceza bulunmayan, Allah veya kul hakkı olarak icrası gerekli bulunan fakat miktar ve keyfiyeti yöneticiye veya hâkime bırakılmış cezaları ifade etmektedir.¹³⁸

Ta'zir cezasını gerektiren suçlar, şer'an masiyet olduğu bildirilmiş ancak cezaları, toplumların kendi şartlarına göre düzenlemeye tabi tutularak tayin edebildikleri fiillerdir. Had ve kısas gerektiren suçlar gibi sınırlı olmayıp farklı zaman ve bölgelere göre değişiklik arz edebilen bu suçlar, suçlunun ıslahını, te'dibini, başkalarını suçtan uzaklaştırmayı, toplumun suç ve suçlunun kötülüklerinden korunmasını sağlayan, İslâm hukukunun ana ilkelerine ve maslahatlarına aykırı olmayacak ve toplumun menfaatlerinin gerektirdiği şekilde suçluların cezalandırılmasında adalet ilkesini gerçekleştirecek ana ilkeler çerçevesinde belirlenirler.¹³⁹

Ta'zir suçları, cezayı seçme ve ceza miktarını belirleme yetkisinin hâkime bırakılmış olması, tövbe ve afla düşebilmesi, suçlunun durumuna göre değişiklik gösterebilmesi, ispat şartlarının kolaylığı, zaman aşımının söz konusu olması gibi özellikleriyle had ve kısas suçlarından ayrılır.¹⁴⁰

Ta'zir suçlarının genel anlamda farzların terki ve haramların işlenmesiyle ortaya çıkan masiyetler olmakla beraber, değişen şartlara göre naslar çerçevesinde yürütülen içtihadî faaliyet neticesinde belirlenebilmesi, bu suçların kapsamının ortaya konmasına mani teşkil etmektedir. Ancak genel nitelikleri yönüyle ta'zir suçları şu şekilde tasnife tabi tutulabilir:

1. Masiyetler: Şari' tarafından yasaklanıp hakkında had veya kısas cezası bulunmayan fiiller.
2. Umumun menfaatlerini ihlal edici fiiller: Kamu düzeni ve yararını sağlamak amacıyla siyasi otoritenin yasakladığı fiiller.¹⁴¹

¹³⁸ Kâsânî, *a.g.e.*, C. VII, s. 63; Akşit, *a.g.e.*, s. 77; Ebu Zehra, *a.g.e.*, s. 112.

¹³⁹ Osman Şekerci, *İslâm Ceza Hukukunda Tazir Suçları ve Cezaları*, Bayrak Yay., İstanbul, 1996, s. 20.

¹⁴⁰ Esra Yakut, "Tanzimat Dönemine Kadar Osmanlı Hukuku'nda Taziri Gerektiren Suçlar ve Cezaları", *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2006, C. I, No:2, s. 26; Tuncay Başoğlu, "Ta'zîr", *DİA, İstanbul*, 2011, C. XL, s. 198.

¹⁴¹ Udeh, *a.g.e.*, C. I, s. 149-163.

3. Had ve kısas cezasının uygulanmadığı durumlar: Hakkında Şari' tarafından belirlenmiş had veya kısas cezası olmasına rağmen, suçun unsurlarının tamamlanamaması sebebiyle ta'zir ile cezalandırılan fiiller.¹⁴²

1.5. İSLAM CEZA HUKUKUNDA CEZA KAVRAMI

1.5.1. Tanımı ve Mahiyeti

Ceza kelimesi sözlükte; karşılık¹⁴³, bedel, iyi fiilin mükâfatı ve kötü fiilin akıbeti¹⁴⁴ olarak tanımlanmıştır. Bu kelime ve türevleri Kur'an'da birçok ayette geçmekte,¹⁴⁵ bu ayetlerde kötü iş yapanların ve salih amelde bulunanların yaptıklarını karşılığı anlatılmaktadır.

İslam hukuk terminolojisinde ceza kavramının farklı tanımları yapılmıştır. Hanefî fakîhi Tarablûsî, cezayı; "haram ve mekruh bir işin yapılmasına, farz ve sünnetin terk edilmesine terettüp eden şer'i karşılık" olarak tarif etmiştir.¹⁴⁶ Tarablusi'nin bu sınıflandırması daha çok ibadetler bağlamında olduğu anlaşılmaktadır. Mâverdî ise "emirlerin terk edilmesi ve yasakların işlenmesini engellemek için Allah'ın koyduğu müeyyideler" şeklinde tanımlamıştır.¹⁴⁷ Genel bir tanımlamayla ceza terimi şöyle tarif edilmiştir: "Ceza, kanun koyucunun toplum yararı için yasaklamış olduğu fiilleri işleyene, yapılmasını istediği şeyleri de işlemeyene acı veren bir karşılık olan, kanunda belirtilmiş korkutucu bir müeyyidedir."¹⁴⁸ Bu manada ceza kelimesi Arapçada "ukûbe" ve "ikâb" kavramlarıyla karşılanmaktadır. Günümüz hukukçuları daha çok dünyada uygulanan

¹⁴² Yakut, *a.g.m.*, s. 26-27; Başoğlu, "Ta'zir", *DİA*, C. XL, s. 198.

¹⁴³ İbn Manzûr, *a.g.e.*, C. XIV, s. 143.

¹⁴⁴ Hüseyin b Rağîb el-İsfahanî, *el-Müfredat fî Ğaribi'l-Kur'ân*, (Tahkik; Safvan Adnan Davudi), Daru'l Kalem, Dimeşk, 1992, s. 195.

¹⁴⁵ Muhammed Fuad Abdülbâki, *el-Mu'cemu'l-Müfehres li Elfâzi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, Daru'l Hadis, Kahire, 1996, s. 168-170.

¹⁴⁶ Alâuddîn Ebû'l- Hasan Ali b. Hâlid Tarablûsî, *Muînü'l- Hükkâm fîmâ Yeteraddedü beyne'l- Hasmeyni mine'l-Ahkâm*, Şirketü Mektebeti ve Matbaati Mustafa el- Bâbî el- Halebî ve Evlâdühü bi Mısır, 2. Baskı, 1973, s. 194, 195.

¹⁴⁷ Mâverdî, *a.g.e.*, s. 275.

¹⁴⁸ Akşit, *a.g.e.*, s. 79.

ceza için **ukûbe**, ahirette uygulanacak ceza için de **ikâb** terimlerini kullanmaktadırlar.¹⁴⁹

Gerek modern hukukta gerekse İslam ceza hukukunda cezalara ait kanunilik, şahsîlik ve umumîlik gibi prensipler söz konusudur. Biz bu prensiplere daha önce değindiğimiz için burada ele almayacağız.

1.5.2. Ceza ve Müeyyide Ayrımı

Ceza, hukuki anlamda suç oluşturan icraî veya ihmâlî her tür davranış karşılığında uygulanabilecek müeyyidelerden biridir. Ceza hukukunda, bir suç karşılık cezadan farklı olarak tazminat, güvenlik tedbiri veya idari yaptırımlardan biri öngörülmüştür. Bu anlamda müeyyide kavramının cezayı da kapsayan geniş bir anlam içeriğine sahip olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim müeyyide, bir kimsenin hukuki varlıklarının, hukuka aykırı bir fiil işleyerek bir emri ihlal etmiş olması sebebiyle azaltılması şeklinde tanımlanmıştır.¹⁵⁰ Dolayısıyla müeyyide kavramı, bir borcun yerine getirilmemesinin, uygulanmasını haklı kıldığı, tamir edici nitelikte de olsa, bütün tedbirleri kapsayan hukuki bir terimdir.

Ceza dışındaki müeyyide türlerini; hukuki bir yükümlülüğü yerine getirmeyi reddeden kimseye karşı zor kullanarak yükümlüğünü yerine getirtme anlamındaki “cebri icra”, kusurlu ve hukuka aykırı eylemle verilen zararın aynen ya da nakden karşılanması anlamındaki “tazminat” ve hukuka aykırı işlemin yokluk, mutlak butlan, nisbi butlanla batıl sayılması anlamındaki “hükümsüzlük” olarak tasnif etmek mümkündür.¹⁵¹

İslam hukukunda cezaî ehliyete sahip olmayan çocuklara, işledikleri haksız fiiller karşılığında uygulanan te'dip ve ıslah şeklindeki güvenlik tedbirlerinin de bu anlamda ceza olmayıp müeyyide olduğunu söyleyebiliriz.

¹⁴⁹ Ahmed Fethî Behnesî, *el-Ukûbe fi'l-Fıkhi'l-İslami*, Dâru'ş-Şurûk, Kahire, 1983, s. 14.

¹⁵⁰ Haluk Toroslu, “Ceza Müeyyidesi”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2007, s. 4.

¹⁵¹ Ramazan Çağlayan, *İdari Yaptırımlar Hukuku*, Asil Yay., Ankara, 2006, s. 12.

1.5.3. Cezaların Tasnifi

İslam ceza hukukunda cezalar; aralarındaki ilgiye, hâkimin takdir yetkisine, uygulama alanına ve suçlara göre tasnife tabi tutulmuşlardır.¹⁵² Diğer tasniflere değinmeden suçlara göre cezaları ele alacağız.

1.5.3.1. Had Cezaları

Had cezaları İslam'ın muhafazasını esas aldığı din, akıl, can, mal ve ırz değerlerini korumaya yönelik Şâri' tarafından belirlenmiş cezalardır. Bu cezaların kanun koyucu tarafından belirlenmiş olması hem İslam ceza hukuk siyasetini ve ilkelerinin belirlemede hem de hâkim takdirine bırakılan cezaları tayin etmede örneklik teşkil eder. Bu cezalar için ispatın şüpheye yer vermeyecek şekilde gerçekleşmesi gerekir. Keza had cezalarında hâkimin veya mağdurun takdirine bağlı olarak cezada indirim/arttırma, af, sulh veya cezanın başka bir cezayla değiştirilmesi şeklinde bir tasarruf veya müdahale mümkün değildir.

Had gerektiren suçların sayısındaki ihtilaf gibi had cezalarında da İslam hukukçuları ihtilaf etmiştir. Ancak çoğunluğun görüşüne göre bu cezalar yedi kısımdır.

1.5.3.1.1. Zina Suçunun Cezası

Zina kavramı suçun, unsurlarıyla beraber teşekkül edip sabit olması ve cezalandırılabilmesi açısından fıkıh mezheplerince farklı şekillerde tarif edilmiştir.¹⁵³

¹⁵² Geniş bilgi için bkz: Hüseyin Arslan, "İslam Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs", Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2006, s. 18-20.

Genel bir tanım olarak zina; evlilik, şüphe ve mülkiyet gibi bir bağ bulunmaksızın erkeğin kadınla, kadının rızası dâhilinde cinsî münasebette bulunmasıdır.¹⁵⁴

Zinanın had cezası olmasının hukuki dayanağı Kur'an'daki şu ayettir: “*Zina eden kadın ve zina eden erkekten her birine yüzer değnek vurun. Allah’a ve ahiret gününe inanıyorsanız, Allah’ın dini(nin koymuş olduğu hükmü uygulama) konusunda onlara acıyacağınız tutmasın. Müminlerden bir topluluk da onların cezalandırılmasına şahit olsun.*”¹⁵⁵ Ancak zina haddinin tatbiki için bir takım unsurların oluşması ve ispatın gerçekleşmesi gerekmektedir. Zina suçunun ispatı için suçlunun ikrarı, şahitlerin beyanı¹⁵⁶ veya sahih bir nikah bağının olmadığı, yani evli olmadığı kesin olan bir kadının hamileliği gibi karinelerin bulunmasının gerektiği belirtilmektedir.

İslam ceza hukukunda zina suçunun cezası iki kısımda ele alınmıştır. Buna göre bekâr için zina cezası yüz celdedir.¹⁵⁷ Bu ceza yukarıdaki ayete dayanmaktadır. Evli kişi için zina cezası ise recm yani taşlanarak öldürmedir.¹⁵⁸ Recm cezasının hukuki dayanağı ise sünnette yer almaktadır.¹⁵⁹ Bunun yanı sıra bazı âlimler celde cezasıyla beraber sürgün cezasının da gerektiği görüşündedirler.¹⁶⁰

1.5.3.1.2. Kazf (İftira) Suçunun Cezası

Haddi gerektiren suçlardan olan kazf, iffetli bir kimseye zina iftirasında bulunma anlamına gelmektedir. İffetli kişilerin şeref ve haysiyetini dokunulmazlığını

¹⁵³ Bu tanımlar için bkz: Kâsânî, *a.g.e.*, C. IX, s. 178-187; İbn Rüşd, *a.g.e.*, C. II, s. 681; Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullah İbn Kudâme, *el-Mugnî*, Darü’l Alemü’l Kütüb 3. Basım, Riyad, 1997, C. IX, s. 307.

¹⁵⁴ İbrahim Çalışkan, “İslam Hukukunda Zina Suçunun Mahiyeti ve Cezası”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Ankara, 1994, C. XXXIII, No: 1, s. 63.

¹⁵⁵ Nur, 24/2.

¹⁵⁶ Nisa, 4/15; Nur, 24/13.

¹⁵⁷ Celde, deri üzerine değnek ile yapılan bir vuruş mansına gelir. Bkz: Bilmen, *a.g.e.*, C. III, s. 202.

¹⁵⁸ Recm cezasının varlığı konusunda İslam âlimleri arasında ihtilaflar mevcuttur. Ayrıntılı bilgi için bkz: Sabri Erturhan, *İslam ceza Hukuku Etrafındaki Tartışmalar*, Rağbet Yay., İstanbul, 2008, s. 264-309; Hüseyin Tekin Gökmenoğlu, “Kur’an-ı Kerim’de Olmayan ve Onunla Çelişen Ceza: Recm”, *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 2003, No: 2, s. 117-129

¹⁵⁹ Buharî, Hudûd, 21, 22, 25, 28, 29, 30, 34, 38, 46; Müslim, Hudûd, 12-14, 22.

¹⁶⁰ Serahsî, *a.g.e.*, C. IX, s. 74.

koruma altına alan İslam, bu değerlere yönelik iftira sadedindeki isnatları had cezasıyla cezalandırmıştır.

Kazf suçunun teşekkül edebilmesi için; zina isnadı, isnat edilen kimsenin muhsan¹⁶¹ olması ve isnadın kasıtlı yapılması şeklindeki üç unsurun bulunması gerekmektedir.¹⁶² Yapılan bu isnada dört şahit getirilmediği takdirde isnatta bulunan müfteri sayılır ve kazf suçu işlemiş olur. Bu durum şu ayette açıkça anlatılmaktadır: “*Namuslu kadınlara zina isnat edip sonra da dört şahit getiremeyenlere seksen değnek vurun. Artık onların şahitliğini asla kabul etmeyin. İşte bunlar fâsık kimselerdir.*”¹⁶³ Ayetlerde kazf ifadesi yerine “ramy=iftira atma” kavramı kullanılmasına rağmen, hadis-i şerifin ibaresi şöhet bulmuştur.

Kazf suçunun oluşması için zina isnadı belirli bir kişiye yapılmalıdır. Bütün bir belde halkına zina isnadında bulunan bir kişi ta'zir cezasıyla cezalandırılır. Ayrıca kocanın karısına zina isnadında bulunup şahit getirememesi durumunda da liân¹⁶⁴ hükümleri geçerli olur.

Kazf suçunun cezası ayetten de anlaşılacağı üzere bedeni ceza olarak seksen sopa ve manevi ceza olarak da şahitliğinin bir daha kabul edilmemesidir.

1.5.3.1.3. Hırsızlık Suçunun Cezası

İslam hukukunun mülkiyet dokunulmazlığı değerinin ihlali anlamını taşıyan hırsızlık, başkasına ait koruma altındaki belli bir değerde bir malı, mülk edinme kastıyla gizlice almak¹⁶⁵ şeklinde tanımlanmıştır.

¹⁶¹ Muhsan terimi fakihlere göre akıllı, ergen, hür, Müslüman ve iffetli olan erkek, kadın, dul veya bekâr herkesi kapsar.

¹⁶² Hamza Aktan, “Kazf”, *DİA*, İstanbul, 2002, C.XXV, s. 148; Ayrıca kazf suçunun şartları için bkz: Muhammed Ali Sâbûnî, *Revâiû'l-Beyan Tefsiru Ayati'l-Ahkam Mine'l-Kur'ân*, Daru's-Sâbûnî, Kahire, 2007, C. II, s. 44-46.

¹⁶³ Nur, 24/4.

¹⁶⁴ Liân: Karısına zina isnadında bulunan kocanın şahit getirememesi sonucunda, kocayla kadının hâkim huzurunda yeminleşmesi anlamına gelmektedir.

¹⁶⁵ Akbulut, *a.g.m.*, s. 176; Muhammed b. Abdullah b. Sebîl, “Haddü's-Serika fi's-Şer'i'ati'l-İslâmiyye”, *Mecelletu Mecmai'l-Fıkhî'l-İslâmî: Râbitatü'l- Âlemi'l- İslâmî*, Mekke, 1999, cilt: 10, sayı: 12, s. 37.

İslam ceza hukukunda hırsızlık suçunun teşekkülü ve had cezası ile cezalandırılabilmesi için gerek suçun faili ve mağduru gerekse suçun maddi konusunu oluşturan mal ile ilgili birtakım şartlar aranmıştır. Bu şartları; suçun failinin cezaî ehliyeti haiz olması, fail ile mağdur arasında mal ortaklığı ilişkisi ve nesep bağının bulunmaması, mağdurun belli bir kişi olup çalınan malın sahibi veya zilyedi olması, çalınan eşyanın hukuken mal kabul edilmesi, malın menkul ve müteakvim olması, çalınan malın ekonomik değerinin hırsızlık suçunda aranan değer limitine (nisab) ulaşması, malın korunma (hırz) altında olması şeklinde sıralayabiliriz.¹⁶⁶ Ayrıca çalma eyleminin de gizlice yapılması gerekmektedir.¹⁶⁷

Unsurlarıyla beraber teşekkül ederek hukuken sabit olmuş bir hırsızlık suçunun el kesme şeklinde bedeni cezası ve çalınan malın iadesi veya tazmini şeklinde malî cezası söz konusudur. Bedeni ceza olan el kesme cezası Kur'an'da şöyle ifade edilmektedir: “Hırsızlık yapan erkek ile hırsızlık yapan kadının yaptıklarına bir karşılık ve Allah'tan caydırıcı bir müeyyide olmak üzere ellerini kesin. Allah, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.”¹⁶⁸ Klasik İslam hukuk doktrininde yaygın görüşe göre hırsızlığın cezası bu suçu ilk defa işleyen kimsenin sağ elinin bilekten kesilmesidir. İkinci defa hırsızlık yapan kişinin sol ayağı bilekten kesilir. Bu cezalardan sonra tekrar hırsızlık yapan tövbe edinceye kadar hapsedilir.

Hırsızlık suçunu işleyen kimse, had cezası uygulandıktan sonra çalınan malı iade etmek zorundadır. Ancak çalınan mal tüketilmiş ya da zayi olmuşsa tazmin edilip edilmeyeceği ihtilaflıdır.¹⁶⁹ Hanefiler bu durumda hırsızın tazmin yükümlülüğünün olmadığı görüşündedirler.¹⁷⁰

¹⁶⁶ Adnan Akalın, “İslam Ceza Hukukunda Hırsızlık Suçu ve Çalınan Malla İlgili İhtilaflar”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2006, s. 35-42.

¹⁶⁷ Mevsilî, *a.g.e.*, C.IV, s. 123.

¹⁶⁸ Mâide, 5/38.

¹⁶⁹ Ali Bardakoğlu, “Hırsızlık”, *DİA*, İstanbul, 1997, C.XVII, s. 391.

¹⁷⁰ Serahsî, *a.g.e.*, C. IX, s. 293.

1.5.3.1.4. Hırâbe Suçunun Cezası

Klasik fıkıh kaynaklarında büyük hırsızlık olarak nitelendirilen¹⁷¹ hırâbe ıstılahta; tedhiş ortamı oluşturan bir veya birden fazla failin cebir ve şiddet kullanıp yol keserek İslâm ülkesinde yaşayan Müslümanların veya bu ülkenin gayr-ı müslim vatandaşlarının can, mal ve seyahat hürriyetlerini ihlal etmeleri anlamına gelmektedir.¹⁷²

İslam'ın, kamu düzenini temin etmek suretiyle kişilerin mal ve can emniyetini sağlayarak seyahat özgürlüklerine muhafaza amacına yönelik bir tehdit olan hırâbe suçu had cezası gerektiren suçlardan sayılmıştır. Zira eşkıyalık olarak da adlandırılan bu suç, kamu düzenini ihlal, yol kesme, yağmacılık yapma, zorla mala ele koyma, öldürme gibi birçok suçu bünyesinde barındırmaktadır. Çağdaş İslam hukukçuları çocuk kaçırmaya, ev ve banka soymaya, çocuk ve yetişkin kızları kaçırmaya onlara tecavüz etme, yeryüzünde fitneyi yaymak ve can güvenliğini sekteye uğratmak için adam öldürme, canı muhafaza altındakilere suikast düzenleme gibi örgütlü suçları da hırâbe kapsamında saymışlardır.¹⁷³

Hırâbe suçunun cezası Kur'an'da şu ayetle belirtilmiştir: “Allah'a ve Rasûlüne savaş açanların ve yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya çalışanların cezası; ancak öldürülmeleri yahut asılmaları veya ellerinin ve ayaklarının çaprazlama kesilmesi yahut o yerden sürülmeleridir. Bu cezalar onlar için dünyadaki bir rezilliktir. Ahirette de onlara büyük bir azap vardır.”¹⁷⁴ Ayette; öldürmek, asmak, ayak ve ellerin çapraz olarak kesilmesi ve sürgün şeklinde dört ceza geçmektedir. Her ne kadar fukahadan bazıları, yöneticinin veya hâkimin bu dört suç içerisinde birini seçme yetkisinin olduğunu ileri sürseler de İslam hukukçularının büyük çoğunluğuna göre ayette seçimlik dört tür cezadan değil, suçun dört kademesine uygun düşen dört nevi

¹⁷¹ Serahsî, *a.g.e.*, C. IX, s. 225.

¹⁷² Bilmen, *a.g.e.*, C. III, s. 288; Betül Badiğınli Okan, “İslam Ceza Hukukunda Hırâbe (Eşkıyalık) Suçunun Mahiyeti ve Hukukî Sonuçları”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2010, s. 8.

¹⁷³ Seyyid Sâbık, *Fıkhu's-Sünne*, Dâru'l-Kütübi'l-Arabî, Beyrut, 1977, C. II, s. 464; Ebu Zehra, *a.g.e.*, s. 111.

¹⁷⁴ Mâide, 5/33.

cezadan söz edilir. Eşkîyalık suçu ağırlık itibariyle adam öldürüp mal yağma etme, adam öldürme, yağma, sadece kamu düzeni ve yol emniyetini ihlal şeklinde dört gruba ayrılır. Ayette de ağırdan hafife doğru dört nevi ceza zikredilmiş olup bu cezalar eşkıyalık suçunun dört kademedeki karşılığını teşkil eder. Bu sebeple adam öldürüp mal yağma eden eşkıyanın öldürülmesi veya asılarak öldürülmesi, sadece adam öldürenin öldürülmesi, mal yağma edenin el ve ayaklarının çapraz kesilmesi, sadece yol emniyetini ihlal edenin de sürgün edilmesi gerekir.¹⁷⁵

1.5.3.1.5. Bağy Suçunun Cezası

Müslüman bir topluluğun kuvvet kullanarak devlet başkanına karşı onu devirmek amacıyla başkaldırması şeklinde tanımlanan¹⁷⁶ bağy yani devlete isyan suçu, İslam hukukundaki hakim kanaate göre had cezası gerektirir. Bu görüşe delil olarak *“Eğer inananlardan iki grup birbirleriyle savaşılırsa aralarını düzeltin. Eğer biri ötekine karşı haddi aşarsa, Allah’ın buyruğuna dönünceye kadar haddi aşan tarafa karşı savaşın. Eğer (Allah’ın emrine) dönerse, artık aralarını adaletle düzeltin ve (onlara) adaletli davranın. Çünkü Allah, adaletli davrananları sever”*¹⁷⁷ ayeti gösterilmektedir. Ayrıca bağy suçunun cezası olarak sünnetten de deliller bulunmaktadır.¹⁷⁸

Mezhepler arasındaki farklı görüşler olmakla beraber İslam hukukçularına göre bağy suçunun teşekkül edebilmesi için isyanın meşru bir devlet başkanına veya devlet düzenine karşı yapılması, isyancıların bu hareketlerini kendilerince haklı gösterecek bir teville sahip olmaları, isyancıların sayı ve güç bakımından ciddi bir tehlike teşkil etmeleri, başkaldırının kuvvet kullanma yoluyla fiilen başlaması ve isyan kasdı gibi unsurların bulunması gerekmektedir.¹⁷⁹

¹⁷⁵ Ali Bardakoğlu, “Eşkîya”, *DİA*, İstanbul, 1995, C.XXI, s. 465.

¹⁷⁶ Farklı tanımlar için bkz: Zuhayli, *a.g.e.*, C. VII, s. 428-429; Bilmen, *a.g.e.*, C. III s. 410.

¹⁷⁷ Hucurât, 49/9.

¹⁷⁸ Bkz: Müslim, İmarât, 46, 56, 60.

¹⁷⁹ Sevinç Okka, “İslam Hukuku ve Osmanlı Uygulamasında Devlete İsyân (Bağy) Suçu”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 1997, s. 23.

Kaynaklarda bağı suçunun sabit bir cezası görülmemekle beraber devlete isyan edenlerle savaştan önce uyarmak kaydıyla savaşmak ve bu esnada onları öldürmek helal kabul edilmiştir. İsyancıların Müslüman olması ve işledikleri suçun siyasi nitelikte olması sebebiyle isyanı bastırarak ölçüde şiddete izin verilmiştir. Ayrıca savaşta kaçanın kovalanması, yaralı ve esirler öldürülmesi, mallarının zapt edilmesi, aile fertlerinin esir edilmesi, zaruret bulunmadıkça, evleri, paraları, ürünlerinin tahrip edilmesi şeklindeki fiiller yasaklanmıştır.¹⁸⁰

1.5.3.1.6. İrtidat Suçunun Cezası

Dinden dönme anlamına gelen irtidat sözcüğü bir fıkıh terimi olarak; akıllı, buluğa ermiş, Müslüman erkek veya kadının, zorlama olmaksızın dinden çıkma kastı ile İslam dininde zaruri olarak inanılması gereken şeyleri, tamamen veya kısmen, inkâr etmesi ve bu inkârını veya inkâr sayılabilecek davranışını, söz, fiil, alay gibi kişinin duygularını belirtme yollarından biri ile ortaya koyması şeklinde tanımlanmıştır.¹⁸¹

İrtidat suçunun, hakkındaki nassların farklı yorumları kaynaklı olarak had cezası sayılması ihtilafli bir konudur. Özellikle irtidat suçunun cezasına delil olarak gösterilen ayetlerin¹⁸² delaletinin açık olmayışı bu ihtilafın temel sebebidir. Ancak hadis kaynaklarında dinden dönenlerin cezasına dair hükümler mevcuttur.¹⁸³

Geleneksel İslam hukuk doktrininde irtidat eden kişi önce tövbeye davet edilir. Düşünmek için süre istenirse üç gün süre tanınır.¹⁸⁴ Tövbeye icabet etmediği takdirde cezasının ölüm olduğu konusunda görüş birliği vardır.¹⁸⁵ Ancak Hanefiler irtidat suçunu işleyenin kadın olması durumunda cezanın tekrar Müslüman oluncaya

¹⁸⁰ Akbulut, *a.g.m.*, s. 178.

¹⁸¹ Nihat Dalgın, "Temel Kaynaklar Çerçevesinde Dinden Dönme ve İnanç Özgürlüğü", *Makâlât Dergisi*, 1999, No: 1, s. 41.

¹⁸² Bakara, 2/108, 217; Âl-i İmrân, 3/86-91; Maide, 5/54; Tevbe, 9/66, 74; Nahl, 16/106; Hac, 22/11; Muhammed, 47/24-26

¹⁸³ Buhari, Muharibin, 2; Diyat, 66; Cihad, 149; Müslim, Kasame, 25, 26.

¹⁸⁴ Serahsî, *a.g.e.*, C. X, s. 182.

¹⁸⁵ İrfan İnce, "Ridde", *DiA, İstanbul*, 2008, C.XXXV, s. 89.

dek hapis olduğu görüşündedirler.¹⁸⁶ Ayrıca fıkıh kitaplarında mürtedin malları, tasarruf ehliyeti, mirası ve evliliği ile hükümler de mevcuttur.¹⁸⁷

1.5.3.1.7. Şürib Suçunun Cezası

İslam kişinin akıl sağlığını korumak, aklî melekelerinin zaafa uğramasını önlemek ve böylece birey ve toplumu olası zararlarından uzak tutmak için içki içmeyi yasaklamıştır. Kur'an-ı Kerim'de bununla alakalı olarak; “*Ey iman edenler! İçki, kumar, dikili taşlar ve fal okları ancak, şeytan işi birer pisliktir. Onlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz*”¹⁸⁸ buyrulmaktadır.

İslam ceza hukukunda içki içme ve tabii sonucu olan sarhoşluk suç olarak nitelendirilmiştir. Ancak suçun vasıfları konusunda ihtilafın söz konusu olduğu söylenebilir. Hanefiler, nasları literal anlamda ele almaları sebebiyle, çoğunluk fukahanın, miktarına veya ana maddesine bakmadan sarhoşluk veren her şeyi haram saymaları görüşüne ihtilaf etmişlerdir. Esasen İslam hukukçuların çoğunluğu bu görüşlerini sünnetle delillendirmişlerdir.¹⁸⁹ Nihayetinde İslam hukukunun içki yasağındaki teşri’î hikmetleri de cumhurun bu görüşünü desteklemektedir.¹⁹⁰

Suçun oluşması için içkinin içilmiş olması gerekir. Yanında bulundurmamak ya da içme dışında herhangi bir şekilde onunla ilgili bulunmak bu suçun teşekkülü için yeterli değildir.¹⁹¹ Klasik fıkıh kaynaklarında içki içme suçunu işlemiş birinde sarhoşluk, ağızda şarap kokusu ve kusma gibi alametler delil kabul edilir. Ancak suçun ispatı için failin ikrarı¹⁹² veya iki erkek şahit¹⁹³ gerekmektedir. Eski dönemlerde tabii koku olarak kabul edilmeyen şarap kokusunun bir şahısta

¹⁸⁶ Serahsî, *a.g.e.*, C. X, s. 202.

¹⁸⁷ Geniş bilgi için bkz: Serahsî, *a.g.e.*, C. X, s. 185-194; Zuhayli, *a.g.e.*, C. VII, s. 467-471.

¹⁸⁸ Mâide, 5/90.

¹⁸⁹ İlgili hadisler için bkz: Buhari, *Vudu'*, 71; *Eşribe* 4, 5, 10; Muslim, *Eşribe*, 4, 8, 10, 67-68; Tefsir, 32.

¹⁹⁰ Mustafa Yıldırım, “İslam hukukunda içki içme Suçu ve Cezası”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, İzmir, 2001, No: XIII-XIV, s. 34.

¹⁹¹ Yıldırım, *a.g.m.*, s. 35.

¹⁹² Maverdî, *a.g.e.*, s. 259.

¹⁹³ Burhanuddîn Ebu'l-Hasen Ali b. Ebu Bekr el-Merğînânî, *el-Hidaye Şerhu Bidayeti'l-Mubtedî*, Dâru'l-Erkam, Beyrut, 1981, C. IV, s.399.

bulunması delil sayılmıştır. Günümüzde de trafikte sarhoş araç kullananların nefeslerinde sarhoş olup olmadıkları aletle ölçülebilmektedir.

İslam ceza hukukunda içki içmenin cezası Şafiiler dışındakilere göre seksen değnektir.¹⁹⁴ Cumhur bu görüşüne sahabenin icması ve Hz. Ali'nin "Kişi içki içtiği zaman sarhoş olur, sarhoş olunca da saçmalar ve iftira eder. İftira edenin cezası da seksen değnektir." sözünü delil göstermişlerdir.¹⁹⁵ Şafiiler ise içki içmenin cezasının bu konudaki rivayetlerden hareketle kırk değnek olduğu görüşündedirler.¹⁹⁶

1.5.3.2. Kısas ve Diyet Cezaları

İslam hukukunda şahsın can dokunulmazlığına yönelik suçlarda uygulanan ceza olan kısas ve diyet nasslarla tayin edilmiş belirli cezalardır. Kur'an'da konu ile ilgili olarak; *"Ey iman edenler! Öldürülenler hakkında size kısas farz kılındı. Hüre hür, köleye köle, kadına kadın (öldürülür). Ancak her kimin cezası, kardeşi (öldürülenin velisi) tarafından bir miktar bağışlanırsa, artık (taraflar) örfe uymalı ve (öldüren) ona (gereken diyeti) güzellikle ödemelidir. Bu söylenenler, Rabbinizden bir hafifletme ve rahmettir. Her kim, bundan sonra haddi aşarsa muhakkak onun için elem verici bir azap vardır. Ey akıl sahipleri! Kısasta sizin için hayat vardır. Umulur ki suç işlemekten sakınırsınız"*¹⁹⁷ buyrulmaktadır. Kısas ve diyet cezaları Şâri' tarafından tayin edilmiş olması yönüyle had cezalarına benzerken, şahıs haklarına müteallik olması yönüyle de hadlerden ayrılmaktadır.

Kısas cezaları, kasten adam öldürme veya kasten müessir fiil işleme suçlarında tatbik edilen cezalardır. Kasten adam öldürme durumunda maktulün mirasçılarının kısas talep etme hakları vardır. Bu durumda katile kısas uygulanır (öldürülür).¹⁹⁸ Burada uygulanacak kısas cezası için katilin kastı önemlidir. İslam hukukçuları genel anlamda kastın var olup olmadığını suçun işlendiği aletin

¹⁹⁴ Mevsilî, *a.g.e.*, C.IV, s. 115; İbn Rüşd, *a.g.e.*, C. II, s. 700.

¹⁹⁵ İbn Rüşd, *a.g.e.*, C. II, s. 700.

¹⁹⁶ Maverdî, *a.g.e.*, s. 284; Zuhayli, *a.g.e.*, C. VII, s. 435.

¹⁹⁷ Bakara, 2/178, 179.

¹⁹⁸ Serahsî, *a.g.e.*, C. XXIV, s. 93.

niteliğine bağlamışlardır.¹⁹⁹ Öldürme özelliği olan aletlerin kullanılmış olması kastın mevcudiyetine işaret eder.

Kasten işlenen müessir fiillerde uygulanacak kısas cezasının temel hukuki dayanağı da Kur'an'daki: “*Onda (Tevrat'ta) üzerlerine şunu da yazdık: Cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş kısas edilir. Yaralar da kısasa tabidir. Kim de bu hakkını bağışlar, sadakasına sayarsa o, kendisi için keffaret olur. Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler, zalimlerin ta kendileridir*” ayetidir.²⁰⁰ Dolayısıyla herhangi bir şahsa karşı işlenmiş vücut bütünlüğüne yönelik saldırılarda mağdurun kısas talep etme hakkı bulunmaktadır. Ancak öldürme suçunda maktulün mirasçılarının, müessir fiil suçunda da mağdurun, kısastan vazgeçip diyet talep etme hakları söz konusudur. Bundan dolayı kısası gerektiren suçlar için öngörülen cezalar ya misillemedir –ki bu fiili işleyen kişiye karşı bedenî bir zarar yahut bedenî eşit bir ceza veyahut da denkleştirilmedir– ya da alternatif olarak tazmin anlamında diyet ödemektir.²⁰¹

İslam ceza hukukunda tazmin niteliğindeki diyet cezası, kasıt bulunmayan öldürme suçlarında asli, kasten öldürme ve yaralama suçlarında ise gerek kısasın herhangi bir sebeple uygulanamaması gerekse kısas talep hakkı bulunanların bu haktan vazgeçip diyet talep etmesi durumunda da bedeli cezadır.²⁰² Ölümle sonuçlanmayan cinayet ve yaralamalarda, kısasa gidilmesi mümkün olan çok sınırlı haller dışında, mali tazmin yani genel anlamıyla diyet, özel anlamıyla erş²⁰³ ve hükümet-i adl²⁰⁴ gerekmektedir.²⁰⁵

Diyetin miktarı, zararın (ihlâl edilen hakkın) nev'i ve büyüklüğüne, suçlunun suçu kasten veya kasıtsız işlemesine göre değişmekle beraber genel anlamda; yüz deve, bin dinar altın, Hanefilere göre on bin dirhem, cumhura göre ise on iki bin

¹⁹⁹ Akbulut, *a.g.m.*, s. 170.

²⁰⁰ Maide, 5/45.

²⁰¹ M. Cherif Bassiouni, “İslam Hukukunda Kısası Gerektiren Suçlar”, çev.: Nasi Aslan, *ÇÜİFD*, 2003, C. III, No: 1, s. 312.

²⁰² Udeh, *a.g.e.*, C. II, s. 114.

²⁰³ Erş, yaralanan ve kesilen uzuvlardan dolayı verilmesi gereken diyettir. Bkz: Bilmen, *a.g.e.*, C. III s. 13.

²⁰⁴ Hükümet-i adl; miktarı şer'an belli olmayıp hâkim veya bilirkişinin usulüne uygun olarak takdir ve tayin ettiği diyettir. Bkz: Bilmen, *a.g.e.*, C. III s. 15.

²⁰⁵ Ali Bardakoğlu, “Diyet”, *DİA, İstanbul*, 1994, C.IX, s. 476.

dirhem gümüş, iki yüz inek, iki bin koyun, izar ve rida olmak üzere iki yüz adet elbiseden herhangi biridir.²⁰⁶

İslam ceza hukukunda cezaların şahsiliği genel prensibiyle beraber diyet ödeme sorumluluğunun bazı durumlarda akile ve kasameye yüklenmesi klasik fıkıh eserlerinde detaylıca ele alınmıştır.

Netice itibariyle birçok fıkıh ekolünün de benimsediği gibi şu husus önemlidir: İslam ceza hukukunda kısas cürümlerinde kısası gerektiren uygulanabilir ceza, sadece kasıtlı öldürme ve kalıcı fiziksel zarar ve yaralamaya sebebiyet veren kasıtlı yaralamalar için sınırlı tutulmuştur. Hataen öldürme, yaralama ve sakatlamada ise sadece mağdura tazminat ya da diyet ödemekle iktifa edilir.²⁰⁷

1.5.3.3. Ta'zir Cezaları

İslam hukukunda sayıları sınırlı olan had ve kısas-diyet cezaları dışında kalan cezaların neredeyse tamamı olan ta'zir cezaları, hukukî düzenin bozulmasını engellemek ve ahlaki yapıyı korumak adına zorunluluk teşkil eder.²⁰⁸ İslam hukukçuları ta'zir cezalarının meşruiyetini Kur'an ve sünnete dayandırmaktadırlar.²⁰⁹

Şâri' tarafından takdiri yönetici veya hâkime bırakılmış ta'zir cezaları, suçlar nispetinde çeşitlilik arz eder. İslam toplumunda değişen zaman içerisinde ortaya çıkabilecek bütün suçlar bu anlamda ta'zir cezası gerektirecektir. Dolayısıyla ta'zir cezalarının kapsamının belirlenmesi söz konusu olmaz. Ancak geleneksel İslam anlayışında ceza muhakemesinde öne çıkan ta'zir cezalarını dört kategoride ele alabiliriz.

²⁰⁶ Zuhayli, a.g.e., C. VIII, s. 86.

²⁰⁷ Bassiouni, a.g.m., s. 315.

²⁰⁸ Ahmet Fethi Behnesi, *el- Cerâim fi'l-Fıkhî'l İslâmî Dirâse Fıkhiyye Mukârana*, Dâru's-Şurûk, 6.bs. Beyrut, 1988, S. 246.

²⁰⁹ Deliller için bkz: Nisâ, 4/34; Ebu Davud, Hudud, 13; Buhârî, Hudud, 42; Tirmizi, Hudud, 30.

1.5.3.3.1. Bedenî Cezalar

Bedene yönelik cezaların en ağırı ölüm cezasıdır. Fukahanın çoğunluğu ölüm cezasının nasslarda sayılan ve had cezası konulan hususlarla sınırlı olduğu ve ta'ziren ölüm cezası verilemeyeceği görüşünü savunurken Hanefilerin bir kısmı dinin öldürmeye izin verdiği, topluma büyük zararı dokunan, tekerrür eden ve başka türlü engellenemeyecek suçlarda devlet başkanına ta'ziren katl hakkı tanındığı görüşündedirler.²¹⁰ Bazı Malikî ve Hanbelî fakihleri casusluk, zındıklık, bid'atı yayma gibi bazı suçlarda ta'ziren ölüm cezası verilebileceğini kabul etmiştir.²¹¹

Bedenî ta'zir cezalarının ikincisi ise celde cezasıdır. Celde cezası, suçlunun sopa, kamçı veya el ile dövülerek cezalandırılmasıdır.²¹² Ayrıca suçlunun belli bir süre ayakta bekletilmesi, yalancı şahidin saç ve sakalının kazınması ve yüzünün siyaha boyanması gibi cezalar da fıkıh literatüründe üzerinde tartışılan bedenî ta'zir cezalarıdır.²¹³

1.5.3.3.2. Hürriyeti Kısıtlayıcı Cezalar

İslam ceza hukukunda hâkim, suçluya ta'zir cezası olarak özgürlüğünü kısıtlayıcı nitelikte hapis ve sürgün gibi cezalar takdir edebilir. Hapis cezasının süresi de aynı şekilde hâkimin takdirine bağlıdır.²¹⁴ Bu süre bazen belirsiz olup suçlunun nedameti ve tövbesiyle son bulabilirken bazen de suçlunun ölümüne kadar devam edebilir.²¹⁵

²¹⁰ Amir, *a.g.e.*, s. 254-255.

²¹¹ Başoğlu, "Ta'zir", *DİA*, C. XL, s. 201.

²¹² Bilmen, *a.g.e.*, C. III s. 10.

²¹³ Başoğlu, "Ta'zir", *DİA*, C. XL, s. 201.

²¹⁴ Zeynüddin Zeyd b. İbrahim b. Muhammed İbn Nüceym, *el-Bahrü'r-Raik Şerhu Kenzi'd-Dekaik*, Dâru'l-Ma'rife, Kahire, t.y., C. V, s. 46.

²¹⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz: Metin Hülagu, *İslam Hukukunda Hapis Cezası*, Rey yay., Kayseri, 1996; Mehmet Günay, *İslam Hukuk Doktrininde Hapis Müessesesi ve Mahpuslara Yapılacak Muamele*, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2000, No: 2, s. 35-62.

İslam hukukunda sürgün cezası, kişinin işlediği suçtan dolayı yaşadığı yerden başka bir yere belli bir süre ya da ömür boyu kalmak üzere isteği dışında gönderilmesi ve orada ikamet etmeye mecbur tutulması şeklindeki yaptırımdır. Sürgün cezası bazı had suçlarında ilave veya tâbi ceza olduğu gibi hâkimin takdirine bırakılmış suçlarda aslî ceza olabilir.

1.5.3.3.3. Malî Cezalar

İslam ceza hukukunda suçluya ta'zir cezası olarak malî bir yaptırımın uygulanıp uygulanmayacağı konusunda tartışmalar mevcuttur.²¹⁶ Cumhura göre İslam ceza siyasetinde gasp ve zulüm addedilebilecek böyle bir yaptırımının meşruluğu söz konusu olamaz. Ancak özellikle İbn Teymiyye'nin malî ta'zir cezaları itlaf, tağyir ve temlik şeklinde tasnife tabi tutup detaylıca ele alması²¹⁷ ve İslam tarihinde özellikle Osmanlılar döneminde diğer malî cezaların yanı sıra müsadere ve para cezalarının varlığı malî ta'zir cezalarının uygulandığını işaret etmektedir. Buna göre İslam hukukunda; malî itlaf ve değiştirme, müsadere etme, başkasına temlik etme, mala bir süreliğine el koyma ve para cezası uyulama gibi malî cezaların bulunduğu söylenebilir.

1.5.3.3.4. Kınama ve Mahrumiyet Cezaları

İş yerlerinde uygulanan disiplin cezaları, azletme,²¹⁸ işten çıkarma, kamu kurumlarında görev almaktan menetme, bir kısım fırsatlardan mahrum bırakma, suçluyu kamuya teşhir etme, sözlü kınama, ilişkileri kesme gibi cezalar bu tür ta'zir

²¹⁶ Bu tartışmalar ve malî ta'zir cezasının varlığı-yokluğu konusundaki deliller için bkz.; Macid Muhammed Ebu Ruhayye, "İslâm'da Mâlî Tâ'zir Cezası", çev.: Nihat Dalgın, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1999, No: 11, s. 313-334.

²¹⁷ Takıyyüddin İbn Teymiyye, *el-Hisbe fi'l-İslâm, Dârü'l-Kitâbi'l-Arabî*, y.y.y., t.y., s. 50.

²¹⁸ Amir, *a.g.e.*, s. 377-392.

cezaları kapsamında değerlendirilmiştir.²¹⁹ Öte yandan, eski Roma'da ortaklardan birinin diğer ortağa ihanet etmesi eylemi sonrasında mahkemeler tarafından toplum içerisinde "infamia" şerefsiz/haysiyetsiz ilan edilme hadiseleri de bir nevi kınama ve beşeri ilişkilerden soyutlama hatta toplum içinde tecrid uygulaması şeklinde sayılabilir.²²⁰

²¹⁹ Başoğlu, "Ta'zîr", s. 201.

²²⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz: Gökçe Türkoğlu Özdemir, Roma hukukunda İnfamia, şerefsizlik", Seçkin yay., Ankara, 2008.

İKİNCİ BÖLÜM

BİLİŞİM SUÇLARI

2.1. BİLİŞİM SUÇLARININ TANIMI VE MAHİYETİ

İnsanlığın bilim ve teknikteki hızlı yükselişi fert ve toplumu, önlenemez biçimde, teknoloji kullanımına bağımlı kılmıştır. Teknolojinin en yaygın ürünleri olan bilgisayar, internet ve bu tarzdaki iletişim ve etkileşim ürünleri de doğal olarak insan hayatının ayrılmaz bir parçası haline almıştır. Özellikle çağımızda, geleneksel dini literatürde muamelat olarak adlandırılan insanlar arası münasebetlerin birçoğu bu ürünler vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Genel olarak kolaylaştırma ve zamandan tasarruf gibi avantajlarından dolayı bilgisayar ve internet teknolojisi; ticaret, eğitim, sağlık, bankacılık, kamu ve özel sektör iş ve işlemleri, haberleşme, eğlence ve bunlara benzer birçok kullanım alanına sahiptir.

Bilgisayar ve internet teknolojisinin hızlı gelişimi ve kullanım alanlarının genişlemesiyle beraber geleneksel suç anlayışı teknolojiyle buluşmuş, böylece bireye ve topluma yönelik çeşitli tehlike ve tehditler ortaya çıkmıştır. Suçların bilişim teknolojisi vasıtasıyla işleniyor olmasıyla yeni kavramlar türemiştir. Bilişim suçları kavramı da bu anlamda ortaya çıkan yeni kavramlardan birisidir.

Bilişim suçlarının, kapsam sorunu nedeniyle, farklı şekillerdeki tanımları mevcuttur. Örneğin bilişim suçları; “ceza kuralları uyarınca, bilgisayarın konusunu veya vasıtasını yahut simgesini oluşturduğu suç olgusu içeren fiiller”²²¹, “bilişim araçları ile işlenen veya bilişim araçlarına karşı işlenen suçlar”²²², “verilere karşı ve/veya veri işlemle bağlantısı olan sistemlere karşı, bilişim sistemleri aracılığıyla

²²¹ Recep Yılmaz Yazıcıoğlu, *Bilgisayar Suçları: Kriminolojik, Sosyolojik ve Hukuksal Boyutları İle*, Alfa Yay., İstanbul, 1997, s. 142.

²²² Yazıcıoğlu, *a.g.e.*, s. 142.

işlenen suçlar”²²³ gibi şekillerde tanımlanmıştır. Bu tanımlardan hareketle şöyle genel bir tanım yapılabilir: Bilişim suçları, dar anlamda, bilişim sisteminin güvenliğini veya veri işlemini hedef alan, geniş anlamda ise bilişim sistemi ve ağı marifetiyle ya da bu sistem veya ağda gerçekleşen hukuk dışı eylemlerdir.²²⁴ Bu açıdan bilişim suçları sadece bilişim ortamında işlenebilen, klasik suçlar arasında sayılmayan, bilgisayar ve internete özgü suçlar olduğu gibi aynı zamanda bilişim sistemleri kullanılarak veya bilişim sistemlerinden yararlanılarak işlenen klasik suçlardır.²²⁵

Teknolojinin sürekli gelişim göstermesiyle suçların nitelikleri ve genel çerçevesi değiştiğinden dolayı bilişim suçu kavramı için ayrıca "bilgisayar suçu", "bilişim ihlali", "bilgisayar kullanılarak işlenen suç", "bilgisayarın kötü niyetli kullanımı" gibi değişik adlandırmalar yapıldığı gibi internette yaşanan büyük gelişmeler nedeniyle bu alanda işlenen suçları ifade etmek için "internet suçu" veya "siber suç" kavramlarının da kullanıldığı suç sosyolojisi araştırmalarında kullanılmaktadır.²²⁶

Bilişim suçu kapsamındaki eylemlerin hukukî olarak suç teşkil etmeleri ihlal ettiği temel değerlerle ilgilidir. Zira bilişim suçu niteliğindeki eylemler mülkiyet hakkı, özel hayatın gizliliği ilkesi, toplumsal ahlakın korunması gibi İslam hukukunun da önem atfettiği birçok değer ihlal edilmesi anlamına gelmektedir. Bu açıdan bilişim suçları çağımızda ve yakın gelecekte ceza hukukunun temel konularından biri olma özelliğini taşımaktadır.

2.2.BİLİŞİM SUÇLARI İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Bilişim suçları ile ilgili bilişim, bilgisayar, internet, siber, elektronik posta, alan adı, IP numarası, internet servis sağlayıcı, internet erişim sağlayıcı, yer

²²³ Murat Volkan Dülger, *Bilişim Suçları*, Seçkin Yay., Ankara, 2004, s. 38.

²²⁴ Zakir Avşar, Gürsel Öngören, *Bilişim Hukuku*, Türkiye Bankalar Birliği Yay., İstanbul, 2010, s. 124.

²²⁵ Avşar, Öngören, *a.g.e.*, s. 124-126.

²²⁶ Şükrü Durmaz, "Bilişim Suçlarının Sosyolojik Analizi", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2006, s. 69.

sağlayıcı, toplu kullanım sağlayıcı, virüs, VPN, DNS, ağ solucanları, hack gibi birçok kavram bulunmaktadır. Biz bu kavramların önemli olanlarını ele alacağız.

2.2.1. Bilişim

Bilişim sözcüğü; “bilginin iletişim yapısı ve özellikleri, bilginin aktarılması, organize edilmesi, saklanması, tekrar elde edilmesi, değerlendirilmesi ve dağıtımı için gerekli kuram ve yöntemler, bilgiyi kaynağından alıp kullanıcıya aktaran ve genel sistem bilimi, sibernetik, otomasyon ile insanın çalışma çevrelerindeki yerinde ve zamanında kullanılan teknolojileri temel alan bilgi sistemleri, şebekeleri, işlevleri, süreçler ve etkinlikleri” şeklinde tanımlamıştır.²²⁷

Bilişim, bilgi teknolojilerin tümünü kapsayan bir üst kavram niteliği taşır. Bilgisayar ve buna benzer işlevde olan makineler sayesinde bilginin teknik, ekonomik ve sosyal alanlardaki iletişimini konu edinir.²²⁸

Özellikle son yıllarda bilgisayarlarla beraber akıllı telefon, tablet ve akıllı televizyon gibi araçların yaygınlaşması sonucu iletişim ve bilginin transferi bilişim teknolojisinin ana temalarından biri haline gelmiştir. Ayrıca eğitim, tıp, ekonomi, adalet ve askeri alanlar gibi birçok sahada bilişim sistem ve teknolojileri vazgeçilmez hale gelmiştir. Dolayısıyla bilişim kavramının geniş bir anlam alanına sahip olduğu söylenebilir.

Bilişim sistemlerinin insan hayatının her alanındaki bu kuşatıcı özelliği beraberinde bilişim hukukunu getirmiştir. Bilişim teknolojilerinin kullanımından doğan haksız durumlar bilişim hukukunun temel konusunu teşkil eder.

²²⁷ Emin Aydın, *Bilişim Suçları ve Hukukuna Giriş*, Doruk Yay., Ankara, 1992, s.3. Ayrıca diğer tanımlar için bkz: Yurdakul Ceyhan , M. Ufuk Çağlayan, *Bilgi Teknolojileri Türkiye İçin Nasıl Bir Gelecek Hazırlamakta*, Türkiye İş Bankası Yay., Ankara, 1997, s. 6; A. Caner Yenidünya, Olgun Değirmenci, *Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Bilişim Suçları*, Legal Yay., İstanbul, 2003, s. 27; Yazıcıoğlu, *a.g.e.*, s. 131.

²²⁸ Dülger, *a.g.e.*, s. 47.

2.2.2. Bilgisayar

İcadından itibaren “otomatik makine”, “sayısal makine”, “matematiksel makine”, “otomatik sayısal makine”, “elektronik sayısal intergratör ve hesap makinesi”, “hassas değerli otomatik hesap makinesi”, “otomatik olarak kontrol edilen sıralı hesap makinesi”, “bilimsel hesap makinesi”, “hesap otomatu” gibi terimlerle isimlendirilen²²⁹ bilgisayar; programlara ve verilen komutlara göre işlem yapan, otomatik olarak çalışan, sıralı işlem yapan, verileri depolama, işleme tabi tutma, tasnif ve terkip etme, iletme özelliklerine sahip olan, elektronik ya da manyetik akımlarla çalışan, mantıklı sonuçlar üreten, programlanabilen, genel amaçlı kullanılabilme özelliklerine sahip elektronik cihaz olarak tanımlanmıştır.²³⁰

Tanımdan hareketle bilgisayarların insanlar tarafından hazırlanıp yüklenen programlar yardımıyla bilgileri saklama, işleme, bunlardan yeni sonuçlar üretme, veri iletişimi sağlama gibi işlevlerinden söz edilebilir. Bilgisayarın belirli bir çalışma mantığı vardır ve kendisine ne yüklendi ise, işlem sonucu karşılık olarak onu verir.²³¹

Bilgisayarlar soyut ve somut unsurlardan oluşur. Gözle gördüğümüz bütün fiziki parçalarına donanım (hardware), bu parçaların ne şekilde çalışacağını belirleyen fiziki olmayan soyut kısmına ise yazılım (software) denilmektedir.²³² Bilgisayarların donanımı olarak gözle görülen maddi parçaları olan klavye, fare, ekran, yazıcı gibi aygıtları sayabiliriz. Yazılım ise bilgisayarın çalışmasına yarayan değişik kodlamalardır.²³³ Bilgisayarların ana işletim sistemi veya bilgisayarda herhangi bir işlem yapmaya yarayan programlar bilgisayarın yazılımını oluşturur.

Bilişim suçlarının çoğunluğunda bilgisayarın suç işleme yöntemi veya aleti olması yönüyle tanımının zaruri olduğu açıktır. Ancak teknolojinin her geçen gün

²²⁹ İsmail Tulum, “Bilişim Suçları ile Mücadele”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Isparta, 2006, s. 3.

²³⁰ Levent Kurt, *Açıklamalı-İçtihatlı Tüm Yönleriyle Bilişim Suçları ve Türk Ceza Kanunundaki Uygulaması*, Seçkin Yay., Ankara, 2005, s.31.

²³¹ Behçet Altay, *Bilgisayarlar ve Basic ile Programlama*, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1995, s. 5.

²³² Kurt, *a.g.e.*, s. 31.

²³³ Şaban Canat Taşkın, *Bilişim Suçları*, Beta Yay., Bursa, 2008, s. 5.

daha da ilerlemesiyle gerek bilgisayarların türleri gerekse işlevleri çeşitlenmekte ve yeni tanımlamalar ihtiyacı belirlemekte olduğunu ifade etmekte yarar vardır.²³⁴

2.2.3. İnternet

İngilizce “international (uluslararası) ve “network” (ağ) kelimelerinin birleşmesiyle türeyen internet kavramı dünya üzerindeki bilgisayarların birbirine bağlanmasıyla oluşturdukları global bir ağı ifade etmektedir.²³⁵

İnternet, dünya üzerinde bulunan bilişim ağlarının ve bilgisayarların birbirleri ile bağlantılandırılarak belli esaslar dâhilinde, kendine özgü bir dille iletişimlerinin sağlandırılmasıdır.²³⁶ Bu ağ üzerinde yapılan iletişimle metin, resim, müzik, grafik, program ve bunlara benzer insan bilgisine dair her şey paylaşılabilir. İnsanların ortak iletişim alt yapısı olan internetin, belli bir merkezi ve hiyerarşik bir yapısı bulunmamaktadır.²³⁷

İnternet, ağları ve bilgisayarları dünya çapında kabul gören bilgi ağları protokolü anlamındaki TCP/IP²³⁸ yöntemiyle birbirine bağlar. Böylelikle dünyanın farklı yerlerindeki insanlar birbirleriyle iletişimde bulunabilmekte ve istedikleri bilgiye istedikleri yerden ulaşabilmektedirler.

²³⁴ Taşkın, *a.g.e.*, s. 6.

²³⁵ Erkan Boğaç, Murat Songür, *Açıklamalı Bilgisayar ve İnternet Terimleri Sözlüğü*, Hacettepe-Taş Yay., Ankara, 1999, s. 282.

²³⁶ Yenidünya, Değirmenci, *a.g.e.*, s. 36.

²³⁷ Ali Karagülmez, *Bilişim Suçları ve Soruşturma Kovuşturma Evreleri*, Seçkin Yay., Ankara, 2005, s. 36.

²³⁸ Bilgisayar ağlarında kullanılan bilgisayarlar ve iletişim sistemlerinin karmaşık donanım ve yazılım yapılarının anlaşılmasını, tasarımını ve üretimini kolaylaştırmak için katmanlı bir yapı kurulmuş ve aynı katmanlar arasındaki iletişim mantıksal olarak belirli protokollerle tanımlanmıştır. Bir bilgisayar ağının katmanlardan oluşan yapısı ve bu katmanlar arasındaki protokolleri, bir bütün olarak bilgisayar ağ mimarisi diye anılmaktadır. TCP/IP (Transmission Control Protocol/Internet Protocol) de böyle bir ağ mimarisidir. TCP/IP bilgisayarlar ile veri iletme/alma birimleri arasında organizasyonu sağlayan, böylece bir yerden diğerine veri iletişimini olanaklı kılan pek çok veri iletişim protokolüne verilen genel addır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Ceyhan, Çağlayan, *a.g.e.*, s. 18-19; Hasan Sınar, *İnternet ve Ceza Hukuku*, Beta Yay., İstanbul, 2014, s. 24; Yıldız Teknik Üniversitesi, (Çevrimiçi), <http://www.yildiz.edu.tr/~kunal/datacomdsy/tcpip.pdf>, 02 Ocak 2016.

İlk olarak askeri gerekçelerle Amerika’da ortaya çıkarılıp kullanılmaya başlanan internet zamanla gelişerek bütün insanlara açık hale gelmiştir.²³⁹ Ülkemizde ise ilk internet bağlantısı ve kullanımı ODTÜ ve TÜBİTAK’ın ortak projesi ile 64 kbps hızında 1993 yılında sağlanmıştır.²⁴⁰

Günümüzde internet aracılığıyla iletişimden ticarete, eğitimden sağlığa, haber almadan örgütlenmeye, iş bulmadan eğlenceye kadar birçok faaliyet gerçekleştirilebilmektedir. Ancak internet kullanımının bu kadar yaygınlaşması beraberinde bir takım sorunlar ortaya çıkarmıştır. Tezimizin konusu olan bilişim suçları da, daha çok internetin kullanımıyla ortaya çıkan bu sorunların başında gelmektedir.

2.3. BİLİŞİM SUÇLARININ GENEL ÖZELLİKLERİ

Bilişim teknolojisinin kullanımının yaygınlaşmasıyla beraber ortaya çıkan bilişim suçlarının öldürme, yaralama, hırsızlık, gasp, tehdit, terör, zina gibi değişik hukuk sistemlerinde cezaî müeyyideler öngörülen klasik suçlardan farklı bir takım özellikleri vardır. Zira bilişim suçları mahiyet itibariyle klasik suçlarla benzerlikler taşısa da yapı ve özellikler açısından, önemli farklılıkların mevcudiyeti söz konusudur.

Bilişim suçlarının klasik suçlara oranla kapsamını ve sınırlarını belirlemek oldukça zordur.²⁴¹ Zira teknolojinin hızlı gelişimiyle her an, kapsamın dışında, yeni suç niteliğinde fiiller ortaya çıkabilmektedir. Bu durum, hukuki çerçevenin dışında cereyan eden bu tür eylemlerin suç sayılıp sayılmayacağı problemini doğurmaktadır. Keza kapsam sorunu nedeniyle bilişim suçlarıyla mücadele etmek de zorlaşmaktadır.

Bilişim suçları anlık gelişirler, zaman ve mekân çok önemli bir anlam ifade etmez. Suçlu için suç ortamı, bazen rastgele girdiği internet kafe, bazen de dünyanın

²³⁹ İnternetin tarihçesi için bkz: Sınar, *a.g.e.*, s. 22-23.

²⁴⁰ Ceyhun, Çağlayan, *a.g.e.*, s. 34.

²⁴¹ Hüseyin Akarlan, “Bilişim Suçları, Bilişim Yoluyla İşlenen Suçlar ve Adli Bilişim Ayrımı”, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2011, s. 14.

değişik bir ülkesindeki hiç tanımadığı birine ait bir bilgisayar olabilir. Bu sebeple yakalanma riskinin az olduğu söylenebilir.²⁴²

Dünyadaki ticaret, ekonomi ve özellikle bankacılık işlemlerinin bilişim teknolojisine artan bağlılığı, bilişim suçlarında olağandışı bir artışa sebebiyet vermiştir. Bu yönüyle bilişim suçlarındaki artışın klasik suçlara nispeten çok daha yüksek olduğu söylenebilir.²⁴³

Bilişim suçlarında suçun failinin yakalanması geleneksel yöntemlerle mümkün olmayabilmektedir. Bu sebeple bu suçlarla mücadele ile görevli güvenlik güçlerinin teknik yeterliliğe sahip olması gerekmektedir. Bununla beraber bu suçlarının faillerinin ortaya çıkarılabilmesi için çoğu zaman birçok kurumun birlikte hareket etmesi ve uluslararası işbirliğine gidilmesi gerekmektedir.

Bilişim suçlarında suçun mağduru bir kişi, bir grup veya toplumun tamamı olabilir.²⁴⁴ Özellikle gelişmiş ülkelere yönelik siber tehditler hayatı birçok açıdan durma noktasına getireceğinden bütün toplumun mağduriyeti söz konusu olabilmektedir.

Ülkeler bilişim teknolojilerini kullandıkları alanın genişliği nispetinde bilişim suçlarının muhatabı olurlar. Klasik suçların işleniş oranı yüksek bir ülke bilişim teknolojisini kullanmıyorsa doğal olarak bilişim suçlarına maruz kalmayacaktır. Ancak günümüzde hemen hemen bütün toplumlar zaruri olarak bilişim araçlarını kullandıkları için bu suçların evrenselliğinden söz etmek mümkündür.

Bilişim suçlarının faileri klasik suç faillerine oranla daha eğitilidir.²⁴⁵ Zira bu suçların icrası için teknik bilgi gerekmektedir. Bu failer çoğu zaman yaptıkları fillerin takip edilemeyeceğini veya bu fiilleri karşılayacak ceza normunun olmadığını düşünerek cezalandırılmayacaklarını düşünürler.²⁴⁶

Bilişim suçlarının işlenebilmesi klasik suçlardan daha kolay olmasına karşın tespiti ve cezalandırılmasının daha zor olduğu söylenebilir. Zira bilişim ortamı suç

²⁴² Tulum, *a.g.e.*, s. 23.

²⁴³ Karagülmez, *a.g.e.*, s. 60.

²⁴⁴ Akarlan, *a.g.e.*, s. 15.

²⁴⁵ Kurt, *a.g.e.*, s. 56.

²⁴⁶ Timur Demirbaş, *Kriminoloji*, Seçkin Yay., Ankara, 2005, s. 266.

fırsatları açısından daha müsaittir. Ayrıca bu suçta elverişli ortam da sadece bilişim teknolojileriyle denetlenerek kontrol altına alınabilir.²⁴⁷ Ancak bilişim sistemine yönelik kontrollerin de çaresiz kaldığı zamanlar olmaktadır. Özellikle organize gelişen suçlar konusunda yetersiz kalınmaktadır.

Toplumsal yapıda sıkça görülen klasik suç anlayışı yerine ortaya çıkan bilişim suçları ve buna bağlı gelişen bilişim hukuku modern hukuklarda yeni oluşan kavramlar niteliğindedir. Bunlara yönelik kanun ve düzenlemeler teknolojinin hızı nedeniyle çoğunlukla yetersiz veya eski kalmaktadır. Böylece bilişim yoluyla işlenen ve bir mağduriyeti ortaya çıkaran bazı fiiller, hukukî karşılığı olmadığından karşılıksız kalabilmektedir. Bundan dolayı bu suçların başlı başına ele alınarak bunlara dair hukukun geliştirilmesi gerekmektedir.

2.4. BİLİŞİM SUÇLARININ TASNİFİ

Bilişim suçlarının tanımında olduğu gibi tasnifinde de ihtilaflar vardır. Esasen farklı tasniflerin sebebini, bilişim suçlarının çerçevesinin farklı değerlendirmeleri oluşturmaktadır. Ayrıca suçun unsurlarına, amacına ve işleniş şekline göre farklı tasnifler yapılmıştır. Aynı şekilde hukuki metinler ve uluslararası düzenlemelerin bu tasniflerde etkili olduğu söylenebilir.

Bilişim suçlarının tasniflerinden biri Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi'nde yapılan tasniftir. Bu tasnife göre bilişim suçları; bilgisayar veri veya sistemlerinin gizliliği, bütünlüğü ve kullanıma açık bulunmasına yönelik suçlar, bilgisayarlarla ilişkili suçlar, içerikle ilişkili suçlar ve fikri mülkiyet haklarının ihlali ile ilgili suçlar şeklinde sınıflandırılmıştır.²⁴⁸

Diğer bir tasnife göre bilişim suçları; bilişim sistemlerine yetkisiz giriş, bilgisayar veya bilişim sistemlerinin hukuka aykırı olarak kullanımına engel olunması, bilişim sistemleri içerisindeki verilerin değiştirilmesi veya tahrip edilmesi,

²⁴⁷ Aydın, *a.g.e.*, s. 14.

²⁴⁸ Sözleşme metni için bkz: Avrupa Konseyi (Çevrimiçi), <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/185>, 04 Ocak 2016

veri veya program gibi soyut birtakım değerlerin ele geçirilmesi, bilişim sistemleri ile sahtekârlık şeklindeki beş grup fiildir.²⁴⁹

Bilişim ortamındaki suçları beş ayrı grup altında sınıflandıran yaklaşımlar da vardır. Bu yaklaşıma göre bilişim suçları şöyle tasnif edilmiştir: Bilgisayar sistem veya ağlarına hakkı olmadan girmek; hak sahibinin rızası olmadan bilgisayar veri ve programlarına zarar vermek veya elde etmek; bilgisayarların işlemlerini veya telekomünikasyon sistemini engellemek amacıyla bilgisayar veri ve sistemlerini tahrip etmek, veri yüklemek, değiştirmek, silmek veya elde etmek; hukuk dışı olarak iletişime müdahale etmek; menfaat temin etmek için ticari sırları izin almadan veya hukuken bir hak olmaksızın ifşa etmek veya tevzi etmek veya kullanmak.²⁵⁰

Amerika’da yaygın kullanılan tasnife göre ise bilişim suçları on iki kategoride ele alınmıştır. Bunlar; mülkiyete karşı hırsızlıklar, verilere veya hizmetlere karşı gerçekleştirilen hırsızlıklar, giriş ihlalleri, veri sahtekârlığı, insan hataları sonucu oluşan ihlaller, gasp, sır aleyhine ihlaller, sabotajlar, maddi kısımlara yönelik hırsızlıklar, evraklarda gerçekleştirilen sahtekârlıklar, bankamatik kartları konusundaki hırsızlıklar, manyetik kartların şifreleri hususunda gerçekleştirilen eylemlerdir.²⁵¹

Son olarak bizim de tezimizde kullanacağımız ikili tasnife değinmek istiyoruz. Bu tasnife göre bilişim suçları temelde bilişim sisteminin kendisine karşı işlenen suçlar ve bilişim sistemi yoluyla işlenen suçlar şeklinde iki grupta değerlendirilmektedir.²⁵² Böylece bütün bilişim suçları bu tasnifin kapsamına girmektedir.

²⁴⁹ Bu tasnif Birleşmiş Milletler tarafından İtalya’da düzenlenen “Symposium on The Occasion of The United Nations Convention Against Transnational Organized Crime” sempozyumu bünyesinde 14 Aralık 2000 tarihinde düzenlenen “The Challenge of Borderless Cyber-Crime” panelinde yapılan tasniftir. Bkz: Olgun Değirmenci, “Bilisim Suçları”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2002, s. 120.

²⁵⁰ Kurt, a.g.e., s. 61.

²⁵¹ İsmail Ergün, *Siber Suçların Cezalandırılması ve Türkiye’de Durum*, Adalet Yay., Ankara, 2008, s. 28.

²⁵² Bu tasnife göre bilişim sistemine karşı işlenen suçlar kendi içinde; bilişim sisteminin kendisine karşı işlenen suçlar, bilişim sistemindeki program ve verilere karşı işlenen suçlar, bilgisayar kullanıcılarına karşı işlenen suçlar olarak üçe ayrılmaktadır. Bilişim sistemi ile işlenen suçlar da; bilgisayarla işlenen ekonomik suçlar, bilgisayarla işlenen sahtecilik suçları, bilgisayarla işlenen ahlaki suçlar, bilgisayarla işlenen şahsi haklara tecavüz suçları şeklinde dörde ayrılmaktadır.

2.4.1. Bilişim Sistemine Karşı İşlenen Suçlar

Bilişim suçları, ilk ve dar anlamıyla bilişim sistemlerine yönelik ihlal nitelikli davranışlardır. Bu suç tipleri bilgisayar ve internete özgü suçlar olmaları sebebiyle klasik suçlardan farklılık arz etmektedirler. Çağımızda bilişim sistemlerinde kişi veya kurumlara özel birçok bilgi, görsel doküman, ticari sır, telif gibi depolanabilir materyallerin bulunması ve bunlara izinsiz erişim, kişisel ve toplumsal mağduriyetlere neden olmaktadır. Ayrıca bilişim sistemlerine yönelik siber saldırı niteliğindeki sabotajlar da aynı mağduriyetlerin sebeplerinden birini teşkil etmektedir.

Bu anlamda bilişim sistemlerine karşı işlenen suçları; bilişim sistemlerine yetkisiz erişim, verilere yönelik suçlar ve bilişim sistemleri ve ağlara yönelik sabotajlar başlıkları altında inceleyeceğiz.

2.4.1.1. Bilişim Sistemlerine Yetkisiz Erişim

Herhangi bir amaçla bilgisayar sistemine veya bilgisayar ağına yetkisi olmadığı halde erişmek anlamına gelen bu suç, bilişim sistemlerine ulaşarak sistemin fonksiyonlarını kullanma veya sistemdeki verilere izinsiz müdahalede bulunmayı ifade eder. Yetkisiz erişim suçunun faili, bu eylemiyle genel olarak sistemin bir kısmına veya bütününe ulaşarak herhangi bir programı veya veriyi hedef alır.

Bir sistem veya ağa hukuka aykırı olarak girmek değişik yöntemlerle olabilmektedir. Suç faili, ulaşmak istediği bilgisayarı şifresini kırarak direkt olarak kullanabileceği gibi, herhangi bir program yardımıyla başka bir bilgisayarla veya bir

Ayrıntılı bilgi için bkz: Haluk İnanıcı, "Bilişim ve Yazılım Hukuku, Uygulamanın İçinden Görünüşü," *İstanbul Barosu Dergisi*, C. LXX, No:7-8-9, 1996, s. 514.

modem hattıyla da erişim sağlayabilir.²⁵³ Ayrıca bu erişim için değişik yazılımları ve yöntemleri de kullanabilir.²⁵⁴

Siber suçlar içerisinde en çok görülen suç tiplerinden biri olan bilişim sistemlerine yetkisiz erişim²⁵⁵ bilgisayar sisteminin ve verilerin güvenliğine yönelik bir tehdittir. Aynı zamanda bu suç, özel hayatın gizliliği, sırların dokunulmazlığı ve haberleşme özgürlüğü gibi korunan değerleri de ihlal etme anlamını taşır. Bu sebeple bilişim sistemlerine yetkisiz şekilde erişim suçu birçok ülkenin ceza kanunlarında yaptırımlara bağlanmıştır.²⁵⁶ Türk Ceza Kanununda; “Bir bilişim sisteminin bütününe veya bir kısmına, hukuka aykırı olarak giren ve orada kalmaya devam eden kimseye bir yıla kadar hapis veya adlî para cezası verilir”²⁵⁷ hükmüyle bilişim sistemine yetkisiz girişlere ceza öngörülmüştür.²⁵⁸

Yetkisiz erişim dışında haberleşme aracı olarak kullanılan bilgisayarlar arası iletişimi dinleme veya takip etme yetkisiz dinleme suçunu oluşturur. Bilgisayarların bir ağ üzerinde gerçekleştirdikleri bilgi aktarımlarının takip edilmesi bu suçun genel kapsamını oluşturur.²⁵⁹ Yetkisiz dinleme suçu, iletişim içeriğinin izlenmesi ve verilerin elde edilmesi ile ilgilidir. Bu suç, bilgisayar sistemini kullanma veya ve sisteme erişim sağlama şeklinde gerçekleştirilebileceği gibi, elektronik dinleme cihazları kullanılarak dolaylı yollarla da işlenebilmektedir.²⁶⁰ Bilişim sistemindeki iletişimin yetkisiz ve hukuka aykırı olarak dinlenmesi veya izlenmesi veri iletişimi gizliliği hakkının ihlali anlamına gelmektedir.

2.4.1.2. Verilere Yönelik Suçlar

²⁵³ Tulum, *a.g.e.*, s. 24.

²⁵⁴ Halil İbrahim Dilek, “Bilişim Suçları ve Türk Hukuk Sistemindeki Yeri”, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Diyarbakır, 2007, s. 15.

²⁵⁵ Değirmenci, *a.g.e.*, s. 132.

²⁵⁶ Avşar, Öngören, *a.g.e.*, s. 124-126.

²⁵⁷ TCK md. 243, bkz: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf> (Çevrimiçi), 10 Ocak 2016)

²⁵⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz: Hakan Karakehya, “Türk Ceza Kanunu’nda Bilişim Sistemine Girme Suçu”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2009, No:81, s. 1-24.

²⁵⁹ Kurt, *a.g.e.*, s. 81.

²⁶⁰ Tulum, *a.g.e.*, s. 25.

Bilgisayarın çalıştığı bilgilerin belirli bir formata dönüştürülmüş hali²⁶¹ anlamındaki data, done, veri sözcüğü; bilişim sistemlerinin üzerinde işlem yapabildiği, bu işlemlere dayalı sonuçlar üretebildiği, saklayabildiği, sakladıklarını sonradan tekrar okuyup işleyebildiği ve diğer bilişim sistemlerine iletebildiği her türlü bilgi olarak tanımlanabilir.²⁶²

Veriler, kişisel bilgi ve enformasyon ile ilgili her şeyi ihtiva ediyor olabilirler. Gerek ait olduğu kişiye fayda sağlayan gerekse kişinin gizliliğine önem atfettiği her tür veri hukuki nitelik taşımaktadır. Bu verilere farklı maksatlarla yapılan izinsiz ve yetkisiz müdahale, suç kapsamındadır.

Verilere yönelik bilişim suçları; verileri bozma, yok etme, değiştirme, erişilmez kılma, başka bir yere gönderme ve bilgisayar sistemine veri yerleştirme şekillerinde olabilmektedir.²⁶³

Verileri bozma suçu, bilişim sistemine girerek veya girmeden zararlı bir program vasıtasıyla verileri kendisinden beklenen işi yapamayacak duruma getirme, zarar verme, verilerin sıhhatli halini ortadan kaldırma fiilleridir. Bu fiiller neticesinde veri içeren dosya bozularak ya tamamıyla faydalanılamayacak ya da kısmen hasarlı hale gelecektir.

Verilerin yok edilmesi suçu, verilerin tamamıyla ortadan kaldırılması, varlığına son verilmesi eylemlerini içerir. Bu suç verileri bozma suçundan farklı olup, bozmada verilerin bazı durumlarda tamiri mümkün olabilmekteyken yok edilmede ortada tamir edilebilecek bir unsur da kalmamıştır.²⁶⁴

Verilerin orijinal halinden başka bir hale dönüştürülmesi ve bir veri ya da veri grubu yerine başka verilerin konulması eylemi ise verilerin değiştirilmesi suçunu

²⁶¹ Yazıcıoğlu, *a.g.e.*, s. 29.

²⁶² Diğer bir tanım için bkz: Yüksel Ersoy, "Genel Hukuki Koruma Çerçevesinde Bilişim Suçları", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, Ankara, 1994, C. XLIII, No: 3, s. 169.

²⁶³ Esra Yayıcı, "Bilişim Suçları", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2007, s. 90-92.

²⁶⁴ Kurt, *a.g.e.*, s. 168.

oluşturmaktadır. Bu suç özellikle maddi çıkar sağlamak amacıyla verilerin suçun faili lehine değiştirilmesi şeklinde görülmektedir.²⁶⁵

Bilişim sistemi içindeki verilere erişimi sağlayan anahtar verilen değiştirilmesi sonucu, verilere sahipleri tarafından erişim sağlanması imkansız hale gelebilmektedir. Bu durum verileri erişimsiz kılma suçunun teşekkül etmesine sebebiyet vermektedir. Bu suçla veriler yok olmamakta veya bozulmamakta ancak bu verilere ulaşım imkanı ortadan kalkmaktadır.

Verilerin ele geçirilerek başka yere gönderilmesi eylemi, verilere yönelik bilişim suçlarından biridir. Bu fiilde esas suç verilerin transferidir. Nitekim bu eylemle başka hiçbir sonuç oluşmasa da sadece verilerin transferi nedeniyle ceza öngörülmektedir. İnternet veya herhangi bir veri taşıma aygıtının kullanılması yolu ile gerçekleştirilen bu fiil ile hukuki anlamda değer ifade eden verilerin bir kopyası bir başka sisteme aktarılmaktadır. Böylece verilerin güvenliği, gizliliği veya mülkiyet dokunulmazlığı ihlal edilmektedir.

Bilişim sistemine veri yerleştirme suçu ise, sistemin sahibi ya da ilgisinden izin almaksızın, bilişim sistemine veya veri taşıma aygıtına çeşitli verilerin kayıt edilmesi, yüklenilmesi ya da eklenilmesinden ibarettir.

Yukarıda ele aldığımız eylemler bilişim sistemine yönelik veri korsanlığı şeklinde oluşan suçlardır. Bu suçlara, değişik hukuki değerler gözetilerek birçok ülkenin ceza kanunlarında yaptırımlar öngörülmüştür. Bu hukuki değerlerin neler olduğu konusunda farklı yaklaşımlar söz konusudur. Korunan hukuki değer kişinin mal varlığı olduğu görüşüne²⁶⁶ göre veriler kişinin malı hükmündedir. Diğer bir görüşe göre verilere yönelik suçlar bilişim sisteminin güvenirliliği ve müdahale edilemezliği değerlerine yöneliktir.²⁶⁷ Ayrıca bu suçların kişisel sınırların korunması²⁶⁸, özel hayatın gizliliği ve haberleşme özgürlüğü²⁶⁹ prensiplerini ihlal ettiği de öne sürülen görüşler arasındadır.

²⁶⁵ Örneğin bir davada sanığın "bilgisayar kayıtlarındaki sayaç çarpanlarını değiştirerek eksik fatura düzenlemek" suçunu işlediği tespit edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz: Kurt, *a.g.e.*, s. 169.

²⁶⁶ Ersoy, *a.g.m.*, s. 166.

²⁶⁷ Sulhi Dönmezer, *Kişiler ve Mala Karşı Cürümler*, Beta Yay., 16.bs. İstanbul, 2001, s. 620-621.

²⁶⁸ Ayhan Önder, *Şahıslara ve Mala Karşı Cürümler ve Bilişim Alanında Suçlar*, Filiz Kitabevi, 4. bs., İstanbul, 1994, s. 507.

Bilişim sisteminde yer alan verilerin önemi arttıkça bu verilere çeşitli amaçlarla müdahale etme fiillerinde de artış görülmektedir. Bu fiiller birçok hukuk sisteminde suç kapsamında değerlendirilmiştir. Türk Ceza Kanununda bu suç ve cezası; “Bir bilişim sistemindeki verileri bozan, yok eden, değiştiren veya erişilmez kılan, sisteme veri yerleştiren, var olan verileri başka bir yere gönderen kişi, altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır”²⁷⁰ hükmüyle ifade edilmiştir.

2.4.1.3. Bilişim Sistemi ve Ağlarına Yönelik Sabotajlar

Özellikle son yıllarda ulusal ve uluslararası alanda çokça karşılaşılan bilişim suçu türlerinden biri olan bilişim sistemine yönelik sabotajlar, bilişim sisteminin işleyişini engelleme ve sistemin geçici veya sürekli olarak çalışmasının kesintiye uğratılması anlamına gelmektedir.²⁷¹ Aynı zamanda bu suç, bilişim sistemine yetkisiz erişimin eyleme geçmiş hali olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bilgisayar veya bilişim sistemi sabotajları sisteminin fonksiyonlarını engelleme amacıyla bilgisayar verileri veya programlarının girilmesi, yüklenmesi, değiştirilmesi, silinmesi veya ele geçirilmesidir. Bu anlamda bilgisayar sabotajları iki çeşittir. Birincisi, bilgisayar teknolojisi kullanılarak, sisteme sızmak suretiyle bilgisayarlardaki verilerin silinmesi, yok edilmesi ve değiştirilmesi, ikincisi ise hedef alınan sistemi, uzaktan erişerek değil fiziksel zarar verecek veya sistemi işlemez hale getirecek şekilde bozmaktır.²⁷² Ayrıca bilişim ağının tamamına veya bir kısmına kullanıcının erişimi de ağa yönelik sabotajdır.

Bilgisayar sabotajı; Truva atları (Trojan horses)²⁷³, virüsler²⁷⁴, solucanlar (worms)²⁷⁵ gibi yazılımlar kullanarak yapılmaktadır. Ağlara yönelik sabotajlarda

²⁶⁹ Yenidünya, Değirmenci, *a.g.e.*, s. 53.

²⁷⁰ TCK md. 244, bkz: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf> (Çevrimiçi), 10 Ocak 2016

²⁷¹ Yaycı, *a.g.e.*, s. 88.

²⁷² Tulum, *a.g.e.*, s. 26.

²⁷³ Truva atı; legal bir program içindeki illegal talimatlar ya da bir işi yapıyormuş gibi görünüp kullanıcılarından habersiz işlemler yapan zararlı bir programdır. Truva atı yöntemi ile fail, bilgisayarda kullanılan programın istediği çalışmayı gerçekleştirmesi için içine gizli bir bilgisayar programını ilave etmektedir. Böylece cihaz kendi işlemlerini yaptıktan sonra fail tarafından

genellikle kullanıcıların erişiminin engellenmesi için aşırı trafik oluşturma biçiminde ortaya çıkmaktadır. Bu tür sabotajlarda en çok kullanılan yöntem ise “DDoS saldırısıdır.”²⁷⁶

Bir bilişim suçu olan sabotaj, gerek sisteme yetkisiz erişim gerekse verilere müdahale suçlarından oluşan karma bir suçtur. Bu suçla tehdit edilen değerler de sözü geçen iki suçun ihlal ettiği değerlerle aynıdır.

2.4.2. Bilişim Yoluyla İşlenen Suçlar

Bilişim yoluyla işlenen suçlar en genel anlamıyla klasik suçların bilişim sistemleri kullanılarak işlenmesidir. Bunlar, suç kastıyla bilişim teknolojilerinin araç olarak kullanılması sonucu ortaya çıkan suçlardır.

düzenlenmiş olduğu üzere bir veya birkaç işlem daha gerçekleştirmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz: A. Osman Özdilek, *İnternet ve Hukuk*, Papatya Yay., İstanbul, 2002, s.167; Yazıcıoğlu, *a.g.e.*, s. 153; Aydın, *a.g.e.*, s. 48-49.

²⁷⁴ Virüsler, kendi kendilerini kopyalayabilen, bu yolla diğer programlara bulasan küçük zararlı programlardır. Virüsler bir yazılıma ya da dosyaya fark edilmeyecek şekilde yerleşmekte, sonra kendi kendini kopyalamakta ve bilişim sistemindeki verileri bulunduğu sabit diskten başlayarak kullanılmaz hale getirmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz: Ziya Bahtiyar, *Virüsler ve Güvenlik*, Pusula Yay. , İstanbul, 2003, s.2; Değirmenci, *a.g.e.*, s. 88.

²⁷⁵ Solucanlar, bir iletişim ağındaki bilgisayar sistemlerinde, herhangi bir donanıma veya yazılıma zarar verme zorunluluğu olmaksızın bilgisayardan bilgisayara dolan programlardır. Girdikleri iletişim ağı içinde çok gizli bir şekilde gezinirler ve bu arada muhtemelen şifreler veya dokümanlar üzerinde bilgi toplayarak gizli mesajlar bırakırlar. Virüslerle olan temel farkları yayılmak için bulaşmak zorunda oldukları bir dosyaya (konak) ihtiyaç duymamalarıdır. Solucanlar özellikle yayılmasının çok hızlı ve kolay olmasından dolayı suç dünyasında kullanılmaktadır. Binlerce bilgisayarı ve kullanıcısı olan büyük şirketler ve finans kurumlarının bilişim sistemlerine yönelik yapılan illegal girişimler için solucanlar tercih edilmektedir. Geniş bir alanı hedef alan bu saldırılarda takip de çok zor olmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Kurt, *a.g.e.*, s. 68; Aydın, *a.g.e.*, s. 52; Değirmenci, *a.g.e.*, s. 87.

²⁷⁶ DDoS saldırıları: Distributed Denial of Service (Dağıtık Hizmet Engelleme) saldırıları, sistemlerin erişilebilirliğini engellemeye yönelik bir saldırı türüdür. Her sistem kurulurken; kullanıcı sayıları, hat kapasitesi, anlık istek sayısı gibi unsurlar için belli değerler öngörülür ve bu değerlerin biraz daha üstünde yükü kaldırabilecek şekilde tasarım yapılır. DDoS saldırılarında ise, sistemin kaldırabileceği yükün çok üzerinde anlık istek, anlık kullanıcı sayısı ile sistem yorulur ve cevap veremez hale getirilir. Bunun yanında, doğrudan sistemin kendisini yormak şeklinde değil, hattı doldurarak yine sistemin erişilebilirliği hedef alınabilir. Ayrıntılı bilgi için bkz: Ulusal Siber Olaylara Müdahale Merkezi (USOM), DDos El Kitabı, (Çevrimiçi), <https://www.usom.gov.tr/dosya/1418807216-USOM-SGFF-002-DDoS%20El%20Kitabi.pdf>, 11 Ocak 2016.

İlk zamanlarda bilişim teknolojileri kullanılarak işlenen suçlar birkaç suçtan ibaretken daha sonra bu suç çeşitliliğinde ciddi artış görülmüştür. Öyle ki bugün asayiş kapsamındaki birçok suçun bilişim yoluyla işlendiği gözlemlenmektedir. Ayrıca bir takım suçların klasik işleniş biçimi neredeyse ortadan kalkmış ve bu suçlar sadece bilişim yoluyla işlenmeye başlanmıştır.

Bilişim yoluyla işlenen suçlar şöyle sıralayabiliriz: Nitelikli hırsızlık, nitelikli dolandırıcılık, cinsel istismar ve müstehcenlik, özel hayatın gizliliğini ihlal, tehdit, şantaj, hakaret, haberleşmenin engellenmesi ve gizliliğini ihlal, kumar oynanması için yer ve imkân sağlama. Ayrıca fikir ve sanat eserlerine yönelik hak ihlallerini de bu kategori altında sayabiliriz. Aşağıda bu suçları ele alacağız.

2.4.2.1. Bilişim Yoluyla İşlenen Nitelikli Hırsızlık Suçu

Hırsızlık, şartlarda farklılıkla beraber neredeyse bütün hukuk düzenlemelerinde suç olarak kabul görmüş ve bu suç karşısında birtakım müeyyideler öngörülmüştür. Hırsızlığın bilişim sistemleri kullanılarak işlenmesi suçun nitelikli halini oluşturmaktadır.²⁷⁷

Esasen hırsızlık suçunun oluşması için taşınır bir malın, menfaat temin etme amacı ile sahibinin rızası dışında korunan bir yerden alınması gerekmektedir. Bu sebeple pek çok araştırmacı bilişim sistemleriyle yapılan hırsızlık mahiyetindeki suçları dolandırıcılık olarak ele almıştır. Ancak bir firmanın internet bankacılığı şifresini elde ederek firmanın hesabından kendi hesabına para aktaran birinin işleminin olduğu suçun nitelikli hırsızlık sayılması²⁷⁸ örneğinden hareketle bilişim sistemleriyle işlenen mal varlığına yönelik suçların hırsızlık kapsamında değerlendirilmesi söz konusu olmuştur.

²⁷⁷ Mustafa Emrah Şeyhanlıoğlu, "Hırsızlık Suçu", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2010, s. 116.

²⁷⁸ Yargıtay 11. Ceza Dairesi'nin 29.03.2010 gün, 2009/23625 E. ve 2010/3600 K. sayılı kararında böyle bir suç nitelikli hırsızlık sayılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Ersan Şen, "Hırsızlık Suçları", *Ankara Barosu Dergisi*, 2012, No:3, s. 323.

Bilişim yoluyla işlenen hırsızlık suçunun başlıca türlerini şöyle sıralamak mümkündür: Zimmete para geçirme; ticari sırlar, finans bilgileri, müşteri bilgileri, pazarlama stratejileri gibi bilgilerin çalınmasıyla oluşan endüstri casusluğu; bir kişiye ait yazıları, referans göstermeden kullanmak şeklinde oluşan eser hırsızlığı; telif hakkı bulunan yazılım, müzik, film, kitap gibi ürünlerin yetkisiz olarak kopyalanmasıyla oluşan korsancılık. Ancak doktrinde bu suçların birçoğu hırsızlık kategorisi altına alınmaksızın tek başlarına ele alınmışlardır.

Netice itibariyle; bilişim sisteminde bulunan bir veri, bilgi veya programın izinsiz olarak başka yere gönderilmesi veya bulunduğu yerden alınması hırsızlık suçu olmamakla birlikte, bu yolla başkasına ait para üzerinde zilyedinin tasarruf olanağını kaldırarak, paranın başka yere gönderilmesi hırsızlık suçu kapsamında değerlendirilmelidir.²⁷⁹

2.4.2.2. Bilişim Yoluyla İşlenen Nitelikli Dolandırıcılık Suçu

Dolandırıcılık, hileli davranışlarla karşısındakini kandırarak menfaat temin etme anlamına gelmektedir.²⁸⁰ Bu suçun en temel özelliği; failin sahip olduğu kurnazlık, plan yapma, uyum sağlama ve ikna kabiliyeti ile mağdurların tecrübesizliğini, dikkatsizliğini ve kolay yoldan para kazanma hırsını kullanarak gelir elde etmesidir.²⁸¹ Dolandırıcılığın bilişim sistemlerinin araç olarak kullanılması suretiyle yapılması durumunda, söz konusu suç nitelikli interaktif dolandırıcılık olarak tanımlanmaktadır.

Bilgisayar yoluyla dolandırıcılık, hile kullanarak verilerin alınması, girilmesi, değiştirilmesi ve silinmesi yollarından biriyle bir başkasını hataya düşürme ve kendisinin veya bir başkasının lehine haksız menfaat temin etme şeklinde

²⁷⁹ Şen, *a.g.m.*, s. 325.

²⁸⁰ Abdurrahman Yılmaz, "Türkiye'deki Dolandırıcılık Tipolojileri: Dolandırıcılık Olaylarının Kategorik Tasnifi ve Yapılış Şekilleri", *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E- Dergisi*, (Çevrimiçi), http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/makaleler/DOLANDIRICILIK_TIPOLOJILERI_12_2015.pdf, 10 Ocak 2016.

²⁸¹ Mesut Bilen, "Türk Ceza Hukuku'nda Dolandırıcılık Suçu", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi), Konya, 2012, s. 6.

gerçekleşir.²⁸² Bu suçla mağdura özellikle mali açıdan zarar verilmektedir. Bu açıdan genel anlamda bilgisayar yoluyla dolandırıcılık suçunun uygulama alanları kredi kartları ve internet bankacılığı, finans programları, alışveriş ilişkileri ve internet üzerinden ulaşılan banka hesaplarıdır.

Özellikle banka kartları, kredi kartları, internetten ulaşılabilen hesaplar ve internet bankacılığı son yıllarda dolandırıcıların temel hedefleri haline gelmiştir. Failler, bilişim sistemlerini kullanarak başka kişilere ait bilgileri ele geçirmek suretiyle maddi kazanç sağlamaktadırlar. Bu eylemler mal varlığı güvencesine yönelik ciddi bir tehdit oluşturmaktadır.

Bilişim sistemleri yoluyla yapılan dolandırıcılıkta yaygın olarak kullanılan yöntemler, truva yazılımları, keylogger (tuş kaydedici) ve screenlogger (ekran kaydedici)²⁸³, sahte siteler ve phishing (olta saldırıları)²⁸⁴ yöntemleridir.

Bilişim yoluyla gerçekleşen dolandırıcılık eylemlerinde genel olarak ortak kurgu; müşterinin, özel bilgilerinin çeşitli yöntemlerle çalınması ve bu bilgiler kullanılarak müşteri adına ve bilgisi dışında işlem yapılması şeklindedir. Çoğu zaman internet ve mobil bankacılık hedeflenerek gerçekleştirilen dolandırıcılık

²⁸² Kurt, *a.g.e.*, s. 84.

²⁸³ Keylogger (Tuş Kaydedici); bilgisayarda, klavye vuruşlarını anlık olarak kopyalayabilen ve bunları kaydederek e-posta yoluyla korsanın eline geçmesini sağlayan programlardır. Bu tür programlar klavye ile yazılan her şeyi kaydedebilme yeteneğine sahiptir. Elde edilen kayıtlar sistemde “.txt” uzantılı metin dosyası olarak tutulur. Yapıları itibarıyla kurbanların her türlü şifre ve özel yazışmalarını ele geçirmek için kullanılabilir. Screenlogger (Ekran kaydedici) ise, ekran görüntülerini kopyalayan ve bunları e-posta ile saldırgana ulaştıran programlardır. Yakalanan anlık görüntüler sayesinde o anda ekranda ne yapıldığı veya şifrelerin nereye yazıldığı kolaylıkla görünebilir. Tuş kaydediciler ve ekran kaydediciler dolandırıcılık eylemlerinde birbirlerini tamamlayan iki bileşen gibi çalışırlar. Ayrıntılı bilgi için bkz: Türkiye Bankalar Birliği, (Çevrimiçi) <http://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/7328/pdf/TBB-Dolandiricilik-Eylemleri-ve-Korunma-Yontemleri.pdf>, 18 Ocak 2016

²⁸⁴ Sanal dolandırıcılar tarafından banka, kart şirketi veya resmi bir kurumdan geliyormuş gibi hazırlanan e-postaya phishing (olta saldırıları) denir. Bir kişinin hassas bilgilerinin (şifre, parola, müşteri numarası, kullanıcı adı, kredi kartı numarası vb.) elektronik ortamlarda ele geçirilmesini amaçlayan saldırı türü, internet üzerinde en çok kullanılan dolandırıcılık yöntemlerinden biridir. Oltta saldırılarında, internet aracılığıyla, finansal kurum ve kuruluşlar, resmi kurumlar veya alışveriş şirketlerinden gönderilmiş gibi görünen, acil ve çok önemli konular içeriyormuş izlenimi veren sahte e-postalar yayılır. E-postanın konusu, müşteri bilgilerinin güncellenmesi veya şifrelerin değiştirilmesi olabilir ve içinde ilgili kurumların sayfalarının birebir aynısı şeklinde görünen internet sayfalarına giden linkler yer alabilir. Bu e-postayla kişinin önemli bilgileri ele geçirilir. Ayrıntılı bilgi için bkz: Seher Ergüç, “Türk Bankacılık Sisteminde İnternet Bankacılığı ile Yapılan Dolandırıcılıklar ve Bilişim Suçları Hukuku”, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2008, s. 23-38.

eylem girişimleri, kendisi veya bir başkasına haksız menfaat temini için bilgisayar verilerinde değişiklik yapmak veya başkasına ait kredi kartı bilgilerini hukuka aykırı şekilde elde ederek internetten alışveriş yapmak gibi şekillerde de gelişmektedir.

Bilişim yoluyla gerçekleşen dolandırıcılık fiillerinin başka bir türü de sahte ve hileli e-ticaret siteleri kurarak ya da doğrudan sosyal medya hesaplarından satış yapıyor gibi işlem yapıp müşterilerin parasını almak ve istenilen malı göndermemek suretiyle gerçekleşmektedir. Nihayetinde internet dolandırıcıları farklı yöntemlerle sanal ortamda insanları tuzağa düşürmekte ve haksız kazanç sağlamaktadırlar.

2.4.2.3. Cinsel İstismar ve Müstehcenlik Suçu

İnternet teknolojisinin kişisel kullanıcılar arasında hızla yaygınlaşması ve anonim paylaşımlara izin verilmesi sonucu bilişim ağları üzerinde çok sayıda müstehcen içerik kullanıcıların erişimine sunulmuştur. İnternet ve dijital teknoloji bu tür müstehcen içeriklerin üretim ve dağıtımı için önemli bir ortam haline gelmiştir. Bireylerin video, resim, oyun, sohbet odaları şeklindeki bu tür müstehcen içeriklere maruz kalması, zamanın önemli bir bölümünü internete başında geçiren neslin edep ve hayâ duygusundan uzaklaşması ve bunun sonucunda toplumsal ahlakın yozlaşmasına sebebiyet verecektir.

Genel ahlak, aile düzeni ve çocukların ruh sağlığı gibi hukuksal yararların korunması amacıyla müstehcen görüntü, yazı veya söz ile şiddet kullanılarak, hayvanlarla, ölmüş insan bedeni üzerinde veya doğal olmayan yoldan yapılan cinsel davranışlara ilişkin yazı, ses veya görüntülerin bilişim sistemleri üzerinden paylaşılması suç teşkil etmektedir.²⁸⁵ Ancak suçun maddi konusunun sınırlı olması ve çocuk pornografisi dışındaki müstehcen içeriklerin birçoğuna izin verilmesi tartışma konusudur.

Esasen müstehcenlik kavramının belirlenmesinde temel ölçüt, toplumun değer yargılarıdır. Tamamen göreceli olan bu kavram, edep ve iffete saldırı niteliği

²⁸⁵ Türk Bilişim Derneği, (Çevrimiçi), http://www.tbd.org.tr/usr_img/cd/kamubib14/raporlarPDF/RP5-2009.pdf, 20 Ocak 2016.

taşıyan davranışları içermekte olup halkın ar ve hayâ duygularının, toplumun ortak edep ve ahlak temizliğinin korunmasına yönelik bir tehdit niteliğindedir. Ancak günümüz ceza hukuklarının birçoğu müstehcenliği başlı başına bir suç kabul etmeyip daha çok çocuk pornografisi üzerinde durmuşlardır.

Sektörel bir boyuta taşınmış ve ekonomik büyüklüğü devasa rakamlara ulaşmış²⁸⁶ çocuk pornografisi genel olarak; bir çocuğun gerçek veya kurgulanmış herhangi bir cinsel aktivite içinde ya da vücudunun belli yerlerinin cinsel amaçla gösterilmesi olarak tanımlanır.²⁸⁷ Çocuk pornografisi müstehcenliğin en sapkın türlerinden biridir. Bireye ve topluma yönelik birçok zararı barındırması sebebiyle uluslar arası sözleşmelerde ve ulusal ceza kanunlarında yasaklanmıştır. Ancak internetin takip edilemezlik ve sınırları aşma özelliğinin olması, ülkelerin çocuk pornografisi tanımları arasında farklılık olması ve ülkeler arasındaki kanunsal farklılıklar nedeniyle ortak işbirliğinin sağlanamaması gibi faktörler çocuk pornografisinin internette yaygınlaşmasının dünya çapında birçok girişime rağmen engellenememesinin temel nedenleridir.²⁸⁸

Genel anlamda bilişim sistemleri, çocuk ve kadınların cinsel istismarı ve müstehcenliğe açık bir platform niteliğindedir. Bu sebeple barındırdığı zararlardan korunma adına kontrol altına alınması gerekmektedir. Bilişim sistemleri üzerinden işlenen bu nitelikteki suçlar için Türk Ceza Kanununun 226. Maddesinde müeyyideler öngörülerek cinsel istismar ve müstehcenlik fiilleri sınırlanmaya çalışılmıştır.

²⁸⁶ Son 20 yıla ait veriler incelendiğinde, çocuk pornografisinin 1.2 milyon çocuğu etkilediği ve yılda 2.4 milyar dolardan daha fazla getirisi olduğu tahmin edilmektedir. Bkz: Seda Çağlar, Sevim Savaşer, "İnternet ve Çocuk Pornografisi", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 2010, C.VII, No: 1, s. 1003.

²⁸⁷ Çağlar, Savaşer, *a.g.m.*, s. 1003.

²⁸⁸ Çağlar, Savaşer, *a.g.m.*, s. 1004.

2.4.2.4. Özel Hayatın Gizliliğini İhlal Suçu

Özel hayat, kişinin, başkalarının gözü önünde olmayan, kamuya kapalı olan, herkesten gizlediği hayatıdır.²⁸⁹ Bireyin nüfus kayıtları, güvenlik ve polis tespitleri gibi kimliğine ilişkin bilgi ve kayıtlar, aile hayatına dair davranış ve bilgiler, sağlık bilgileri, yaşam tarzı ve bunlara benzer her türlü kamuya kapalı bilgi özel hayat kapsamındadır.

Gelişen teknolojiyle son yıllarda internet üzerinden kişinin özel hayatına dair bilgi, belge, görüntü ve ses içerikli dokümanların ifşa edildiği vakalara sıkça rastlanılmaktadır. Bu vakalarda kişinin özel hayatına dair bilgiler genel anlamda ya herhangi bir cihazla gizlice kayıt altına alınmakta ya da kendine ait bilgisayar, telefon veya bunlara benzer bir bilişim sistemine izinsiz ve yetkisiz girişle/saldırıyla elde edilmektedir. Bu ihlaller sonucunda elde edilen bu veriler özellikle herkesin kolayca erişebildiği sosyal ağlar üzerinden yayılmaktadır. Çoğu zaman açılan sahte hesaplar bu verilerin ifşası adına kullanılmaktadır.

Özel hayatın gizliliği ve korunması hakkı; bireyin kişiliğini geliştirmek ve manevi değerlerine güvence sağlamak için başkaları tarafından bilinmesini istemediği hususların oluşturduğu ve korunması hukuken gerekli görülen hayat alanı üzerindeki temel bir şahsiyet hakkıdır. Bu sebeple bu hak birçok kamu ve özel hukuk sistemlerince güvence altına alınmıştır.²⁹⁰ Bunlara dair verilerin kaydedilmesi ve ifşa edilmesi suç teşkil etmektedir.

Bilişim sistemlerinin özel hayatın gizliliğini ihlal suçunda araç olarak kullanılması aynı zamanda özel hayata dair bilgilerin kısa bir süre içerisinde kopyalanarak yayılması anlamına gelmektedir. Bu da suçun önlenabilirliği konusunda zorluklara sebebiyet vermektedir. Bu sebeple kişilerin şahsiyet haklarına

²⁸⁹ Zeki Hafizoğulları, Muharrem Özen, "Özel Hayata ve Hayatın Gizli Alanına Karşı Suçlar" *Ankara Barosu Dergisi*, 2009, No:4, s. 17.

²⁹⁰ Ersan Şen, *Devlet ve Kitle İletişim Araçları Karşısında Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması*, Kazancı Hukuk Yay., İstanbul, 1999, s. 9.

yönelik saldırıları engelleme ve bu hakları koruma amaçlı uygulamaların geliştirilmesi gerekmektedir.

2.4.2.5. Haberleşmenin Gizliliğini İhlal Suçu

Haberleşme özgürlüğü kişinin temel haklarından. Kişinin serbestçe haberleşebilmesi ve bu haberleşme içeriğini gizli tutması, birçok yasal metinde korunması gereken bir hak olarak tanımlanmıştır.

Haberleşme özgürlüğü, kişinin dilediği kimselerle dilediği biçimde haberleşmesinin engellenmemesi ve bu haberleşmenin ilgililerin izin ve onayı olmadıkça üçüncü kişilerin algı ve müdahalesinden korunmasını ifade eder.²⁹¹ Haberleşme özgürlüğünün korunması, hem haberleşmenin engellenmemesini hem de haberleşmenin gizliliğinin korunmasını gerektirir.²⁹²

Son yıllarda haberleşme teknolojisinin bilgisayar ve akıllı telefonlar aracılığıyla internet ortamına yönelmiş olması beraberinde haberleşme gizliliğine yönelik bilişim suçlarına getirmiştir. Haberleşmenin yaygın olarak gerçekleştiği mobil uygulamalar, sosyal ağlar ve elektronik postalara yönelik tehdit ve saldırılar sonucu, gizlilik prensibi ortadan kalkmakta ve haberleşme hürriyeti ihlal edilmektedir.

Bilişim yoluyla işlenen haberleşmenin gizliliğini ihlal suçunun bir başka boyutu da, ele geçirilen haberleşme içeriklerinin yine bilişim sistemleri üzerinden ifşasıdır. Bu suç, haberleşme içeriklerinin açıklanması ve yayılmasıyla, yani yetkisiz kişilerce öğrenilmesinin sağlanmasıyla oluşur.²⁹³ Mahremiyet veya ticari sır içeren haberleşme içeriklerinin bilişim sistemleri üzerinden ifşası, çoğu zaman suç failine menfaat temini amaçlı olmaktadır.

²⁹¹ İbrahim Özden Kaboğlu, *Özgürlükler Hukuku*, İmge Yay., 6. Bs., Ankara, 2002, s. 297.

²⁹² Handan Yokuş Sevük, "Haberleşmenin Gizliliğini İhlal Suçu", *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2007- 2008, No: 16-17-18-19, s. 162.

²⁹³ Sevük, *a.g.m.*, s. 179.

Bilişim sistemleri kullanılarak gerçekleştirilen haberleşmenin gizliliğini ihlal veya haberleşme içeriklerini ifşa suçları haberleşme hürriyeti ile beraber genel anlamda özel hayatın gizliliğini ortadan kaldırmaktadır. Ayrıca haberleşmenin aile fertleri arasında olması durumunda aile mahremiyetine yönelik bir ihlalden söz edilebilir. Keza bu suçların, haberleşme içeriklerinin konusuna göre kişinin saygınlığı ve onurunu zedelemeye yönelik bir hüviyet taşıdığı da söylenebilir.

2.4.2.6. Bilişim Yoluyla İşlenen Tehdit, Şantaj Suçları

Tehdit; bir şahsın hayatına, bedensel bütünlüğüne, onur ve haysiyetine, ekonomik durumuna, mal varlığına, genel bir ifade ile yasalarla korunan hak ve menfaatlerine yönelik, kişinin karar verme ve serbest hareket edebilme hürriyetini kısıtlayıcı mahiyetteki korkutma ve gözdağı verme suçudur.²⁹⁴ Tehdit suçunun özel bir türü olan şantaj suçu ise; kendisine veya başkasına yarar sağlamak amacıyla bir kişinin şeref veya saygınlığına zarar verecek nitelikteki hususların açıklanacağı veya isnat edileceği tehdidiyle, bir kimseyi, bir şeyi yapmaya veya yapmamaya zorlama şeklinde tanımlanabilir.²⁹⁵

İnternet aracılığıyla sosyal ağlar veya anlık mesajlaşma programları üzerinden işlenen tehdit ve şantaj eylemleri, tipik suç fiilinde belirtilen unsurları taşıdıkları sürece suç teşkil etmektedir. Tehdit suçunun bilişim sistemleri kullanılarak gerçekleştirilmesi suçun yaptırımına etki etmemektedir. Suçun ispatı açısından bilişim sistemi üzerindeki yazılı veya görsel içeriğin delil olarak yetkili makamlarca paylaşılabilmesi, bilişim yoluyla işlenen bu suçu klasik halinden ayırt etmektedir. Bilişim yoluyla işlenen şantaj ise, genellikle bir kişiye veya kuruma ait olan ve ifşa edilmesi durumunda kişinin veya kurumun itibarını zedeleyecek veya rakipleri karşısında dezavantajlı duruma düşürecek nitelikteki bilgilerinin saldırgan tarafından

²⁹⁴ Sedat Bakıcı, "Tehdit Suçu ve Unsurları", *Ankara Barosu Dergisi*, 1992, No:5, s. 718.

²⁹⁵ Benzer tanım için bkz: Fahri Gökçen Taner, "Türk Ceza Hukukunda Şantaj Suçu", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2011, No:92, s. 119.

ele geçirilmesiyle başlar. Daha sonra saldırgan bu bilgileri ifşa etmemesi karşılığında mağdurdan menfaat temin etmeye çalışır.²⁹⁶

Günümüzde bilişim sistemleri üzerinden gerçekleşen tehdit ve şantaj suçlarında daha çok müstehcen içeriklerin ifşası söz konusu olmaktadır. Suç faili çoğu zaman bilişim sistemlerine yönelik saldırılarla elde ettiği bu tür içerikleri yine bilişim sistemi üzerinden yaymakla mağduru tehdit etmektedir.

Bilişim yoluyla işlenen tehdit ve şantaj suçları, kişinin serbest hareket edebilme imkân ve kapasitesine, maddi ve manevi özgürlüğüne ve diğer şahıslardan bağımsız kimliğine yönelik saldırı²⁹⁷ hüviyetini taşımaktadır. Ayrıca bu suçlarla hukukun korunan kişisel menfaatlerin ihlali de söz konusu olabilmektedir.

2.4.2.7. Bilişim Yoluyla İşlenen Hakaret Suçu

Hakaret suçu; bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat etmek ya da yakıştırmalarda bulunmak veya sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldırmak şeklinde tarif edilebilir.²⁹⁸ Hakaret fiilinin suç teşekkül etmesindeki temel neden kişinin onur, şeref ve saygınlığına yönelik rencide edici davranışlar barındırmasıdır.

Klasik suç tiplerinin birçoğu gibi hakaret suçunun da internet teknolojisinde geniş bir alan bulduğu söylenebilir. İnternet ortamındaki denetimsizlik algısı, kişilerin kendini sanal âlemde daha rahat hissederek paylaşımlar yapması nedeniyle son yıllarda hakaret suçunun bilişim alanında sıkça oluştuğu gözlemlenmektedir.

Hakaret suçu, sadece sözle gerçekleşen bir eylemden ibaret değildir. Kişinin onur, şeref ve saygınlığını zedeleyici ses, yazı, görüntü şeklindeki içerikler de hakaret suçunu oluşturur. İnternet ses, yazı ve görüntü içeriklerini barındıran bir

²⁹⁶ Hakan Hekim, Oğuzhan Başbüyük, "Siber Suçlar ve Türkiye'nin Siber Güvenlik Politikaları", *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, 2013, No: 4, s. 141.

²⁹⁷ İlhan Üzülmöz, "Şantaj Suçu", *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2004, C. VIII, No: 1-2, s. 184.

²⁹⁸ Fehmi Şener Gülseren, "İnternet Ortamında İşlenen Hakaret Suçları", *Lefke Avrupa Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Haziran 2013, C. IV, No: 1, s. 17.

iletişim aracı olmasından dolayı, bu mecrada gerçekleşen böyle bir eylem hakaret suçunu oluşturacaktır.²⁹⁹

İnternette hakaret suçunun oluşumu çeşitli yollarla olabilir. Suçun oluşması için öncelikle, fail ile mağdur arasında internette bir iletişim söz konusu olmalıdır. Bu iletişim sohbet, forum, haber siteleri, bloglar gibi web araçlarında yayınlanan bir yazı, fotoğraf, resim şeklinde olabilir. Yine sosyal ağlarda girilen bir eylem olabileceği gibi doğrudan yapılan e-posta ve mesajlaşma programlarından da böyle bir eylem gerçekleştirilebilir. Öte yandan herhangi bir internet sitesinde yayınlanan ve mağduru hedef alan bir iletiden de kaynaklanabilir. Dolayısıyla, fail tarafından gönderilen veya yayınlanan ve mağduru hedef alan, hakaret içerikli her türlü internet iletişimi ile internette hakaret suçu işlenebilmektedir.³⁰⁰

İnternet üzerinden işlenen hakaret sularında en önemli sorun, suçun failinin belirlenmesidir.³⁰¹ Zira çoğunlukla hakaret içerikli mesajlar veya paylaşımlar sahte kimlikli hesaplar üzerinden gerçekleşmektedir. Bundan dolayı bilişim sistemleri üzerinden gerçekleşen hakaret suçlarının giderek arttığı ve kişinin şeref ve saygınlığına yönelik bu tür ihlallerin ciddi boyutlara ulaştığı söylenebilir.

2.4.2.8. Bilişim Sistemleri Üzerinden Kumar Oynama

Kumar; bir emek ve iş karşılığı olmaksızın, zahmet ve yorgunluk çekmeksizin, sırf tesadüflere bağlı kalarak başkalarının tamamen zararı karşılığında kolaylıkla mal kazanmak şeklinde tanımlanmıştır.³⁰² İhtimal ve bilinmezlik üzerine kurulan kumar aynı zamanda bir haksız kazanç kaynağıdır.

Geçmişten bu yana birçok toplumda hoş görülmeven hatta yasaklanan kumar gelişen zaman içerisinde internet üzerinden geniş bir uygulama alanına sahip

²⁹⁹ Mustafa Özen, "Hakaret Suçu ve İnternet Yoluyla İşlenmesi", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2008, No:75, s. 103.

³⁰⁰ Gülseren, *a.g.m.*, s. 28.

³⁰¹ Özen, *a.g.m.*, s. 106.

³⁰² Yunus Vehbi Yavuz, *Çalışma Hayatı ve İslâm*, Tuğra Neşriyat, İstanbul, 1992, C. II, s. 620.

olmuştur. Bilişim sistemleri üzerinden oynanan kumarın zahmetsiz ve nispeten gizli oluşu bu alanda kumarın gittikçe geniş tabanlara yayılmasına imkân sağlamıştır.

İnternet üzerinden kurulan sanal kumarhanelerin ve birçok spor dalı üzerinde faaliyet gösteren resmi ve gayri resmi bahis sitelerinin yaygınlaşması milyonlarca insanın sanal kumar bağımlısı haline getirmiştir. Ankara Ticaret Odasının bu konuda hazırladığı bir rapora göre Türkiye'de internet üzerinden kumar ve bahis oynayanların sayısı 1,5 milyona, çevrimiçi casinoların yıllık cirosunun da yaklaşık 5 milyar dolara ulaştığı belirtilmektedir.³⁰³

Kumar ve bahis oyunlarının İnternete taşınmasıyla sayıları her geçen gün artan “online kumarbaz” adı verilen yeni bir bağımlılık türü ortaya çıkmıştır. Kumar ve bahis bağımlıları başta olmak üzere insanlar, günümüzde sayılarının on binlerce olduğu telaffuz edilen internet sayfaları aracılığıyla oyun oynamaya teşvik edilmektedir. Göz alıcı bir şekilde dizayn edilen bu sitelerin asıl amacı online kumarbazlara oyun oynatarak para kazanmaktır.³⁰⁴ Ayrıca bu kumar ve bahis sitelerinin karapara aklama işlevi gördüğü belirtilmektedir.³⁰⁵

Sanal kumar ve bahis sitelerinin uluslararası boyutta faaliyet göstermeleri ve denetimin yeterli olmaması, bu faaliyetlerin büyüyerek devam etmelerinin temel sebepleri arasındadır. Son dönemde bilişim sistemleri üzerinde faaliyet gösteren sanal kumar ve bahis sitelerinin, kullanıcılarını dolandırmaları bu mecradaki suç olgusunun açık bir göstergesi sayılmaktadır.

³⁰³ Ankara Ticaret Odası, “Sanal Tuzak: İnternet Kumarhaneleri Raporu”, (Çevrimiçi), <http://www.atonet.org.tr/yeni/index.php?p=243&l=1>, 11 Şubat 2016.

³⁰⁴ Birkan Sarıfakioğlu, “İnternetin Toplumsal Etkileri”, *Elektrik Mühendisliği Dergisi*, Ağustos 2007, No: 431, s. 56.

³⁰⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz: Ayla Yazıcı, “Yeni Karapara Aklama Yöntemleri Olarak Akıllı Kartlar Ve İnternet”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2008, C. VIII, No: 2, s. 161-162.

2.4.2.9. Bilişim Sistemleri Üzerinde Gerçekleşen Telif Haklarına Yönelik İhlaller

Telif hakkı, fikir ve sanat eserleri üzerinde eser sahibinin hak iddia edebileceği ve koruma sağlayabileceği bir düzenlemedir.³⁰⁶ Esasen bu hak bireyin fikri mülkiyet hakkının bir gereğidir. Fikri mülkiyet hakkından söz edebilmek için “sahibinin hususiyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsulleri”³⁰⁷ şeklinde tarif edilen bir eserin ve bu eseri meydana getiren veya işleyen eser sahibinin olması gerekmektedir.

Teknoloji ve bilgi çağı olarak adlandırılan 21. yüzyılın en önemli kavramlarından biri şüphesiz, eser sahipleri ve bağlantılı hak sahiplerinin haklarını konu alan fikri mülkiyet kavramıdır. Araştırma-geliştirme ve fikri üretim sonucu ortaya çıkan eserler üzerinde eser sahiplerinin maddi ve ticari haklarının bu anlamda korunmaya alınması temel bir hukuk konusudur.

İnternet ve bilişim dünyasının eser üretimi, eserlerin geniş kitlelere ulaşması ve bilgi edinme konusundaki birçok faydasının yanında fikri mülkiyet haklarına yönelik ihlallerin ciddi boyutlara ulaşmasındaki etkisi de muhakkaktır. Zira dijital hale dönüştürülmüş eserlerin bilişim sistemleri vasıtasıyla kopyalanması, çoğaltılması ve internet üzerinden birçok kullanıcının ücretsiz erişimine açılması son yılların en büyük sorunlarından birini teşkil etmektedir. Nitekim bir eserin, sahibinin izni olmaksızın bilgisayar hafızasına alınarak kamusal yararlanmaya açılması, web sitesi aracılığıyla yaygın biçimde kamuya sunulması, derleme eser olarak

³⁰⁶ Metin Turan, Bülent Yılmaz, “Türkiye’de Telif Hakları İhlalleri: Yargıtay Kararları Çerçevesinde Bir Değerlendirme”, *Bilgi Dünyası Dergisi*, 2004, C. XV, No: 1, s. 56.

³⁰⁷ Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, md. 1/B, bkz:

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5846.pdf>, (Çevrimiçi), 13 Şubat 2016.

nitelendirilen bir web sitesinin kopyalanarak başka bir web sitesine aktarılması telif hakkı ihlâli olarak nitelendirilmiştir.³⁰⁸

Günümüzde ceza kanunlarının çoğunda suç teşkil etmesine rağmen internet sitelerinin pek çoğunda telif hakkına konu birçok eser yayınlanmaktadır. Bu eserler edebiyat, müzik ve fotoğrafçılık eserleri veya sinematografik eserler gibi maddi olarak farklı ortamlarda yaratıldıktan sonra internet ortamına aktarılmış eserler veya bilgisayar ortamında tasarlanmış animasyonlar, oyunlar, bir başka internet sitesinden alınmış uygulamalar, animasyonlar ve tasarımlar olabilmektedir.³⁰⁹ Gerek edebi ve ilmi eserler gerekse mültimedya içeriklerin sahibinin rızası olmadan kopyalanması, indirilmesi, çoğaltılması ve yayınlanması fikri mülkiyet hakkının açıkça ihlali anlamında suç teşkil etmektedir. Bu anlamda lisanslı bilgisayar programlarının izinsiz kopyalanması ve kullanılması, internet sitesi içeriklerinin izinsiz kullanılması, internet üzerinden ticari amaçlı gerçekleşen radyo ve televizyon yayınlarının başka kullanıcılara izinsiz sunulması, telif hakkı ihlalinin sıkça görülen uygulamalarıdır.

Sanal ortamda başta müzik eserleri olmak üzere birçok mültimedya içeriğinin eser sahiplerinin fikri mülkiyet hakkına riayet edilmeden indirilmesi, peer to peer (P2P) programları³¹⁰ ile kullanıcılar arasında yayılması bu alanda en çok rastlanan suçların başında gelmektedir.

Dijital eser basımı ve dijital kütüphanelerin gün geçtikçe yaygınlaştığı günümüzde, her ne kadar bunlara yönelik telif hakkı ihlalleri söz konusu olsa da, bilişim sistemleri üzerindeki fikir ve sanat eserlerinin konu olduğu bu telif hakkı uyuşmazlıkları meselesinde "bilgi edinme hakkı" ile "eser sahibinin hakları" arasındaki hassas dengeye dikkat edilmesi gerekmektedir. Ancak bilişim sistemleriyle işlenecek fikri mülkiyet hakkına yönelik tehditlerin "bilginin paylaşılması" olarak değerlendirilmesi de yanlış olacaktır.

³⁰⁸ Şebnem Akipek, Esra Dardağan, "Sanal Ortamda Gerçekleşen Telif Hakkı İhlallerine Uygulanacak Hukuk", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. L, No. 3, s. 120.

³⁰⁹ Ceyda Akaydın, "İnternet Üzerinden Telif Hakkı İhlalleri", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2005, s. 30.

³¹⁰ Peer to peer: Türkçeye "kullanıcıdan kullanıcıya" veya "eşler arası" şeklinde tercüme edilen bu tür değişim programları eşler arası dosya paylaşımı anlamına gelmektedir. Bu tür programların amacı, kullanıcının çeşitli kriterler kullanarak arama yapmasına ve bulduğu dosyayı bu dosyaya sahip olan bir başka kullanıcının bilgisayarına bağlanarak oradan indirmesine olanak sağlamaktır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Akaydın, *a.g.e.*, s. 55-57.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSLAM CEZA HUKUKUNA GÖRE BİLİŞİM SUÇLARI

3.1. İSLAM CEZA HUKUKUNDA BİLİŞİM SUÇLARININ YERİ

Bilişim suçları kavramının hukukî bir terim olarak ortaya çıkışı yakın geçmişe dayandığından³¹¹ İslam ceza hukukunun temel kaynaklarında bu kavram yer almamıştır. Ancak gerek bilişim sistemlerine yönelik suçlar gerekse bilişim sistemleri kullanılarak işlenen suçlar bağlamında İslam ceza hukukunun temel doktrininde geliştirilen bir takım prensiplerin söz konusu olduğunu söylemek gerekmektedir.

İslam ceza hukukunun en temel anlamda toplum nizamını ve ferdin haklarını korumak adına can, mal, akıl, nesil ve din değerlerini muhafaza etme amacı güttüğünden daha önce söz etmiştik. Bu sebeple korunması gereken temel değerlere yönelik her türlü ihlal ve tehdit hangi yolla işlenirse işlensin İslam hukukunda suç kapsamına girmektedir. Böylece bilişim suçları kapsamına giren ve unsurları teşekkül etmiş suç niteliğindeki eylemlerin, İslam'ın cezalandırmadaki temel gayelerine istinaden cezalandırılmasının mümkün olduğu söylenebilir.

İslam hukuku bütün alanlarıyla dinamik bir hukuktur. Zira İslam evrensellik içeren bir din olarak, en ilkelinden en gelişmişine kadar bütün toplumsal yaşama tarzları için geçerlilik iddiası taşıdığından her devirdeki bütün insanlara ve toplumlara hitap etme zarureti, İslam'ı genel, esnek ve makul bir yapıya sahip kılmıştır.³¹² İslam'ın yeni ortaya çıkmış konularda içtihat faaliyetleri neticesinde hükümler tayin etmesi de onun bu yapısının gereğidir. Zaten İslam hukuku hem içtihadı bir hüküm kaynağı kabul etmiş, hem de, her yeni olay karşısında

³¹¹ Kişisel bilgisayara ve internetin günlük hayatta ve iş hayatında sıkça kullanılıp yaygınlaşmaya başladığı 1980'li yıllarda geleneksel suç olgusu da nitelik ve nicelik olarak değişerek bilişim ortamına giriş yapmıştır. Başlangıçta ekonomik boyutlu bilişim suçları ele alınmış ancak daha sonra bazı insanî değerlere yönelik işlenen bilişim suçları için de yasal düzenleme ihtiyacı belirmiştir. Böylece bilişim suçları konusunda ilk hukukî tanımlamalar yapılmaya başlanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Hüseyin Çeken, *Amerika Birleşik Devletlerinde Siber Suçlar*, 2002, (Çevrimiçi) <http://www.jura.unisb.de/turkish/HCEken.html>, 29 Aralık 2015.

³¹² Ali Bardakoğlu, "Teorik Açıdan İslam ve Demokrasi: Yasama", Yayına Hazırlayan: Ömer Turan, *İslam ve Demokrasi*, Kutlu Doğum Sempozyumu-1998, TDV Yay., Ankara, 1999, s. 362.

müctehitlerin yeniden içtihat etmesini talep ederek, içtihadın sürekliliğini sağlamıştır.³¹³ Böylece bütün hukuksal alanlarda ortaya çıkan yeni durumlar karşısında yeni hükümler oluşturmuştur. Bu çerçevede İslam ceza hukukunun bilişim suçlarına dair hükümler geliştirmesi onun tabii özelliğidir.

Bilişim suçlarının geniş anlamda hırsızlık, dolandırıcılık, mahremiyeti ihlal, mülkiyete zarar verme, kumar, tehdit, hakaret ve cinsel suçlar gibi klasik suçların bilişim sistemleri üzerinden işlenmesi anlamını taşıdığından bahsetmiştik. Bu tür suçlar, bütün hukuk sistemlerinde olduğu gibi İslam hukuk doktrininde de detaylıca ele alınmış ve bu suçları işleyenler hakkındaki cezaî müeyyideler tartışılmıştır. Bilişim yoluyla işlenen bu suçlar şekil olarak değiştiyse de ihlal ettikleri değer ve mahiyet itibariyle aynıdırlar. Bu bağlamda İslam ceza hukukunun bilişim suçlarını ele alış geleneysel anlayıştaki suçun şekil unsurları yönüyle olacaktır.

Dar anlamda bilişim suçları kavramının ihtiva ettiği bilişim sistemlerine ve bu sistemler üzerindeki verilere yönelik siber saldırılar ise İslam ceza hukukunun genel kaynak ve prensipleri doğrultusunda hükümler ihdas etmesi gereken alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüz dünyasında birçok insanın mağdur konumuna düştüğü bu grup suçların İslam hukuk metodolojisinin hüküm istinbat etme esasları çerçevesinde değerlendirmeye tabi tutulması gerekmektedir. Bu bölümde bilişim suçlarının İslam ceza hukuku açısından ne ifade ettiğini değerlendireceğiz.

3.2. İSLAM CEZA HUKUKU AÇISINDAN BİLİŞİM SUÇLARI

3.2.1. Bilişim Sistemine Karşı İşlenen Suçlar

Klasik suç tipolojilerinden farklılık arz eden bu tür bilişim suçlarının İslam hukuku açısından yeni sayıldığı ve üzerinde çokça değerlendirme yapılmadığından bahsetmiştik. Ancak toplumsal yapı açısından mefsedet kabul edilen bu suçların İslam hukukunda ibâha kategorisinde ele alınması mümkün değildir. Zira bilişim sistemlerine yönelik bu suçlarla beraber ortaya bir takım mağduriyetler çıkmakta ve

³¹³ Nihat Dalgın, "Değişim Stratejisi Açısından Hukuk ve İslam Hukuku", *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2003, No: 16, s. 83.

kişisel hak ve hürriyetler ihlal edilmektedir. İslam hukukunun bu tür haksız davranışları suç olarak ele alması tabii bir gerekliliktir.

İslam hukuku “İslam’da zarar vermek de zarara zararla karşılık vermek de yoktur”³¹⁴ hadisinin ortaya koyduğu genel kurala istinaden, daha sonra ortaya çıkacak suçların ta’zir kapsamında ele alınıp fikhî kurallar çerçevesinde bu suçlara yaptırımlar öngörülmesine açık kapı bırakmıştır.³¹⁵ Nihayetinde ta’zir kategorisindeki suç ve cezaların Şâri tarafından belirlenmemiş olması, daha sonra ihdas edilecek suç niteliğindeki fiillerin de bu kapsamda değerlendirilmesi noktasında önemli bir dayanak noktasıdır.

İslam hukukunda asli deliller olan kitap, sünnet, kıyas ve icmanın yanı sıra istihsan, ıstıslah, mesalih-i mürsele, sedd-i zerayi gibi fer’i delillerin mevcudiyeti zaman içinde ortaya çıkabilecek problemlerin çözümü adına hukuk dinamiğini sağlayan temel faktördür. Bilişim sistemlerine yönelik suçlar gibi son dönemin önemli mağduriyet sebebi sayılan fiiller, genel anlamda “toplum yararını sağlama” ve “kötülüğe giden yolları kapatma” şeklindeki İslam hukukunun temel delil ve prensipleri çerçevesinde ele alınmalıdır.

Bilişim sistemlerine yönelik suçları yukarıda üç başlık altında ele almıştık. Şimdi bunları sırayla İslam ceza hukukuna göre inceleyeceğiz.

3.2.1.1. Bilişim Sistemine Yetkisiz Erişim

Bilişim sistemine sahibinin rızası ve izni olmadan yetkisiz bir şekilde erişim suçu, sırların dokunulmazlığı, özel hayatın ve haberleşmenin gizliliği gibi değerlerin ihlal edilerek mülkiyete izinsiz müdahale ve tecessüs anlamını taşır. Bu fiili klasik suçlardan ayıran özelliği bilişim sistemleri üzerinden gerçekleşmesidir.

³¹⁴ İbn Mâce, Ahkâm, 17.

³¹⁵ Fayez Abdullah eş-Şehrî, “İstihdâmâtü Şebeketi’l-İnterneti fî Mecâli’l-E’lâmi’l-Emniyyi’l-Arabî”, *Mecelletü’l- Buhûsi’l- Emniyyeti*, Riyad, 2002, No:19, s. 193.

İslam hukukuna göre, bilişim sistemlerine yetkisiz erişim fiili, mülkiyete yönelik izinsiz müdahale olması ve tecessüs niteliği taşıması şeklindeki iki yönüyle değerlendirilebilir.

İslam’da mülkiyete yönelik izinsiz müdahalelerin yasaklandığı birçok delille sabittir. Nitekim Kur’an-ı Kerim’de şöyle buyrulmaktadır: “*Ey inananlar! Evlerinizden başka evlere, izin almadan, seslenip sahiplerine selam vermeden girmeyiniz. Eğer düşünürseniz bu sizin için daha iyidir.*”³¹⁶ Müfessirler bu ayetin tefsirinde, başkalarının mülküne izinsiz girmenin gasp sayılacağından hukuken ve hükmen haram olduğunu,³¹⁷ eve girmeden önce izin istemenin ve izin verilmezse girmeden geri dönmenin vucûbiyetini³¹⁸ ifade etmişlerdir. Konuyla alakalı bir hadiste Hz. Peygamber şöyle buyurmaktadır: “Müsaade almadan bir kimsenin evinin içine bakmak hiç kimseye helal değildir. Bakarsa günaha girmiş olur.”³¹⁹ Ayrıca izin istemenin keyfiyeti konusunda “İzin istemek üç defadır. İzin verirlerse girersin vermezlerse dönersin”³²⁰ hadisi belirli kurallar ortaya koymaktadır.

Esasen bahsi geçen ayet ve hadislerin genel teması konut mahremiyeti ve buna bağlı olarak özel hayatın gizliliği ilkesidir. Ancak söz konusu mahremiyet ve özel hayata dair birçok bilgi, belge ve görsel doküman bugün kişisel bilgisayar, tablet ve telefonlarda depolanmaktadır. Böylece günümüz dünyasında bilişim ürünleri birer kişisel mahremiyet alanı haline gelmiş olmaktadır. Dolayısıyla kişi mahremiyetini ve özel hayatını dokunulmaz kabul eden İslam hukukunun, genel doktrini açısından bilişim sistemlerine izinsiz ve yetkisiz erişim niteliğindeki haksız fiile cevaz vermeyeceği açıktır.

Konu ile ilgili benzerlik kurulabilecek, veri suçlarında yeniden ele alacağımız başka bir hadiste Hz. Peygamber; “Kardeşinin yazılı metnine onun izni olmadan bakan kimse ateşe (cehenneme) bakmış gibidir”³²¹ buyurmaktadır. Bu hadiste, gizli

³¹⁶ Nur, 24/27.

³¹⁷ Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, sad. İsmail Karaçam vd., Feza gazetecilik Yay., İstanbul, t.y., C. VI, s. 9.

³¹⁸ Sâbûnî, *a.g.e.*, C.II, s. 102.

³¹⁹ Tirmizî, *Salât*, 148; Ebû Davud, *Tahare*, 43.

³²⁰ Buhârî, *İsti’zân* 13; Müslim, *Edeb* 33–37.

³²¹ Ebû Davud, *Salât*, 23.

tutulmak istenen yazılı metinlerin izinsiz okunması yasaklanmıştır.³²² İslam âlimleri bu hadise istinaden mektup, hatıra defteri, not gibi yazılı metinlerin sahibinin izni olmadan açılması ve okunmasını uygun görmemişlerdir.³²³ Bu açıdan bilişim sistemleri üzerindeki yazılı içeriklere yetkisiz erişim sağlanarak bu içeriklere bakılmasının da İslam hukuku açısından uygun görülmeyeceği söylenebilir. Zira yazılı metinlerin herhangi bir kâğıtta ya da bilişim sisteminde bulunması onun kişisel veri olması özelliğini değiştirmemektedir. Bu açıdan bilgisayar veya buna benzer bir bilişim aletinde var olan kişisel veri niteliğindeki yazılı içeriğe, izinsiz ve yetkisiz erişim sağlamanın İslam ceza hukuku genel prensipleri çerçevesinde haksız fiil teşkil edeceğini söylemek mümkündür.

Bilişim sistemine yetkisiz erişim suçu, İslam hukukunda yasaklanmış bir fiil olan tecessüs suçu ile benzerlik taşımaktadır. Tecessüs; bir kimsenin özel durumunu merak edip öğrenmek için onun bilgisi ve rızası dışında gizlice araştırma yapmayı ifade eden bir terimdir.³²⁴ Kur'an-ı Kerim'de tecessüs fiili, "*Ey iman edenler! Zannın çoğundan kaçının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Biriniz diğerinizi arkasından çekiştirmesin. Biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz. O halde Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah, tevbeyi çok kabul edendir, çok esirgeyicidir*"³²⁵ ayetinde geçen "birbirinizin kusurları araştırmayın" ifadesiyle yasaklanmıştır. Başkasının hususiyetlerini belirten veya hislerini aksettiren durum ve eşyaları, izinsiz, öğrenme gayret ve teşebbüsü ayette yasaklanan tecessüsü ifade eder.³²⁶ Bu yönüyle bireye aidiyeti söz konusu olan bilişim sistemlerine izinsiz ve yetkisizce ulaşarak, depoladığı kişisel içerikleri öğrenme teşebbüsü de tecessüs kapsamına dâhildir.

Bilişim sistemlerine yönelik izinsiz erişim ihlallerinin İslam hukukun suç saydığı tecessüs fiilinin günümüz toplumlarındaki en yaygın hallerinden biri olduğu söylenebilir. Giderek dijitalleşen dünyamızda, neredeyse bütün kişisel veriler bilişim

³²² Ayhan Hira, *Özel Hayatın Korunması: Türk Ceza Kanununda Özel Hayata Ve Hayatın Gizli Alanına Karşı İşlenen Suçlarla İlgili Düzenlemenin İslam Hukuku İle Mukayesesi*, *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Kars, 2014, No: 13, s. 96.

³²³ Servet Armağan, *İslam Hukukunda Temel Hak ve Hürriyetler*, DiB Yay., 7.bs., Ankara, 2011, s. 121.

³²⁴ Mustafa Çağrırcı, "Tecessüs", *DİA*, İstanbul, 2011, C.XL, s. 246.

³²⁵ Hucurât, 49/12.

³²⁶ Armağan, *a.g.e.*, s. 105.

sistemleriyle ulaşılabilir hale geldiğinden, teccsüs suçunun klasik biçim yerine bilişim sistemleri kullanılarak gerçekteşirilmesi kaçınılmaz olmuştur. Dolayısıyla İşlam ceza hukukunun bu sistemler üzerinden gerçekteşen teccsüs eylemelerini klasik teccsüs fiili şeklinde algılayarak suç kabul etmesi onun temel değerleri açısından zaruret teşkil etmektedir.

Gerek mahremiyete yonelik izinsiz müdahale olması gerekse teccsüs niteliği taşıması açısından yetkisiz erişim suçu İşlam ceza hukukunun ta'zir suçları kapsamına girer. Bu nedenle bu suçun failine, zamanın şarlarına uygun olarak ta'zir cezalarından herhangi biri uygulanabilir.

3.2.1.2. Verilere Yonelik Suçlar

Bilişim sitemi üzerinde yer alan verileri ele geçirme, bozma, yok etme, değiştirme, erişilmez kılma, başka bir yere gönderme veya bilgisayar sistemine veri yerleştirme şeklindeki fiillerin verilere yonelik suçlar olduğuna değinmiştik. Bu tür fiillerin İşlam hukuku açısından suç sayılabilmesi için öncelikle ihlal edilen değerin mahiyeti üzerinde durulmalıdır.

Verilere yonelik suçlarda, ihlalin gerçekteştiği esas alan malı haklar ve mülkiyettir. İşlam hukukunun beş temel dokunulmazından birinin mal olduğu üzerinde görüş birliği vardır. Ancak bilişim sistemleri üzerindeki verilerin mal sayılıp sayılmayacağı, tartışma konusu olan bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. İşlam fıkıh literatüründe bilgisayar verisi kavramına rastlanmamakla birlikte, mal kavramı, keyfiyet ve kapsam itibariyle detaylıca incelenmiştir. Dolayısıyla klasik doktrindeki mal ile ilgili hükümler ile bilişim verileri arasında bir benzerlik kurulabilir.

İşlam hukukunda mal kavramının tanımı üzerinde birtakım farklılıklar söz konusudur. Bu farklılıkların temel sebebi malın kapsamıdır. Hanefi hukukçular malı; “insan tabiatının kendisine meylettiği ve ihtiyaç vakti için biriktirilmesi veya

saklanabilmesi mümkün olan şeydir" şeklinde tarif etmişlerdir.³²⁷ Hanefilerin bu tanımında mal, eşya ile sınırlandırılmakta, menfaat ve haklar mal sayılmamaktadır. Cumhur ise menfaatleri de mal olarak kabul etmekte ve malı; "insanlar arasında iktisadi bir değeri olan ve normal şartlarda ve iradi olarak faydalanılması şer'an mümkün olan eşya ve menfaatlerdir" şeklinde tanımlamaktadır.³²⁸ Muasır İslam hukukçuları bu tanımların kapsamına hakları da dahi ederek malın maddi bir kıymet ifade eden eşya, menfaat ve haklardan ibaret olduğu görüşünü öne sürmektedirler.³²⁹

İslam hukukuna göre bir eşya, menfaat veya hakkın mal kabul edilmesi için hukuki değer ifade etmesi gerekmektedir. Hukuki anlamda mal olarak kabul edilecek şeyin kendisinden yararlanmaya müsait olması gerektiği gibi kendisinden yararlanmanın yasaklanmamış olması da şarttır. İnsanlar arasında maddi bir değere sahip ve şer'an faydalanması mümkün olan her şey hukuki anlamda maldır. Bu bakımdan İslam hukukuna göre her devirde, değişen zaman ve gelişen tekniğe bağlı olarak yararlanma ve edinme konusu olabilecek her yeni şey, ictihad yoluyla hukuki işlemlerin konusu olabilecektir.³³⁰ O halde bilişim verilerinin yarar amaçlı edinim olduğu ve çoğu zaman iktisadi değer taşıdığı gerçeğinden hareketle hukuki anlamda mal sayılmaları İslam hukuku açısından kabul edilebilir bir tez hükmündedir. Nitekim bilişim verileriyle birçok yönden örtüşen kitap ve dergi benzeri ürünlerin şer'i açıdan mal kabul edilmiş olmaları³³¹ bu tezi destekler niteliktedir.

Bilişim sistemi üzerinde saldırı konusu olan veriler çoğunlukla ticari sır veya ekonomik değeri olan bilgi mahiyetindeki kişisel fayda içeren verilerdir. Kişi veya kurumlar tarafından sanal ortamda çeşitli güvenlik tedbirleriyle koruma altına alınan bu veriler, iktisadi değer taşıdığı ve alım satıma konu oldukları için mülkiyet ifade eder. Dolayısıyla bu verilere yönelik ele geçirme, bozma, işlevsiz hale getirme gibi

³²⁷ el-Merğînânî, a.g.e., C.III, s. 46; Muhammed Emin b. Ömer İbn Âbidin, *Hâşiye Reddi'l-muhtâr ale'd-Dürri'l-muhtâr şerh Tenviri'l-ebşâr*, tah: Muhammed Subhi Hasen Hallâk-Âmir Huseyn, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1998, C. VII, s. 171.

³²⁸ Abdurrahman Celaledin es-Suyuti, , *el-Eşbâh ve'n-Nezâir fi Kavâidi ve Furûi's-Şâfiyye*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1994, s. 197.

³²⁹ Bkz: Nihat Dalgın, "İslam Hukukuna Göre Satım Sözleşmesi Açısından Mal Kavramı", *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Samsun 1999, No: 11, s. 106-107.

³³⁰ Halit Çalış, "İslam Hukuku Literatüründe Eşya Hukukunun Temel Kavramları ve Konu ve Kapsam Açısından Milk Terimi", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 2003, No:2, s. 201-202.

³³¹ Dalgın, a.g.m., s. 123.

müdahaleler, faile haksız çıkar sağladığı gibi, mağdur açısından da hak gaspı olmaktadır. Bu sebeple verilere yönelik müdahaleler, İslam hukukunda korunan beş temel esastan biri olan mala yönelik cürümlerden sayılır. Bu tür fiiller suç teşkil ettiğinden yaptırıma tabi tutulur.

Bilişim sistemi üzerindeki verileri ele geçirme ve başka bir yere gönderme fiilleri hırsızlık suçunu oluşturur. Hırsızlık, İslam ceza hukukunda had suçlarından sayılır. Cezası Şari' tarafından tayin edilmiştir.³³² Bundan dolayı veri hırsızlığı suçu had şartlarını³³³ taşıması durumunda, faile had cezası tatbik edilir. Haddin uygulanmasına mani teşkil eden bir durum varsa, suç faili ta'zir cezasıyla cezalandırılır.

Verileri bozma, tahrip etme, erişilmez veya işlevsiz kılma gibi fiiller ise mülkiyet hakkını ihlal edici cürümlerdendir. Bu tür suçlar haksız fiil olmakla beraber hırsızlık suçunun teşekkül etmediği cürümlerdir. Dolayısıyla haddin uygulama alanı yoktur. Suç faillerinin ta'zir cezalarından biriyle yaptırıma tabi tutulması söz konusu olabilir. Ayrıca şunu da belirtmek gerekir ki; veri suçlarında mağdurun ekonomik kayba uğraması nedeniyle failin tazmin yükümlülüğü bulunmaktadır.

3.2.1.3. Bilişim Sistemi ve Ağlarına Yönelik Sabotajlar

Son yıllarda, bilişim sistemindeki ticari veya ticari olmayan internet siteleri, kişisel sosyal medya hesapları, internet otomasyonlu sistemler ve bağdaştırılmış ağlar gibi alanlara yapılan sabotajların günümüz dünyasının bir gerçeği olduğu ve hukuk sistemlerinin bunlara yönelik caydırıcı hükümler ihdas etmeye başladığı sıkça gözlemlenmektedir. Gerek politik motivasyonlu siber saldırılar gerekse çıkar amaçlı hack faaliyetlerinin toplum maslahatı açısından birçok zarar barındırdığı ve ciddi kişisel mağduriyetler oluşturduğu gerçeğinden hareketle İslam hukukunun bu tür fiillere yönelik bir teori geliştirmesinin kaçınılmaz olduğunu söylemek gerekmektedir.

³³² Mâide, 5/38.

³³³ Bkz: Akalın, *a.g.e.*, s. 35-42.

Bilişim sistemlerine yönelik sabotajların en yaygını, kişi veya kurumlara ait internet sitelerinin hacklenmesidir. Genel anlamda kişilere ait internet siteleri gelir getirici mülk olarak kabul edilmelidir. Zira bu siteler sanal ortamda var olan ticari müesseseler hükmündedir. Site sahibi verdiği hizmet sayesinde doğrudan veya reklamlar yoluyla gelir elde eder. Bu sitelerin virüsler veya DDos saldırıları gibi yöntemlerle bir süreliğine erişilmez hale getirilmesi ciddi anlamda maddi kayıplara sebebiyet vermektedir. Dolayısıyla bu tür sabotajlar kişinin çalışma ve mülk edinme hürriyetini ihlal nitelikli haksız fiillerdir.

Çalışarak maişetini temin etmeye önem atfeden³³⁴ İslam bireyin helal kazanç elde etme hürriyetini koruma altına alarak çalışma hakkı çerçevesinde herkesin meşru dairede istediği işte çalışmasına imkân vermiştir. İslam hukukunda kişinin alın teri ile elde ettiği kazançta kimse müdahale edemez. Tasarruf ve teşebbüs özgürlüğü herkese tanınmıştır. Herkes meşru dairede her türlü işi ve ticareti yapma hakkına sahiptir. Nitekim genel prensip olarak İslam ister toplumun genel yararını ister fertlerin şahsi yararlarını ilgilendirsin, hukukun tanıdığı her hakkı, kamu yarar ve düzeninin bir parçası saydığından nitelik ve tür ayırımı yapmaksızın hakların himayesini devletin asli görevleri arasında görür ve buna dair kanun düzenlemelerini idari ve adli teşkilatın temel işlev ve amaçlarından biri olarak kabul eder.³³⁵ Bu bağlamda çalışma ve mülk edinme hakkının korunması da İslam hukuku açısından zaruret ifade eder.

İslam ceza hukuku açısından ticari amaçlı internet sitelerinin hacklenmesinin bireyin hürriyetlerine müdahale anlamı taşıdığından suç kabul edilmesi uygun olacaktır. Bu suç failinin ta'zir cezalarından biriyle cezalandırılması ve mağdurun zararını tazmin etmesi, işlediği fiil neticesinde karşılaşıacağı bir müeyyidedir.

İnsanlara çeşitli hizmetler sunan ancak ticaret amacı gütmeyen, kurumlara ait internet siteleri veyahut bilişim ağlarının sabotajlarla sekteye uğratılması birçok insanın bu hizmetlerden faydalanmasına engel teşkil ettiğinden toplum maslahatına aykırı bir davranıştır. Fıkıh metodolojisi toplumun maslahatına olan fiilleri

³³⁴ Çalışmanın önemi ve çalışmaya teşvik eden ayet ve hadisler için bkz: Necm, 53/39; Hicr, 15/20; Cuma, 62/10; Kasas, 28/73; Buhârî, Buyu', 15.

³³⁵ Ali Bardakoğlu, "Hak", *DİA*, İstanbul, 1997, C.XV, s. 149.

önemseyerek bunlar üzerine hükümler inşa etmiştir. Toplum adına mefset ve zarar oluşturan durumlar da hoş görülmeyerek reddedilmiştir. Bu bağlamda insanlara hizmet amaçlı kurulmuş internet siteleri ve bilişim ağlarına yönelik saldırıların suç oluşturduğu söylenebilir. Zira bu fiillerin sonucunda toplumun zararı söz konusudur. Mecelle’de bu durum “Zarar izâle olunur”³³⁶ ve “Zarar bi-kaderi’l-imbân def olunur”³³⁷ kaideleriyle ifade edilmiştir. Dolayısıyla herhangi bir nedenden dolayı insanların hizmetine sunulmuş internet sitelerine yönelik saldırıların ta’zir suçları kapsamında değerlendirilerek suç failine caydırıcı müeyyideler uygulanması İslam ceza hukuku doktrini açısından uygun olacaktır.

Bilişim sistemi üzerindeki başkalarına ait e-posta, sosyal medya veya herhangi bir programın şifresini çeşitli yöntemlerle ele geçirerek bu hesaplar üzerinden kişisel bilgilere ulaşmak, sahtecilikte bulunmak veyahut herkese açık paylaşımlarda bulunmak şeklindeki fiiller ise İslam’ın dokunulmaz kabul ettiği birçok değer ihlal edilmesi anlamını taşır. Özel hayatın gizliliği, kişi mahremiyeti ve insan onur ve haysiyetini tehdit eden bu sabotajlara yönelik çözümler geliştirmek İslam’ın ruhuna uygun düşen yöntemdir.

Bilişim sistemleri vasıtasıyla herhangi bir sanal hesabı ele geçirmek ve bu hesaplar üzerinden çeşitli işlemler yapmak, insanlar arasındaki güven duygusunun sarsılmasına, niza ve çatışmanın artmasına ve toplumsal huzursuzlukların ortaya çıkmasına sebebiyet verecektir. Bu sebeple İslam hukukunun, sedd-i zerayi ilkesine dayanarak toplum açısından kötü sonuçlar doğuracak bu fiilin yasaklanmasını ve yasak fiili işlemekte ısrarcı davranarak insanlara zarar veren kişilerin de cezalandırılmasını öngörmesi zorunluluk teşkil eder.

Sosyal medya hesaplarının ele geçirilmesi suçunu işlemekle beraber her ne sebeple olursa olsun bu hesaplar üzerinden insanların mahremiyetine dair çoğu zaman görsel içerikli paylaşımlar yapılması şer’i açıdan kabul edilemez bir davranıştır. Zira İslam insanların gizli ve ayıp hallerini saklamayı Müslümanlara bir vecibe olarak görmüş ve buna dair kaideler vaz etmiştir.³³⁸

³³⁶ Mecelle md. 20.

³³⁷ Mecelle md. 31.

³³⁸ Bkz: Buhârî, Mezalim, 3; Müslim, Birr, 30.

Bilişim sistemlerine yönelik sabotajın son türü ise siber terör olarak adlandırılan uluslararası siber saldırılardır. Genellikle uluslar arası sosyo-politik ilişkilerin sonucu olarak gelişen bu tür saldırılar bir ülkedeki bir çok bilişim sistemini ve bilişim sistemlerine entegre edilmiş farklı organizasyonları hedef alarak işlevsiz hale getirmektedir. Bu durum İslam hukukunda devletlerarası hukuku ilgilendiren bir konu sayılabilir. Ancak şunu ifade etmek gerekir ki; İslam, toplum düzenini bozmaya yönelik her türlü faaliyeti yasaklamış ve bu faaliyetleri önlemeye yönelik tedbirler almıştır.

Son olarak, gelecekte ortaya çıkıp yaygınlaşması tahmin edilen ve bilişim teknolojisine bağlı olarak çalışacak akıllı evler, arabalar ve bunlar gibi birçok eşyanın bilişim sabotajlarına hedef olması ihtimali, bu konuda İslam ceza hukukunun detaylı bir teori geliştirmesini zaruri kılmaktadır.

3.2.2. Bilişim Yoluyla İşlenen Suçlar

Klasik suçların bilişim sistemleri kullanılarak işlenmesi anlamına gelen bu grup suçlar yaygınlığı, çeşitliliği ve her geçen gün farklı görünümlere sahip olmasıyla kaygı verici boyutlara ulaşmıştır. Neredeyse bütün ceza kanunlarında yaptırımlara bağlanan bu suçlar, genel asayişin sağlanmasının önündeki en büyük engellerdendir.

İslam hukuku klasik anlamda suç ve türlerini detaylıca değerlendirmeye tabi tutarak metodik bir sınıflandırma çerçevesinde bunlar hakkında hükümler inşa etmiştir. Bu suçların, öz ve gaye itibarıyla farklılık arz etmese de şekil açısından değişiklik göstererek bilişim araçları vasıtasıyla işlenmesi yeni bir problem ortaya çıkarmıştır. İslam fıkhi, icihad mekanizması ve hüküm istinbatının temel kaynaklarından biri olan kıyas metodu ile ortaya çıkan bu probleme çözüm getirme dinamiğine sahiptir. Suçların şekli unsurlarını, İslam hukukunun metodolojik ilkeleri doğrultusunda yeniden ele alarak oluşan haksız durumları ortadan kaldırmak adına yeni hükümler inşa etme yahut ortaya konmuş hükümlerin şartlarını revize etme bu dinamizminin tabii bir sonucudur.

Yukarıda bilişim yoluyla işlenen suçları modern hukuk çerçevesinde ele almıştık. Şimdi bu suçları İslam ceza hukuku açısından inceleyeceğiz.

3.2.2.1. Bilişim Yoluyla İşlenen Hırsızlık Suçu

Bankacılık sisteminin web siteleri ve akıllı telefon uygulamalarıyla giderek sanal ortama kayması, para ve kıymetli evrakların insanlar arasında dolaşımının sıklıkla sanal ortamda gerçekleşmesiyle bilişim sistemleri hırsızlık suçunun yaygın kullanılan alanı haline gelmiştir. Esasında hırsızlık suçu mahiyeti itibarıyla geleneksel anlamını kaybetmemiş ancak şekil ve vasıta yönüyle klasik algısından farklılaşmıştır.

İslam ceza hukukunda hırsızlık suçu Kur'an-ı Kerim'deki; "*Hırsızlık yapan erkek ile hırsızlık yapan kadının yaptıklarına bir karşılık ve Allah'tan caydırıcı bir müeyyide olmak üzere ellerini kesin. Allah, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir*"³³⁹ ayetinde ifade edildiği üzere had kapsamında ele alınmıştır. Bu suçun cezasının Şari' tarafından tayin edilmiş olması ve bu anlamda had kapsamında ele alınmasındaki temel hikmetlerden biri mal dokunulmazlığına yönelik bir tehdit özelliği taşımasıdır. Bilişim yoluyla gerçekleşen hırsızlık suçunun aynı değeri ihlal ettiğinde şüphe yoktur. Bu sebeple bilişim yoluyla işlenen hırsızlık suçunun İslam ceza hukukunda ele alınan hırsızlık suçundan teoride farkı olmadığı söylenebilir.

İslam hukuk doktrininde hırsızlık suçunun teşekkül etmiş olması ve faile had cezası uygulanabilmesi için suç faili, mağdur ve mal ile ilgili bazı şartlar öne sürülmüştür. Bu şartlar bilişim yoluyla gerçekleşen hırsızlık suçu ve cezası açısından öneme sahiptir. Zira şartları taşıyan bir hırsızlık suçu failinin, bu suçu bilişim yoluyla işlemiş olsa dahi, had cezasıyla cezalandırılması gerekmektedir. Şimdi bu şartları bilişim sistemleri kullanılarak gerçekleştirilen hırsızlık fiili açısından değerlendireceğiz.

³³⁹ Mâide, 5/38.

Hırsızlık suçunda had cezasının tatbik edilebilmesi için failin ceza ehliyetini haiz olması gerekmektedir.³⁴⁰ Söz gelimi gayri mümeyyiz bir çocuk internet üzerinden hırsızlık fiilini işlerse had cezası uygulanmayıp ıslah edici başka bir yaptırım söz konusu olur. Ayrıca failin suç işleme kastının bulunması yani başkasına ait ve alması yasak olduğunu bildiği bir malı sahiplenme maksadıyla alması şartı aranır.³⁴¹ Bu sebeple internet ortamında bir hesaptaki paranın sehven başka bir hesaba aktarılması hırsızlık suçu sayılmaz.

İslam hukukunda fail ile mağdur arasında mal ortaklığı veya nesep ve sıhriyet ilişkisi bulunduğu takdirde hırsızlık suçunu işleyen kimseye had cezasının tatbik edilmeyeceği görüşü hâkimdir.³⁴² Dolayısıyla ortağının veya babasının internet bankacılığı şifresini öğrenip bu hesaptan para çalan kişilere ta'zir cezası uygulanır. Ayrıca çaldığı miktarda para tazmin ettirilir.

Fıkıhta hırsızlığa konu olan eşyanın mal kabul edilmesi gerekir. Mülk edinilmesinde şüphe olup insanlar arasında değer ve önem arz etmeyen şeyler mal kabul edilmeyeceklerinden ötürü hırsızlığa konu teşkil etmezler.³⁴³ Bilişim sistemleri üzerinde yer alan banka hesapları bugün bütün dünyada kullanılmakta ve bu hesaplarda kaydı tutulan paralar istenen anda banka şubelerinden çekilerek maddi anlamda var olmaktadır. Bu sebeple bunların hukuken mal sayılmaları aklen ve örfen zaruret ifade eder. Dolayısıyla bunlara yönelik bir çalma eylemi İslam hukuku açısından hırsızlık suçu kabul edilir.

İslam hukukçularının çoğunluğu, detaylarında farklı görüşlere sahip olsalar da, suçun teşekkülü açısından malın koruma altındayken (hırz) çalınmış olması şartında ittifak etmişlerdir.³⁴⁴ Bilişim yoluyla işlenen hırsızlık suçunda maddi bir ortam söz konusu olmadığı için bu durum klasik hırsızlık suçundan farklılık arz eder. Zira sanal ortamın fiziken koruma altına alınması imkân dâhilinde değildir. Ancak internet vasıtasıyla ulaşılan ve iktisadi değer ifade eden bir varlığa sahip kişinin bu

³⁴⁰ Akşit, *a.g.e.*, s. 109.

³⁴¹ Kâsânî, *a.g.e.*, C. VII, s. 79.

³⁴² Bkz: Serahsî, *a.g.e.*, C. IX, s. 255, 310.

³⁴³ Kâsânî, *a.g.e.*, C. VII, s. 79.

³⁴⁴ Serahsî, *a.g.e.*, C. IX, s. 237; Kâsânî, *a.g.e.*, C. VII, s. 73. Ayrıca hırz konusunda detaylı bilgi için bkz: Ahmet Aydın, "Hanefî Doktrininde Hırsızlık Suçunda Şekil Unsuru ve Cezaî Mesuliyete Etkisi", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 2014, No: 24, s. 267-284.

varlığını şifreleme, güvenlik duvarı oluşturma, anti virüs programları kullanma gibi yöntemlerle³⁴⁵ korumaya alması hırs şartının yerine getirilmesi anlamını taşır. Dolayısıyla bu tür sanal güvenlik önlemleriyle korunan bir bilişim sisteminden veya hesaptan para çalmak haddin tatbikini gerektirir. Öte yandan, bilişim suçları bakımından “hırsızlık suçunun sabit olduğu an” konusu hâkimin takdirine bırakılmış gibidir. Mesela, bir kişi sahte ya da çalıntı şifrelerle herhangi birinin korunmuş olan hesabından büyük miktarda bir parayı başka-ara bir hesaba aktarsa da henüz ona temellük etmeden yakalansa, bu kişi henüz hırsızlıkla elde ettiği parayı/malı mülküne geçirmediğinden onun hakkında uygulanacak belli bir ceza bulunmadığından, konu hakimin takdirinde olduğu kanaatindeyiz.

İslam hukukunda, hırsızlık suçunun teşekkülü için gerekli şartları ele alırken çalınan malın malî değerinin belirli bir miktarda veya bundan daha yukarıda olması şartı (nisab), fukahanın üzerinde durduğu başka bir husustur. Genel ilke olarak nisab haddin uygulanması için şart koşulmakla beraber nisabın miktarı konusunda farklı görüşler öne sürülmüştür. Hz. Peygamberden rivayet edilen farklı hadisler³⁴⁶ bu görüş farklılıklarının temel sebeplerinden biridir. Ancak on dirhem değerindeki malın hırsızlığında had uygulanacağına dair görüşte icma olduğu da söylenmektedir.³⁴⁷ Şu halde bilişim yoluyla işlenen hırsızlık suçunun konusu olan mal veya paranın nisab miktarına ulaşması gerekmektedir. Bu miktarın üzerindeki bir paranın bilişim sistemi üzerinden çalınması haddin uygulanmasını netice verir. Nisab miktarına ulaşamamış küçük meblağların internet üzerinden ele geçirilmesi ta'zir cezasını ve tazmini gerektirir.

Geleneksel anlamdaki hırsızlık suçunun İslam ceza hukukunda öne sürülen pek çok şekil şartının bilişim yoluyla işlenen hırsızlık suçu için geçerli olduğu ve sağlandığını söylemek gerekmektedir. Dolayısıyla mülkiyet dokunulmazlığının ihlali anlamına gelen bu suçun bilişim sistemleri üzerinden sanal ortamda işlenmesi İslam

³⁴⁵ Bu yöntemler için bkz: Salih Barışık, Halime Temel, “İnternet Bankacılığı Kullanımında Güvenlik Unsurlarının Bilinirliği (Anket Uygulamasına Dayalı SPSS Çözümlemesi)”, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi İİBF Dergisi*, Aralık 2007, s. 138-145.

³⁴⁶ Bu hadisler şunlardır: “El, 1 dinar veya 10 dirhem miktarı olan hırsızlıkta kesilir” (Ebû Dâvûd, Hudûd, 12; Tirmizî, Hudûd, 16); “El, ancak kalkanın kıymetine denk bir miktardaki hırsızlıkta kesilir.” (Buhârî, Hudûd, 13; Müslim, Hudûd, 5); “Hz. Peygamber, değeri 3 dirhem tutan bir kalkan sebebiyle hırsızın elini kestirdi.” (Müslim, Hudûd, 6).

³⁴⁷ Akşit, *a.g.e.*, s. 113.

ceza hukuku kaidelerinin işleyişi için engel teşkil etmeyecektir. Ancak şunu ifade etmek gerekir ki; İslam ceza hukukunun belirlediği bu genel prensiplerin bugün ortaya çıkan farklı yöntemleri kapsamı adına yeniden gözden geçirilerek revize edilmesi gereklilik ifade etmektedir.

3.2.2.2. Bilişim Yoluyla İşlenen Dolandırıcılık Suçu

Hileli yollarla insanları aldatarak gayri meşru çerçevede kazanç sağlama anlamındaki dolandırıcılık suçu öteden beri değişik şekillerde var ola gelmiştir. Bilim ve teknoloji çağı olarak adlandırılan bu dönemde dolandırıcılık faaliyetlerinin çok yoğun yaşanmasında bilişim sistemlerinin etkisi büyüktür. Nitekim neredeyse her gün, interaktif araçlar kullanılarak gerçekleştirilen dolandırma eylemleri haberlerine rastlanmaktadır.

İslam bireyin her türlü helal kazanç uğraşını makbul ve değerli saydığı gibi gayri meşru yollarla, hile ve aldatmaya dayalı kazancı da yasaklamıştır. İnsanların mal varlıklarını haksız yöntemlerle elinden almayı temel değer ve prensipleri açısından sakıncalı sayarak, bu tür davranışları suç kapsamında ele almıştır. Kur'an-ı Kerim'de; *“Ey iman edenler! Mallarınızı aranızda batıl yollarla yemeyin. Ancak karşılıklı rıza ile yapılan ticaretle olursa başka. Kendinizi helâk etmeyin. Şüphesiz Allah, size karşı çok merhametlidir”*³⁴⁸ buyrularak insanlar arasındaki iktisadî ilişki, meşruiyet temeline dayandırılmıştır. Bu doğrultuda Hz. Peygamberden rivayet edilen *“Bizi aldatan bizden değildir”*³⁴⁹ hadisi de, hile ve aldatmaya dayalı dolandırıcılığın fikhî anlamda haram kabul edildiğinin delili sayılmaktadır.

Bilişim yoluyla işlenen dolandırıcılık suçu, en yaygın şekilde, kişilerin sanal ortamda aldatılarak sahibinin rızası ile hesap ve kredi kartı numaralarının ele geçirilmesi ve bunların sahibinin rızası dışında kullanılması suretiyle gerçekleşmektedir. Bu anlamda dolandırıcılık suçu hırsızlık gibi mülkiyet dokunulmazlığına saldırı hüviyeti taşır. Ancak burada kendisiyle işlem yapılan bilgi

³⁴⁸ Nisa, 4/29.

³⁴⁹ Buhârî, İman, 164; Tirmizî, Buyu', 72.

sahibinin rızası dâhilinde temin edildiğinden işlenen dolandırıcılık suçu, hırsızlık suçunun klasik usûlde ele alınan şartlarını taşımadığından dolayı başlı başına bir suç sayılmaktadır. Bununla beraber kredi kartı veya internet bankacılığı şifrelerini sahibinin rızası dışında gizlice ele geçirerek bunlar üzerinden kendine menfaat temin etmek hırsızlık kabul edilmektedir.

Teoride bu ayrım önem arz etmektedir. Zira İslam ceza hukukunda dolandırıcılık suçunun belirli bir cezası yoktur.³⁵⁰ Dolayısıyla bilişim yoluyla işlenen dolandırıcılık fiilleri için ta'zir cezası takdir edilmesi gerekmektedir. Ancak suç nitelik itibariyle hırsızlık kapsamına girerse diğer şartları sağladığında had cezasını gerektirir. Ayrıca şunu ifade etmek gerekir ki; malî nitelikli diğer suçlar gibi dolandırıcılıkta da suç faili tazmin ile yükümlü tutulur.

Bilişim yoluyla işlenen dolandırıcılık suçunun diğer bir şekli olan e-ticaret siteleri üzerinden müşterileri aldatmak, İslam hukukundaki tağrir kavramı kapsamına girer. Tağrir; satım ve icâre gibi ivazlı akidlerde taraflardan birinin ya da onunla irtibatlı üçüncü kişinin söz veya davranışı ile diğer tarafı kasten aldatmasını ifade eder.³⁵¹ İslam özellikle ticari ilişkilerde aldatma ve hileli davranma yasağıyla toplumsal huzurun korunmasını sağlamaya çalışmıştır. Fukaha, İslam hukukunun bu temel prensibi ve ilgili nasslar doğrultusunda hileli davranışların neler olduğunu ve hangi sonuçları ortaya çıkardığını detaylıca ele almıştır.³⁵² Bilişim yoluyla iradî olarak hileli satışlar yapmak bu açıdan hukuken kabul edilemez bir davranıştır. Zira bu tür bir fiil aldatma içerir ki bu da İslam'ın muamelat alanında öngördüğü karşılıklı rıza, güven ve dürüstlük ilkelerinin yok sayılması anlamına gelir. Dolayısıyla sanal ortamda hileli satış yapmak şeklindeki dolandırıcılık fiili suç teşkil etmektedir.

Bilişim sistemleri üzerindeki ticari ilişkilerinde hileye maruz kalan tarafa tanınan akdi feshetme veya uğradığı zararın tazminini isteme gibi haklar veya hile yapan şahsın emanet veya adalet vasfını yitirmesi gibi sonuçlar, bu konuda geliştirilebilecek hukuki müeyyidelerin örneklerini oluşturduğu gibi hilenin uygun

³⁵⁰ Coşkun Üçok, "Osmanlı Kanunnamelerinde İslâm Ceza Hukukuna Aykırı Hükümler", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1946, C.III, No: 1, s. 140.

³⁵¹ Hacı Mehmet Günay, "Tağrir", *DİA*, İstanbul, 2010, C.XXXIX, s. 375.

³⁵² Detayları için bkz: Abdüsselam Arı, "Fıkıh Açısından Sözleşmelerde Karşı Tarafı Yanıltma (Hile)", *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1999, No: 1, s. 247-261.

bir cezai müeyyide ile tecziyesi de mümkündür. Nitekim hileye başvurmak suretiyle karşı tarafı aldatan kişinin ta'zir cezasıyla cezalandırılacağı konusunda İslam hukukçuları arasında görüş birliği vardır.³⁵³ Bu dolandırıcılık fiilinin bilişim yoluyla işlenmesi durumunda da geçerlidir.

3.2.2.3. Cinsel İstismar ve Müstehcenlik Suçu

İnternet teknolojisinin toplumsal ahlaka zarar verme açısından beraberinde getirdiği en büyük problemlerden biri olan cinsel istismar ve müstehcenliğin giderek tehlikeli boyutlara ulaşması hukuki yaptırımların ne denli gerekli olduğunun temel göstergelerinden biridir. Bilişim sistemleri üzerinde var olan müstehcen içeriklere, çoğu zaman yaş sınırlaması olmadan herkesin kolaylıkla ulaşabilmesi, bu tür yayınlar yapmanın ciddi bir endüstri haline gelmiş olması ve bunların istismara son derece açık olması İslam'ın neslin korunması değerinin ihlali noktasında çözüm iktiza eden sorunların başında gelmektedir. Bu bağlamda İslam ceza hukukunun sanal müstehcenlik ve bilişim yoluyla işlenen cinsel istismar suçlarını ele alması ve bunlar hakkında hükümler ortaya koyması tabii bir sonuç olacaktır.

İslam, sağlıklı aile yapısı ve toplum ahlakı adına iffet ve hayâ kavramlarına önem atfetmiş ve neslin korunmasını zaruriyât-ı diniyeden saymıştır. Şari', "*Zinaya yaklaşmayın. Zira o, bir hayâsızlıktır ve çok kötü bir yoldur*"³⁵⁴ ayetiyle zinayı haram kıldığı gibi zinaya sürükleyici her türlü davranışı da yasaklamıştır. Bu davranışların neler olduğu ve inananların bu hususta nelere dikkat etmeleri gerektiği de şu ayetlerle ifade edilmiştir: "*Mü'min erkeklere söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. Bu davranış onlar için daha nezihtir. Şüphe yok ki, Allah onların yaptıklarından hakkıyla haberdardır. Mü'min kadınlara da söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. (Yüz ve el gibi) görünen kısımlar müstesna, zînet (yer)lerini göstermesinler. Başörtülerini ta yakalarının üzerine kadar salsınlar. Zinetlerini, kocalarından yahut babalarından yahut kocalarının babalarından yahut oğullarından yahut üvey oğullarından yahut erkek*

³⁵³ Saffet Köse, "Hile", *DiA*, İstanbul, 1998, C.XVIII, s. 29.

³⁵⁴ İsrâ, 17/32.

kardeşlerinden yahut erkek kardeşlerinin oğullarından yahut kız kardeşlerinin oğullarından yahut Müslüman kadınlardan yahut sahip oldukları kölelerden yahut erkekliği kalmamış hizmetçilerden yahut da henüz kadınların mahrem yerlerine vâkıf olmayan erkek çocuklardan başkalarına göstermesinler. Gizledikleri zinetler bilinsin diye ayaklarını yere vurmasınlar. Ey mü'minler, hep birlikte tövbe ediniz ki kurtuluşa eresiniz!”³⁵⁵

İslam hukukunda zina yasağının kapsamı konusunda Hz. Peygamberden rivayet edilen bir hadiste³⁵⁶ göz, kulak, dil, el ve ayak zinasından bahsedilmesi ulema tarafından mecazi anlamda yorumlanmış olsa da bütün uzuvların zinadan korunması gerekliliğinin esas olduğu söylenebilir. Nitekim harama bakma yasağının³⁵⁷ bu doğrultuda bir hüküm olduğu açıktır.

Bilişim yoluyla işlenen cinsel istismar ve müstehcenlik suçunun fikhî anlamda, ilki internet ortamını müstehcen içerikleri yaymak üzere kullananların işlediği fiil, ikincisi ise bu içeriklerin bulunduğu siteleri ziyaret etme fiili şeklinde iki boyutlu olarak değerlendirilmesinin mümkün olduğu kanaatindeyiz.

Bilişim sistemleri üzerinden cinsel içerikli resim, video ve yazıları paylaşma, çocuk ve hayvan pornografisine ortam sağlama, herkesin ulaşabildiği şekilde müstehcen bir site kurarak yayın yapma ve sitelerin reklamını yapma İslam hukuk prensiplerince kabul edilmesi imkânsız davranışlardır. Zira İslam, cinsel haramların kapsamına fuhşiyatı³⁵⁸ ve zinaya götürücü her türlü davranışı dâhil etmiştir. Dolayısıyla bilişim yoluyla işlenen bu fiillerin toplumun ahlakî yozlaşmasına, iffet ve hayâ duygusunun örselenmesine sebebiyet verecek nitelikte olmaları, sedd-i zerayi prensibince yasaklanmalarını gerektirmektedir. Ayrıca mefsedetini ortadan kaldırılması, İslam toplumu açısından vucûbiyet ifade etmektedir.

Bilişim yoluyla cinsel istismar ve müstehcen içeriklere erişim fiili/siteyi ziyaret ise İslam'ın harama bakmanın yasaklanmış olması kaidesini ihlal etmektedir. Zina gibi çirkin bir günaha götürmesi ihtimal dâhilinde olan böyle bir fiilin birey ve

³⁵⁵ Nur, 24/30-31.

³⁵⁶ Buhârî, İsti'zân 12, Kader 9; Müslim, Kader 20-21.

³⁵⁷ Buhârî, Mezâlim 22, İsti'zân 2; Müslim, Libâs 114.

³⁵⁸ Nahl, 16/90.

toplumu ciddi zararları bulunmaktadır. Yukarıda zikredilen ayetlerde Şari'nin mümin erkek ve kadınlardan cinsel haramlar kapsamında bakışlarını kısımlarını istemesi, bu fiilin yasak olduğuna işaret etmektedir.

İslam hukukuna göre toplumda fuhşu önleyebilmek için fertlerin eğitimi, ahlaki yetişkinliği, fuhşu kolaylaştıran ve özendirilen yolların kapatılması kadar bu yönde gerekli içtimaî ve hukuki tedbirlerin alınması da önemlidir.³⁵⁹ Bu anlamda İslam ceza hukukunda zina yasağına karşı had cezasının tatbik edilmesi önemlidir. Ancak bilişim yoluyla işlenen cinsel istismar ve müstehcenlik suçunun bizatihi zina olmayıp zinaya götürücü ve özendirici olması sebebiyle bu suçun yaptırımı olarak had cezası yerine önleyici ve ıslah edici bir ta'zir cezasının öngörülmesi uygun düşecektir. Bu tür yayınlar yapan sitelerin erişime kapatılması ve çocuk pornografisi içeriklerini yayınlayanların da daha şiddetli bir cezaya tabii tutulması bu anlamda gerekli müeyyidelerdir.

Netice itibariyle İslam ceza hukukunun zinaya bakış açısı ve zina suçunun faillerine öngördüğü karşılık, zinanın önlenmesine yönelik ciddi tedbirler alınmasını gerektirmektedir. Bu sebeple bilişim araçları sebebiyle nesillerin her türlü fuhşiyata maruz kalması, bu fiilin suç teşekkül ettiğinin ve bu suçun da ceza hukuku çerçevesinde belirli müeyyidelere tabi tutulmasına delil teşkil etmektedir.

3.2.2.4. Özel Hayatın Gizliliğini İhlal Suçu

Temel şahsiyet haklarından olan özel hayatın gizliliği, bireye ait mahremiyet alanının korunmasını ifade etmektedir. Bilişim yoluyla, bireyin mahremiyetinin ihlal edilerek özel hayatına dair bilgilerin ifşa edilmesi, kişinin onur ve haysiyetini zedelemekte ve kişisel masuniyetlerinin çiğnenmesine sebebiyet vermektedir.

Bilişim yoluyla gerçekleşen özel hayatın gizliliğini ihlal fiilinin, esasen bilişim sistemlerine yetkisiz erişim ve verileri izinsiz elde etme suçlarından oluşan karma bir suç olduğu söylenebilir. Ancak modern hukuk açısından başlı başına bir

³⁵⁹ Nebi Bozkurt, "Fuhuş", *DİA*, İstanbul, 1996, C.XIII, s. 212.

suç olarak değerlendirilen bu fiilin İslam hukuku prensiplerince ele alınması faydalı olacaktır.

Klasik fıkıh literatüründe özel hayatın dokunulmazlığı özel bir başlık altında incelenmemiş olmakla beraber konuya dair kitap ve sünnette birçok delil bulmak mümkündür. Suçun bilişim yoluyla işlenmesinin kolaylığı ve yaygınlığı bu deliller ışığında ele alınmasının zaruretini göstermektedir.

İslam hukukuna göre özel hayatın gizliliğinin korunması, İslam teşrî'inin ana gayeleri arasında sayılabilir. Zira toplumun ve toplumun bir ferdi olan insanın varlığını koruyup devam ettirebilmesi için haksız saldırılara hukuk düzeniyle karşı konulması kaçınılmazdır.³⁶⁰ Bu açıdan İslam hukukunda özel hayatın gizliliğinin korunmasını hazırlayan prensiplerin varlığından bahsedilebilir.³⁶¹ Bu prensipleri tecessüsün, gizli konuşmaları dinleme ve başkasına ait yazıları okumanın yasaklanması, gizli ve ayıp halleri saklamanın gerekliliği ve konut dokunulmazlığı şeklinde sıralayabiliriz.³⁶²

Bilişim sistemlerini yoluyla kişinin ayıp hallerinin araştırılması, bilgisayar, telefon ve tablet gibi araçlarda sakladığı özel bilgi ve görsellerine ulaşılması, İslam hukukunda yasaklanmış olan tecessüs fiili kapsamına girmektedir. Kur'an-ı Kerim'deki "*Birbirinizin ayıplarını araştırmayın*"³⁶³ ayeti ahlakî bir emirden öte hukukî bir kural niteliği taşımaktadır. Keza konut mahremiyetini sağlama gayesiyle evlere izinsiz girme³⁶⁴, konuşmaları gizlice dinleme³⁶⁵ ve kişisel yazıları gizlice okumanın³⁶⁶ yasak kapsamında olması, İslam'ın özel hayatın gizliliğine verdiği önemle doğrudan ilişkilidir.

Bilişim yoluyla işlenen özel hayatın gizliliğini ihlal suçunun, suçun geleneksel anlamından mahiyet itibariyle hiçbir farkının olmadığını söyleyebiliriz.

³⁶⁰ Hira, *a.g.m.*, s. 83.

³⁶¹ Armağan, *a.g.e.*, s. 104.

³⁶² Armağan, *a.g.e.*, s. 105-120.

³⁶³ Hucurât, 49/12.

³⁶⁴ Nur, 24/27.

³⁶⁵ Bu konuda delil teşkil eden hadis şöyledir: "Her kim rızası olmaksızın bir kavmin konuştuklarını dinlerse, kıyamet gününde onun kulaklarına kurşun dökülecektir." Bkz: Buhârî, Rüyâ, 5; Tirmizî, Libas, 19.

³⁶⁶ Ebû Davud, Salât, 23.

Zira iki durumda da bireyin mahremiyet alanına yönelik bir tecavüz söz konusudur. Bu açıdan İslam hukukunun genel prensipleri mahremiyetin bilişim yoluyla ihlal edilmesi fiili için aynı şekilde geçerli olduğunu belirtmeliyiz. Ancak şu var ki; bilişim sistemleri üzerinden, bireyin ihlal edilen özel hayatının gizli alanına dair içeriklerin paylaşılması ve çok kısa sürede milyonlarca insanla paylaşılması, fiilin insan onur ve haysiyetine yönelik zedeleyici niteliğini arttırmaktadır. Bunun sonucu olarak cezaî müeyyidenin aynı oranda artırılması tartışılabilir.

İslam ceza hukuku özel hayatın gizliliğini ihlal fiili karşısında bir ceza öngörmemiştir. Ancak hukuk düzeninin devamı için İslam hukukçuları şahsiyet haklarının ihlalinin bir parçası kabul ettikleri bu tür suçları, kamu otoritesi tarafından belirlenen ta'zir türündeki maddi cezalara çarptırmışlar, suç faillerinin manevi tazminat ödemekle yükümlü tutmuşlar ve mağdurlara meşru müdafaa hakkı tanımışlardır.³⁶⁷ Dolayısıyla bilişim yoluyla gerçekleşen özel hayatın gizliliğinin ihlali suçunun ta'zir cezalarından biri ile yaptırıma bağlanması ve bu cezalandırmada fiilin sanal ortamda yaygınlık kazanmasıyla ciddi anlamda etkilenen mağdurun şahsiyet haklarının göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Ayrıca bireyin özel hayatını, ırz ve namus kavramlarını etkileyecek şekilde ifşa ederek bunu sanal ortamda paylaşım açma fiilinin de mağdurun haklarını koruma açısından daha şiddetli bir müeyyideye tabi tutulması İslam hukukunun gayelerine uygun olacaktır.

3.2.2.5. Haberleşmenin Gizliliğini İhlal Suçu

Özel hayatın gizliliğinin doğrudan doğruya bir neticesi ve gereği sayılan haberleşmenin gizliliği ya da daha kapsayıcı bir ifadeyle haberleşme özgürlüğü, günümüz toplumları için vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Zira haberleşme hürriyeti kişinin en başta gelen temel hak ve özgürlüklerinden birisi olarak kabul edilmektedir.³⁶⁸ Bilişim sitemlerinin kullanımıyla ihlale daha açık hale gelen

³⁶⁷ Hira, *a.g.m.*, s. 83.

³⁶⁸ İlhan Üzülmaz, "Yazışmaların İhlali Cürmü (tck. M. 195/1) ve Bu Bağlamda Elektronik Postalara (e-postalara) Yönelik Saldırıların Durumu", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2004, C. LIII, No: 1, s. 147.

haberleşme hürriyeti, son yıllarda çok fazla mağduriyete sebebiyet veren konuların başında gelmektedir.

İslam hukuku kişi mahremiyeti kapsamında gizli konuşma ve yazışmalara üçüncü kişilerin izinsiz ittilasını uygun görmeyerek bu fiilleri, yasaklar kapsamına almıştır. Yukarıda da zikrettiğimiz “Kardeşinin yazılı metnine onun izni olmadan bakan kimse ateşe (cehenneme) bakmış gibidir”³⁶⁹ ve “Her kim rızası olmaksızın bir kavmin konuştuklarını dinlerse, kıyamet gününde onun kulaklarına kurşun dökülecektir”³⁷⁰ hadisleri bu yasakların genel mahiyet ve çerçevesini belirlemektedir.

Haberleşme hürriyetinin ihlali, İslam’ın masuniyetler kategorisinde değerlendirdiği aile mahremiyeti, sır mahremiyeti ve özel hayatı koruma altına alınan insan şahsiyetine yönelik cürümlerden biridir. Bu nazarla kişinin özel saydığı yahut gizli kalmasının istediği haberleşme verilerinin, bazı kanuni zorunluluklar dışında başkası tarafından ele geçirilmesi İslam hukukunun ana gayesi ve temel prensipleri doğrultusunda mubah sayılamayacak fiillerdendir.

Bilişim sistemleri aracılığı ile ve internet teknolojisi kullanılarak gönderilen e-postalar veyahut bugün çok daha yaygınlaşmış haliyle Skype, WhatsApp, Messenger gibi sesli, görüntülü veya yazılı haberleşme programları üzerindeki kişisel iletişim içeriklerine gerek anlık gerekse sonradan yani haberleşme eylemi bittikten sonra erişim sağlamak ve bu verileri ele geçirmek suretiyle meydana gelen haberleşmenin gizliliğini ihlal, İslam hukuku açısından yasak olup suç sayılmaktadır. Zira bu fiil hem yukarıdaki hadislerin ortaya koyduğu ölçüler hem de İslam hukuk prensipleri açısından birçok değer ihlali anlamına gelmektedir.

İslam ceza hukukunun, bilişim yoluyla gerçekleşen haberleşme gizliliğinin ihlali fiilini, özel hayatın gizliliğini ihlal suçlarından biri olarak yaptırıma tabi tutması ve suç failine kişisel mahremiyete yönelik tecavüzünden dolayı ta’zir cezası vermesi uygun olacaktır. Ayrıca telefon üzerinden gerçekleşen haberleşmenin de bilgisayar sistemleri kullanılarak dinlenmesi anlamına gelen yaygın tabiriyle

³⁶⁹ Ebû Davud, Salât, 23.

³⁷⁰ Buhârî, Rüyâ, 5; Tirmizî, Libas, 19.

telekulak eyleminin aynı bakış açısıyla suç sayılarak cezai yaptırıma bağlanması bu hükmün bir diğer boyutu olacaktır.

3.2.2.6. Bilişim Yoluyla İşlenen Tehdit, Şantaj Suçları

Bireyin hür iradesinin baskı altına alınarak istemediği şeyleri yapmaya zorlanması anlamına gelen tehdit ve şantaj suçlarının bilişim hukukunda ciddi bir yer kapladığını gözlemlemekteyiz. Kişinin özgürlüğü sınırlayan, onur ve haysiyetini rencide eden bu tür fiillerin bilişim sistemleri üzerinden kolayca yapılması ve kısa zamanda geniş kesimlerin ulaşacak şekilde paylaşılması birey ve toplum açısından önemli mağduriyetlerin ortaya çıkması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla İslam'ın bu fiillere yönelik engelleyici ve mağduriyetleri giderici hükümler ortaya koyması kaçınılmazdır.

İslam hukuk literatüründe şantaj/tuzak kurmak suçu neredeyse hiç incelenmediği gibi tehdit suçu da ikrah bahsinde ele alınmıştır. Ancak şu var ki; klasik fıkıh anlayışında ikrah, failin gerçekleştirdiği ve suç teşkil eden tehdit ve zorlama eyleminden çok fiilin neticesiyle ortaya çıkan hukukî durumlarla ilgilenmiştir. Nitekim bu anlamıyla ikrah ehliyet ârızalarından sayılmış ve “bir kimsenin diğerine karşı işlediği, zorlananın (mukreh) rızasını ortadan kaldıran, seçme özgürlüğünü (ihtiyar) bozan fakat ehliyetini ya da yükümlülüğü düşürmeyen eylem”³⁷¹ olarak tanımlanmıştır. İkrah sonucu gerçekleşen tasarrufların durumu hakkındaki “Ümmetimden hata, unutmaya ve istemedikleri halde zorlanarak yaptıkları şeylerden ötürü doğacak sorumluluklar kaldırılmıştır”³⁷² hadisi klasik doktrinde ortaya konan hükümlere bu anlamda delil teşkil etmiştir. Ancak şunu ifade etmek gerekir ki; konumuz ikrah sonucu ortaya çıkan hukukî tasarruflarla ilgili olmayıp daha çok bu fiilin oluşturduğu suç ile ilgilidir.

Özel olarak bilişim yoluyla işlenen tehdit ve şantaj suçları ve genel olarak tehdit ve şantaj fiilleri İslam ceza hukukunda, suçun şart ve unsurları ve suça tekabül

³⁷¹ Serahsî, *a.g.e.*, C. XXIV, s. 56.

³⁷² İbn Mâce, Talak 16.

eden ceza belli olacak şekilde detaylıca ele alınmadığından meseleyi daha çok bu fiillerin ihlal ettiği hak ve menfaatler yönüyle ele almak durumundayız. Bilişim yoluyla işlenen tehdit suçu internet ortamındaki sohbet siteleri, sosyal medya araçları ve mobil uygulamalar üzerinden, kişiyi bir fiili yapması için herhangi bir şekilde korkutma şeklinde gerçekleşmektedir. Burada kişi, irade hürriyetinin sınırlanması durumuyla karşılaşmakta ve tehditler karşısında rızası olmadığı halde istenilen fiili işleyebilmektedir. Dolayısıyla, dinin temel ilkelerine aykırı olarak bir kimseyi haksız bir şekilde cebir ve tehdide maruz bırakma, dinen haram ve zulüm sayılan bir davranıştır; kul hakkı ihlali olup büyük günahdır. Bu şekilde elde edilen mal ve menfaat de gasp edilmiş mal hükmündedir.³⁷³

İslam hukukunda bu durumda fiili zorlama altında yapanın sorumluluğunun olmaması için, zorlayanın, tehdit ettiği şeyi yapabilecek güce sahip olması; zorlananın, bu tehdidin kendine o anda ve hemen bir zarar vereceğini kesin olarak veya kuvvetli bir zanla bilmesi; tehdit konusunun, canlı bir uzvun kesilmesi veya hapis, bağlama ve dövmeyle ilgili olması gibi şartlar öne sürülmüştür.³⁷⁴ Ayrıca tehditle gerçekleştirilen fiilin öldürme ve yaralama gibi suçlardan olması durumunda, ihtilafli olmakla beraber, gerek faile gerekse tehdit edene kısas gerektiği ifade edilmiştir.³⁷⁵ Bu hükme kıyasla bilişim yoluyla işlenen tehdit suçunda tehdit edenin tehditle oluşan fiilin sonucunda ortaya çıkacak durumdan sorumlu olduğu söylenebilir.

Netice olarak bilişim yoluyla gerçekleşen tehdit suçu için İslam ceza hukukunda bu fiilin failine işlediği fiilin niteliğine göre cezalar takdir edilir. Tehditle yaptırılan fiil, haddi gerektiren bir suç ise had, kısas veya diyet gerektiriyorsa kısas veya diyet, ta'zir gerektiriyorsa ta'zir uygulanabilir. Ayrıca fiilden doğan maddi yükümlülük tazmin ettirilir. Tehdit, herhangi bir fiilin işlenmesine sebebiyet vermiyorsa bu durumda mağdurun şikâyetine bağlı olarak ta'zir cezalarından biri uygulanır.

³⁷³ Ali Bardakoğlu, "İkrah", *DiA*, İstanbul, 2000, C.XXII, s. 33.

³⁷⁴ Hasan Güleç, "İslam Hukukuna Göre İkrah (Cebir)", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1987, No: 4, s. 131.

³⁷⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz: Sadi İçli, "Klasik Fıkıh Doktrininde İkrah ve Öldürmede İkrahın Sonuçları", Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri, 2007, s. 16-23.

Bilişim yoluyla işlenen şantaj suçunda ise ihlal edilen değer, daha çok kişinin namus duygusu, onur ve haysiyeti olmaktadır. Bu suçta fail, elde ettiği içerikleri bilişim sistemi üzerinden yayınlamaması karşılığında mağdurdan maddi kazanç elde etmeyi amaçlamaktadır. Son dönemde sıklıkla görülen hali itibariyle şantaj suçuna konu olan içerikler daha çok mağduru kandırılmasıyla elde edilen cinsel görüntü ve yazışmalardır. Bunların ifşası, toplum ahlakının bozulması, kişide onarılmaz psikolojik bozukluklar ve travmalar oluşturabilmektedir.

İslam ceza hukukunun genel prensipleri çerçevesinde, bilişim yoluyla işlenen şantaj suçunun, tehdit suçunun nitelikli hali kabul edilmesi ve bu doğrultuda müeyyideye tabi tutulması doğru olacaktır. Ayrıca şantaj ile elde edilen haksız kazancın *“Ey iman edenler! Mallarınızı aranızda batıl yollarla yemeyin. Ancak karşılıklı rıza ile yapılan ticaretle olursa başka. Kendinizi helâk etmeyin. Şüphesiz Allah, size karşı çok merhametlidir”*³⁷⁶ ayetinin kapsamına girdiği de açıktır.

3.2.2.7. Bilişim Yoluyla İşlenen Hakaret Suçu

Kişinin onur, şeref, haysiyet ve saygınlığını rencide edici, şahsiyet haklarına yönelik aşağılayıcı ve küçük düşürücü söz ve fiillerde bulunmak anlamındaki hakaret suçu toplumda rastlanan şekliyle internet ortamında da işlenmektedir. Sanal ortamdaki kişisel sohbetler, herhangi bir içeriğe yönelik yorumlar ve sosyal medya paylaşımları kişi veya gruplara yönelik hakaretler barındırabilmektedir. Bu açıdan hakaret suçu ile bilişim sistemleriyle işlenen hakaret suçu arasında farklılık görünmemektedir. Bu fiil birçok hukuk sisteminde suç sayıldığı gibi İslam hukuku tarafından da yasaklanmıştır.

İslam hukukunda manevi suçlardan sayılan hakaret; sebb, şetm, istihza, ta'n gibi terimlerle ifade edilmiştir. Fukaha bu terimlerden herhangi birinin ifade ettiği fiilin hakaret suçunu oluşturması için şu üç şartı taşıması gerektiğini ifade etmiştir:

³⁷⁶ Nisa, 4/29.

Şeref ve itibarı tehdit etmesi, aleniyet taşıması ve suç kastı taşıması.³⁷⁷ Bilişim yoluyla gerçekleşen hakaret fiillerinde bu üç unsurun bulunduğu şüphe götürmez bir gerçektir. Zira sanal ortamdaki hakaret barındıran bir içerik insanların şeref ve itibarını zedelediği gibi bu içeriğin internette paylaşılması çok sayıda insanın erişimine açık olması yönüyle aleniyet kazandığı anlamına gelmektedir. Bilişim sistemlerine yazılı veya görsel bir hakaret içeriğinin eklenmesi de suç kastı için yeterli bir delildir. Dolayısıyla sanal ortamda hakaret içerdiği sabit olan ve bu unsurları taşıyan fiiller, İslam hukukunca suç teşkil etmektedir.

İnsanın saygın konumuna önem veren İslam, onun bu saygınlığına, onur ve şerefini yönelik her türlü aşağılama, alay, küçük düşürme ve rencide etme nitelikli söz ve fiilleri yasaklamıştır. Kur'an-ı Kerim'de başkasına sövme şeklinde oluşacak hakaret suçu şu ayetle yasaklanmıştır: “Allah, kendisine haksızlık edilen kişi dışında, hiç kimsenin açıkça kötü söz söylemesini sevmez. Şüphesiz Allah, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir.”³⁷⁸ Keza bu doğrultudaki bir hadiste de Hz. Peygamber “Müslüman’a sövmek fasıklık, onunla savaşmak küfürdür”³⁷⁹ buyurarak sövme fiilinin kötülüğünden bahsetmiştir. Yine sövme fiilinin yasaklanmış olduğuna sünnetten; “Mümin, insanların şerefine saldıran, lanet okuyan, çirkin konuşan ağzı bozuk kişi değildir”³⁸⁰ hadisi delil olarak gösterilebilir.

Hakaret sadece sövme anlamına gelen sebb ve şetmden ibaret değildir. Yukarıda ifade ettiğimiz üzere istihza da hakaretin bir diğer çeşididir. Zira alaya alma anlamına gelen istihza fiilinde muhatabın onur, haysiyet ve itibarını rencide etmek söz konusudur. Bilişim sistemleri üzerindeki internet siteleri, haber portalları, sosyal medya araçları gibi mecralarda kişi veya grupları alaya alıcı yayınlar yapmak ve içerikler paylaşmak, hatta algı yönetimi yoluyla mesela içki içmeyen birisini içki içmiş gibi gösteren bir karede yer vermek vb. her türlü aşağılayıcı davranış da İslam hukukunun nehyettiği davranışlar kapsamındadır. Kur'an-ı Kerim'de bunun ilgili olarak; “Ey iman edenler! Bir topluluk bir diğerini alaya almasın. Belki onlar

³⁷⁷ Hamdi Asyûti, *es-Sebbu vel-Kazfu ve Hurriyeti'r-Ra'yi vet-Ta'bir*, Mektebetü'l-Âmme, Kahire, 2007, s. 61-62.

³⁷⁸ Nisa, 4/148.

³⁷⁹ Buhârî, İmân 36.

³⁸⁰ Tirmizî, Birr, 48.

kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar da diğer kadınları alaya almasın. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Birbirinizi karalamayın, birbirinizi (kötü) lakaplarla çağırmayın. İmandan sonra fasıklık ne kötü bir namdır! Kim de tövbe etmezse, işte onlar zalimlerin ta kendileridir”³⁸¹ buyrulur bu tür davranışların yasaklığından bahsedilmiştir.

Netice olarak gerek hakaret fiilinin İslam hukuk kaynaklarında yasaklanmış olması gerekse insanın onur, şeref, haysiyet ve saygınlık gibi değerlerini korumayı amaçlayan genel hukuk ilkelerinin varlığı, bilişim yoluyla işlenen hakaret fiilinin İslam ceza hukukunca suç sayılması için delil sayılabilir. Bu anlamda hakaret fiili tekabülünde toplumsal huzur ve suçu önleme gayeli olarak İslam ceza hukukunca fiil ölçüsünde, ta’zir cezalarından birinin takdir edilmesi uygun olacaktır.

3.2.2.8. Bilişim Sistemleri Üzerinden Kumar Oynama

Şans ve tesadüfe bağlı olarak oynanan bir oyun veya bahis sonucu bir tarafın haksız kazanç elde etmesi ve diğer tarafın da zarar görmesine sebebiyet veren kumarın, bilişim sistemleri üzerinden oynanma oranlarının çok yüksek olduğuna değinmiştik. Nitekim çevrimiçi şekilde kumar oynanabilen veyahut bahis yapılabilen binlerce internet sitesinin varlığından söz edilebilir. Ayrıca birçok bahis sitesinin devlet denetimi altında legal olarak faaliyet gösterdiğini de söylemek gerekmektedir.

İslam hukuku emek sarf edilmeksizin, tesadüflere bağlı olarak karşılıklı rızanın esas alınmadığı bir şekilde haksız kazanca, amaçsız bir şekilde vaktin boşa harcanmasına ve toplumsal ilişkilerin bozulmasına sebebiyet vermesi gibi hikmetlerle kumarı yasaklamıştır. Kur’an’da bu yasak, “*Ey iman edenler! Şarap, kumar, dikili taşlar (putlar) ve şans okları birer şeytan işi pisliktir. Onlardan uzak durun ki kurtuluşa eresiniz. Şeytan, şarap ve kumar yoluyla aranızda düşmanlık ve kin sokmak ve sizi Allah’ı anmaktan ve namazdan alıkoymak istiyor. Artık -bunlardan- vazgeçtiniz değil mi?*”³⁸² ayetiyle belirlenmiştir. Her ne kadar ulemâdan bir kısmı

³⁸¹ Hucurât, 49/11.

³⁸² Maide 5/90, 91.

ayette geçen “meysir” kavramını cahiliye döneminde oynanan kumara hasretse de çoğunluk bu yasağın illet ortaklığı olan diğer kumar çeşitlerini kapsadığı ve genel bir haram ifade ettiği görüşündedir. Ayyette kumar yasak kılındığı gibi bu yasak; insanlar arasında düşmanlık ve kine neden olması, müminleri Allah’ın zikrinden ve ibadetlerinden alıkoyması gibi gerekçelere dayandırılmıştır.

Kumarın yasaklanmış olduğuna dair sünnetten de deliller bulmak mümkündür. Bu hadislerde gerek “meysir” kavramını içeren genel bir anlatımla gerekse tek tek çeşitlerini ele alınarak kumarın yasaklandığı bildirilmektedir. Söz gelimi bir hadiste Rasûlullah (s.a.v.): “Arkadaşına gel seninle kumar oynayalım, diyen kimse (kumar oynayacağı malını) sadaka versin”³⁸³ buyurmaktadır. Ayyet ve hadisten anlaşılacağı üzere İslam kumarı barındırdığı birçok zarar sebebiyle haram kılınmış ve insanları kumar oynamaktan men etmiştir.³⁸⁴

Kumarın barındırdığı bu zararların, bu fiilin bilişim yoluyla işlendiği halinde de bulunduğunu söyleyebiliriz. Nitekim bilişim sistemleri üzerinden oynanan kumarda edim vaadi, bilinmezlik ve tahmin edilemezlik, şans ve tesadüfe dayanan haksız kazanç, insanları Allah’ı anmaktan ve ibadetlerden alıkoyma gibi unsurların varlığı söz konusudur. İnternetteki online casinolarda poker, rulet, barbut, blackjack gibi birçok kumar çeşidi gerçek oyunculara karşı para yatırılarak oynanmakta ve bu oyunlar sonucunda kazanan, paranın sahibi olmaktadır. Dolayısıyla bilişim yoluyla oynanan oyunlarda, bir tarafın mağdur olması diğer tarafın haksız kazanç sağlaması şartı sağlanmakta böylece bu oyunlar İslam hukukunun haram kıldığı kumar kapsamına girmektedir.

Bilişim sistemleri üzerinden oynanan kumarın daha yaygın olan diğer bir şekli internet siteleri aracılığıyla bahis oynamaktır. Dünyada ve ülkemizde³⁸⁵ hem yasal zeminde hem de illegal olarak kurulmuş birçok bahis sitesi özellikle spor branşları üzerinden bahis oynatmakta, bunun sonucunda ciddi meblağlar

³⁸³ Buhârî, Edeb, 74; Tefsir, 2; Müslim, Eymân, 5.

³⁸⁴ İslam hukukunda kumar ile ilgili detaylı bilgi için bkz: Kemal Temiz, “İslâm’da Kumar Yasağı”, On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Samsun, 2010.

³⁸⁵ Türkiye’de lisanslı yasal bahis siteleri şunlardır: Bilyoner, Nesine, Oley, Misli, Tuttur, Birebin. Bkz: <http://www.bahissirketleri2.com/>. (Çevrimiçi), 13 Şubat 2016.

kazanmaktadırlar. İslam hukukunda maddi kazanç ve kaybın şansa ve bilinmez bir sonuca bağlandığı her türlü bahis ve talih oyunu kumar kapsamında ele alınmıştır. Bu açıdan bilişim sistemi üzerinden oynanan bu tür bahislerin caiz olmadığı söylenebilir.

İslam ceza hukuku açısından kumar genel ahlakın korunması, münker ve haram bir işin toplumda yayılmasının önlenmesi kapsamında ele alınmış, kumar oynama da, şahitliğin kabulünü engelleyen ve kamu düzenini ihlal ettiği için önlenmesi gereken kötü bir davranış olarak görülmüştür.³⁸⁶ Bu bağlamda kumar, kişinin adalet vasfını düşüren ve ta'zir cezasını gerektiren bir suç sayılmıştır.³⁸⁷ Şu halde İslam ceza hukukuna göre bilişim sistemleri üzerinden oynanan kumar ve bahis fiilin normal hali gibi kabul edilip suç sayılmalıdır. Bu suç karşısında ta'zir cezalarından birinin uygulanması ve failin şahitliğinin kabul edilmemesi yaptırım olarak uygulanabilecek müeyyidelerdir.

3.2.2.9. Bilişim Sistemleri Üzerinde Gerçekleşen Telif Haklarına Yönelik İhlaller

Fikir ve sanat eserleri üzerinde eser sahibinin fikrî mülkiyet hakkına sahipliğini ifade eden telif hakkı, internet ortamında en çok ihlale uğrayan menfaatlerin başında gelmektedir. Sanal ortamda eser sahibinin izni olmaksızın paylaşımına açılan ve kişinin eser üzerindeki ticari haklarının yok sayıldığı bu tür ihlaller, birçok hukuk sistemi tarafından suç olarak kabul edilmiştir.

Son yüzyılın konusu olması yönüyle klasik İslam fıkıh anlayışında yer almayan telif hakkı meselesi neredeyse bütün çağdaş hukuklarda hükme bağlandığından dolayı İslam hukukunun temel problemlerinden biri sayılmaktadır. Nitekim son dönemde fikri mülkiyet kavramı fikhî perspektiften ele alınmaya başlamıştır.

İslam hukukunda çoğunluğun görüşüne göre ticari akitlere konu edilebilen her türlü eşya ve menfaat mal kabul edilmektedir. Telif hakkı günümüz şartlarında eser

³⁸⁶İbn Kudâme, *a.g.e.*, C. X, s. 150-151.

³⁸⁷ Ali Bardakoğlu, "Kumar", *DiA*, İstanbul, 2002, C.XXVI, s. 365.

sahibinin karşılığında bir bedel elde ettiği menfaatlerden biridir. Dolayısıyla bu hakkın mal kabul edilmesi ve buna yönelik ihlallerin de mal ile ilgili cürümler kategorisinde ele alınması gerekmektedir.

Telif hakkı kavramı, matbaanın icadı ve fikir ve sanat eserlerinin yaygınlık kazanmasıyla hukuk literatüründe yer bulmaya başladığından bu konuyla alakalı kitap ve sünnetten delillendirmenin yapılması mümkün görünmemektedir. Ancak İslam hukuk ilkeleri doğrultusunda değerlendirmeye tabi tutulduğunda meşru ve korunması gereken bir hak olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim İslam Fıkıh Akademisi Meclisinin, 10-15 Aralık 1988 tarihleri arasında Kuveyt'te gerçekleştirdiği beşinci dönem toplantısında telif hakkı, manevi haklardan sayılmış ve konu ile ilgili şu kararlar alınmıştır: “Ticarî isim, ticarî unvan, ticarî marka, telif ve patent, insanların mal olarak telakki etmeleri sebebiyle çağımız örfünde geçerli malî değere sahip haklar haline gelmiş olup, bunlar sahiplerine özgü haklardır. Binaenaleyh bu haklar şer'an geçerlidir ve ihlal edilmesi caiz değildir. Telif ve patent hakları hukuken korunur, bunlar üzerinde tasarrufta bulunma hakkı sahiplerine aittir ve bu hakların ihlal edilmesi caiz değildir.”³⁸⁸ Görüldüğü üzere kararda fıkıh metodolojisinde kaynak kabul edilen “örf”e atıf yapılarak malî değer ifade eden bu hakkın ihlaline cevaz verilmemiştir.

İslam hukuku açısından telif hakkının mal sayılmayacağı,³⁸⁹ bu sebeple ihlali durumunda haksız bir fiilin oluşmayacağı görüşünün mevcudiyeti birtakım toplumsal ve bireysel mağduriyetlerin göz ardı edilmesi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla İslam hukukunun akitler hakkındaki esaslarına aykırı olan bir şart veya durumun kendisinde bulunmadığı bir şekilde bedel alma ve ödeme üzere bir sözleşme

³⁸⁸ İslam Fıkıh Akademisi Beşinci Dönem Toplantısı, Karar Sayısı:5/1-3, 1998, Kuveyt, Mecelletü'l-Mecma'î'l-Fıkhî'l-İslâmî, C. III, No: 5, s. 2267.

³⁸⁹ Örneğin Hayrettin Karaman şöyle demektedir: “Malların maddi ve manevi şeklindeki ayrımı İslam hukuku dışındaki bazı hukuklarda görülmektedir. Bunlara göre manevi mal, hariçte fizik varlığı bulunmamakla beraber insanın malvarlığı ve serveti içinde yeri olan mallardır. Şahsi ve aynı haklar, menfaatler, telif hakları, sanat eserleri ve buluşlarla ilgili haklar, ticari unvanları kullanma hakkı vb. bunlar içinde yer almaktadır. Bu hukuklara göre kanunun bir insana verdiği ve tanıdığı her menfaat ve hak manevi maldır, alım satım konusu olabilir. Bu ayrım İslam hukukunun mal anlayışına uygun düşmemektedir. Fıkıhçılar mal ile mülkü birbirinden ayırmış, hakları ve menfaatleri mülk içinde mütalaa etmiş, mal saymamış ve bazı istisnalar dışında bunları kendi zamanlarının şartlarında akit mevzuu da yapmamışlardır.” Bkz: Hayrettin Karaman, *a.g.e.*, C. III, s. 22.

gerçekleşirse, telif hakkı karşılığında bedel almanın meşruiyetinde bir genişlik söz konusudur.³⁹⁰

İslam'ın telif hakkına bakışından hareketle, bilişim sistemleri üzerinden telif hakkına konu olan her türlü fikrî ve edebî eser, müzik, fotoğraf, film, video, bilgisayar programı gibi dokümanın, sahibinin izni olmaksızın paylaşılması, indirilmesi, çoğaltılması veya satılması İslam hukuku açısından haksız fiil oluşturmaktadır. Keza emek mahsulü olan site içeriklerinin kopyalanarak başka sitelerde kullanılması, bilgisayar programları ve oyunlarını crack yapmak³⁹¹ şeklinde adlandırılan lisanssız kullanma da aynı kapsamda ele alınabilir. Bu eylemlerin İslam ceza hukukunca malî suçlardan sayılması, telif sahibinin eser üzerindeki ticari haklarını korumaya matuf bir hüküm olacaktır.

Bilişim dünyasında bilginin paylaşılması şeklinde değerlendirilen bu gibi ihlaller, fıkhîta manevi mallardan sayılan menfaatlerin ve emek verilerek ortaya çıkmış bir ürünün karşılığının, gayri hukuki olarak elde edilmesi anlamını taşımaktadır. Mecellede “Bir kimsenin mülkünde anın izni olmaksızın âhar bir kimsenin tasarruf etmesi caiz değildir”³⁹² hükmü gereği İslam hukukunun konuya yaklaşımı telif sahibinin hakkını korumak üzere olmalıdır. Bu ihlalin bilişim yoluyla kolayca işlenebilmesi ve bundan ticari kazanç sağlanması, İslam hukukunun önleyici tedbirler içeren hükümler ortaya koymasını zaruri kılmaktadır.

Sonuç olarak, eser sahibinin rızası olmaksızın bilişim sistemleri kullanılarak bir ilmî ve edebî eserin içeriğinin, internette herkese açık şekilde paylaşılması ve bir müzik parçası, film veya ücret karşılığında satılan bir dokümanın erişime açılması ve indirilmesi, İslam ceza hukukunda suç kapsamında ele alınmalıdır. Bu suç mukabilinde faile, malî tazmin yükümlülüğü ile birlikte internet erişiminin engellenmesi, ıslah ve kamu yararına çalışma gibi cezalardan biri ta'ziren uygulanabilir.

³⁹⁰ Muhammed Burhâneddin Sembhali, “Telif Hakkının Fıkhî Hükümüne Bir Bakış”, çev.: Ahmet Yasin Küçüktiryaki, *Diyanet İlmî Dergi*, 2015, C. LI, No: 2, s. 151.

³⁹¹ Ücretli yazılımları ücretsiz kullanmayı sağlayan, program kırıcıları (cracker) tarafından yazılmış programcıkları ifade eden sanal terim.

³⁹² Mecelle md. 96.

3.2.2.10. Diğer Suçlar

İnternetin yaygınlaşması ve birçok alanda markaların bu platform üzerinde faaliyet göstermesiyle beraber yeni bir takım fikhî problemler ortaya çıkmıştır. Aşağıda değineceğimiz ve Müslümanların günlük yaşantıları içerisinde sıkça karşılaştığı bu problemlerin henüz bilimsel anlamda ele alındığını söyleyemeyiz.

Bu problemlerin ilki; ticari amaçlı bir hizmet olan dijital yayınların internet üzerinden kaçak olarak seyredilmesidir. Gerek dünyada gerekse ülkemizde birçok spor organizasyonu, televizyon yayın haklarını bir televizyon kanalına satmakta, bu kanal da para karşılığı verdiği üyeliklerle abonelerine bu yayınları izletmektedir. Ancak bilişim sistemlerinin sağladığı kolaylıklardan istifade edilerek televizyon ve internet üzerindeki bu yayınların bazı sitelerde kaçak yolla, ücretsiz izlenmesi ve izlettirilmesi durumu sıkça görülmektedir. Bu durum hukukî anlamda ücretli bir hizmetin hileli yollarla ücretsiz elde edilmesi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla yayın sağlayan ve bunu ücret karşılığı satan platformlar mağdur olabilmektedir.

İslam hukukunda meşru yollarla gerçekleşen ticari kazanç helal sayılmıştır. Kişinin sunduğu bir hizmet karşılığında ücret alması, meşru ticaret kapsamına girmektedir. Herhangi bir hizmetten hileli yollarla bedel ödmeden faydalanmak ise İslam hukuku ilkeleri doğrultusunda uygun görülmemiştir. Dolayısıyla bilişim sistemlerini kullanarak kaçak yollarla, şifreli ve ücretli yayınları ücretsiz seyretmek fikhî açıdan mubah görülen bir davranış değildir.

İkinci problem ise başkasına ait internet bağlantısına izinsiz erişim sağlayarak bu interneti kullanmaktır. İnternet sağlayıcı şirketler, internet hizmetinden yararlanmak isteyenlerin belli bir bedel karşılığı limitli veya limitsiz şekilde bu hizmeti kullanmalarını sağlamaktadırlar. Ancak üçüncü bir kişinin, kullanım hakkını elinde bulunduran kişiden habersiz ve izinsiz olarak kablosuz internet bağlantısı teknolojisini kullanarak bu internete bağlanması ve kullanması hukukî anlamda problem oluşturmaktadır. Zira bedel karşılığında satın alınan belirli bir hizmet, satın alan kişinin mülkiyeti olduğu üzere, izinsiz o hizmetten faydalanmak da mülkiyetin ihlali anlamına gelmektedir.

Kişinin mülkiyetine yönelik her türlü ihlali reddeden İslam hukukuna göre, ücret ödeyerek kullanım sağlanan kablosuz interneti başkasının izinsiz kullanmasını yasak sayılmaktadır. Ayrıca böyle bir kullanım, fazladan ödeme, hız düşüklüğü, kota aşımı gibi hak sahibine zarar veren sonuçlar meydana getirebilir. Bu sebeple “İslam’da zarar vermek de zarara zararlar karşılık vermek de yoktur”³⁹³ hadisi gereği, böyle bir fiil suç oluşturmaktadır.

İslam ceza hukuku açısından yukarıda geçen iki fiil, oluşturdukları mağduriyetler sebebiyle suç sayılmaktadır. Mala karşı işlenen suçlarda iade veya tazmin yükümlülüğü, mağduriyetin giderilmesi adına genel kural niteliğindedir. Ayrıca bu fiiller hile barındırdığından, hile yapan şahsın emanet veya adalet vasfını yitirmesi ve ta‘zir cezasıyla tecziye edilmesi konusunda İslam hukukçuları arasında görüş birliği vardır.³⁹⁴

³⁹³ İbn Mâce, Ahkâm, 17.

³⁹⁴ Köse, “Hile”, *DİA*, C.XVIII, s. 29.

SONUÇ

Had, kısas-diyet ve ta'zir şeklindeki özgün bölümlenmesiyle şekillenen İslam ceza hukukunun kazuistik metotla gelişen bir hukuk olması, zamanla ortaya çıkan her meselenin detaylıca ele alınmasını gerektirmektedir. Klasik anlayışta fukaha, yaşadığı devirdeki suç ve suçluya yönelik fiil ve yaptırımları ele alarak bunları İslam hukukunun hüküm kaynakları ve genel ilkeleri doğrultusunda değerlendirmiştir. Ancak zaman içerisinde gelişen medeniyet ve teknolojiyle yeni birçok mesele ortaya çıkmış ve bunların İslam ceza hukuku açısından incelenmesi zaruret kesbetmiştir.

Bilişim suçları, yaşadığımız yüzyılın beraberinde getirdiği ve giderek yaygınlaşan sosyal bir olgudur. Modern ceza kanunları, suçun alan ve şekil açısından değişen niteliğini göz ardı etmemiş ve bilişim suçlarını kapsam dâhiline almışlardır. Bugün birçok hukuk, bilişim hukuku adlandırmasıyla yeni bölümlendirmeler içermektedir. İslam ceza hukukunda ise bilişim suçları gerek kavramsal yapısıyla gerekse yasal boyutuyla henüz ciddi anlamda ele alınmamıştır. Ancak İslam hukukunda cezalandırmadaki teşri'i metodu, cezalandırma gayeleri, ortaya çıkacak yeni suçları kapsayacak şekilde gelişen ta'zir bahsi ve fikhın dinamik niteliği, bize, bilişim suçlarını ele almada rehberlik etmektedir.

Bilişim suçlarının fikhî perspektiften ele alınması; ilk olarak İslam ceza hukukunun kaynakları, kavramları, gayeleri ve ilkeleri gibi genel hatlarıyla anlaşılması sonra da bilişim alandaki terimlerin tanımlanması, tehditlerin ve suç işleme şekillerinin bilinmesi ve bilişim sistemlerinin kabiliyet sınırlarının ortaya konmasıyla mümkün olmaktadır. Bu açıdan çalışma belirtilen metot üzere şekillenmiştir.

Bilişim suçları modern hukukta, bilişim sistemine karşı işlenen suçlar ve bilişim yoluyla işlenen suçlar şeklinde bir sınıflandırmaya tabi tutulmuştur. Çalışmada aynı yöntem takip edilerek İslam ceza hukuku açısından bilişim suçlarını tek tek ele alınmıştır. İkinci grup suçların bir kısmının klasik işleniş şekli İslam hukukunda hükme bağlandığından dolayı bunlara kıyas yapmak suretiyle suçun

bilişim sistemleri üzerinden gerçekleştirilmesinin sonuçları nispeten daha belirgin olmuştur. Birinci grup suçlar ise daha önce hakkında hüküm olmayan suçlar olduğundan, İslam ceza hukuku genel prensipleri çerçevesinde ele alınmıştır.

Bilişim sistemine karşı işlenen suçlar; bilişim sistemlerine yetkisiz erişim, verilere yönelik suçlar ve bilişim sistemleri ve ağlara yönelik sabotaj fiillerinden oluşmaktadır. İslam ceza hukukuna göre bu suçlar özel mülkiyeti ihlal, tecessüs, mala zarar verme, hırsızlık, toplum maslahatına ortadan kaldırma ve kişisel menfaatleri yok etme gibi sonuçları doğurmaktadır. Dolayısıyla bilişim sistemlerine yönelik bu tür ihlaller, kişi hak ve hürriyetlerini ve toplum nizamını korumak adına suç kabul edilmektedir. Suç faillerine, suçun niteliğine göre değişik müeyyideler uygulanması gerekmektedir.

Bilişim yoluyla işlenen suçlar ise hırsızlık, dolandırıcılık, cinsel istismar ve müstehcenlik, özel hayatın gizliliğini ihlal, tehdit, şantaj, hakaret, haberleşmenin gizliliğini ihlal, kumar ve telif hakkı ihlalden oluşmaktadır. Bu suçlar geleneksel yollarla işlendiği gibi son dönemde daha yaygın haliyle bilişim sistemleri üzerinden de işlenmektedir. İslam ceza hukuku, doktrinde bu fiillerin geleneksel şekillerini detaylıca işlemiş ve bunlar hakkında hükümler ortaya koymuştur. Bilişim sistemleri kullanılarak işlenmesi noktasında suçların ihlal ettiği değerler ve sebebiyet verdiği mağduriyetler yönüyle değerlendirilmiştir. Suçların, cezaları için klasik fıkıh literatüründe ortaya konan şartları sağlayıp sağlamadığı değerlendirilerek ceza takdirine gidilmesinin uygun olacağı görülmüştür.

Bilim ve tekniğin gelişim hızıyla beraber bilişim teknolojilerinin hayatın her alanına hâkim olması ve herkes tarafından kolayca kullanılabilmesi özellikle malî suçlar açısından ciddi artışlara sebep olmaktadır. Bu durum İslam'ın korunması gerekli beş değerinden biri olan mal dokunulmazlığını zedelemektedir. Dolayısıyla bilişim sistemleri kullanılarak işlenen hırsızlık ve dolandırıcılık suçları bu açıdan ele alınarak fikhî hükümleri, kişinin mülkiyet hakkını korumak üzere geliştirilmelidir.

Toplumsal ahlakın korunması ve neslin ahlaki yozlaşmaya maruz kalmaması adına bilişim sistemlerindeki müstehcen içeriklere önlemler alınması ve bu tür yayın ve paylaşımların suç sayılması İslam ceza hukukunun genel prensipleri açısından

zorunluluk arz etmektedir. Sanal âlemdeki başta çocuk pornografisi olmak üzere her türlü pornografik içerik bu yönüyle yasaklar kapsamında değerlendirilmelidir.

Bilişim yoluyla işlenen tehdit, şantaj, hakaret, özel hayatın ve haberleşmenin gizliliğini ihlal suçları, kişinin şahsiyet haklarına, irade hürriyetine ve mahremiyetine yönelik tecavüzler olarak değerlendirilmelidir. İslam'ın saygın konuma yerleştirdiği insanı, bu tür saldırılardan korumak gayesiyle bu fiillerin İslam ceza hukukunca suç kabul edilerek yaptırımlara tabi tutulması gerekmektedir.

Kumar İslam'ın haram saydığı davranışlardandır. Bu fiilin bilişim sistemleri üzerinden gerçekleşmesi, niteliğini ve yasaklanma gayelerini değiştirmedeği gibi kontrolünü de zorlaştırmaktadır. Keza telif gibi fikri mülkiyet haklarının ihlali, bilişim teknolojisiyle gittikçe artmıştır. Dolayısıyla İslam ceza hukukunun, bu fiillerin bilişim yoluyla işlenmesi hakkında hükümlerini ortaya koyarak, faillerini engelleyici müeyyideler uygulaması önemli hale gelmiştir.

Son dönemde ortaya çıkan başkasının kablosuz internet bağlantısını kullanmak ve ücretli yayınları kaçak yollarla izlemek gibi fiillerin fikhî durumları, birçok insan açısından önem arz etmektedir. Bu fiillerin bir takım haksızlıklara sebebiyet verdiği aşikârdır. Dolayısıyla İslam hukukunca nehiyler kapsamında ele alınmalıdır.

Bu çalışmamızda bir kısmına sathî olarak değindiğimiz bilişim suçlarının, İslam ceza hukukçuları tarafından bilimsel anlamda ele alınması ve bu suçlar kapsamında İslam'ın öngördüğü yaptırımların değerlendirilmesi, hemen hemen herkesin günlük yaşantısında kullandığı bilişim ürünleri konusunda İslamî ölçülerin belirlenmesi adına öneme sahiptir. Dolayısıyla bu yönde yapılacak çalışmalarda ciddi yararlar olduğu kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

- Abdülbâki, Muhammed Fuad, *el-Mu'cemu'l-Müfehres li Elfâzi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, Daru'l Hadis, Kahire, 1996.
- Akalın, Adnan, "İslam Hukuku açısından Suçun Unsurları", *e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, 2013, No: 10, ss. 50-72.
- Akalın, Adnan, "*İslam Ceza Hukukunda Hırsızlık Suçu ve Çalınan Malla İlgili İhtilaflar*", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Akarıslan, Hüseyin, "*Bilişim Suçları, Bilişim Yoluyla İşlenen Suçlar ve Adli Bilişim Ayrımı*", Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Akaydın, Ceyda, "*İnternet Üzerinden Telif Hakkı İhlalleri*", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2005.
- Akbulut, İlhan, "İslam Hukukunda Suçlar ve Cezalar", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2003, C. 52, No:1, ss. 167-181.
- Akipek, Şebnem ve Dardağan, Esra, "Sanal Ortamda Gerçekleşen Telif Hakkı İhlallerine Uygulanacak Hukuk", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 50, No: 3, ss. 115-139.
- Akşit, M. Cevat, *İslam Ceza Hukuku ve İnsani Esasları*, Gümüşev Yayıncılık, İstanbul, 2015.
- Aktan, Hamza, "Kazf", *DİA*, İstanbul, 2002, C. XXV, ss. 148-149.
- Aktan, Hamza, "Âkile", *DİA*, İstanbul, 1989, C. II, ss. 248-249.
- Alacakaptan, Uğur, *Suçun Unsurları*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1975.
- Altay, Behçet, *Bilgisayarlar ve Basic ile Programlama*, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1995.
- Amir, Abdülaziz, *et-Ta'zir fi'ş-şeriatî'l-İslamiyye*, Dâru'l-Fikri'l-Arabî, Kahire, 1957.

- Ankara Ticaret Odası, “Sanal Tuzak: İnternet Kumarhaneleri Raporu”, (Çevrimiçi), <http://www.atonet.org.tr/yeni/index.php?p=243&l=1>, 11 Şubat 2016.
- Armağan, Servet, *İslam Hukukunda Temel Hak ve Hürriyetler*, DİB Yayınları, Ankara, 2011.
- Arı, Abdüsselam, “Fıkıh Açısından Sözleşmelerde Karşı Tarafı Yanıltma (Hile)”, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1999, No: 1, ss. 247-261.
- Arslan, Hüseyin, “İslam Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Asyûti, Hamdi *es-Sebbu vel-Kazfu ve Hurriyeti 'r-Ra'yi vet-Ta'bir*, Mektebetü'l-Âmme, Kahire, 2007.
- Avrupa Konseyi (Çevrimiçi), <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/conventions/treaty/185>, 04 Ocak 2016
- Avşar, Zakir ve Öngören, Gürsel, *Bilişim Hukuku*, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, İstanbul, 2010.
- Aydın, Ahmet “Hanefî Doktrininde Hırsızlık Suçunda Şekil Unsuru ve Cezaî Mesuliyete Etkisi”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 2014, No: 24, ss. 267-284.
- Aydın, Emin, *Bilişim Suçları ve Hukukuna Giriş*, Doruk Yayınları, Ankara, 1992.
- Aydın, M. Akif ve Hamîdullah, Muhammed, “Köle”, *DİA*, İstanbul, 2002, C. XXVI, ss. 237-246.
- Bahtiyar, Ziya, *Virüsler ve Güvenlik*, Pusula Yayınları, İstanbul, 2003.
- Bakıcı, Sedat, “Tehdit Suçu ve Unsurları”, *Ankara Barosu Dergisi*, 1992, No:5, ss. 717-727.
- Bardakoğlu, Ali, “Teorik Açından İslam ve Demokrasi: Yasama”, Yayına Hazırlayan: Ömer Turan, İslam ve Demokrasi, Kutlu Doğum Sempozyumu-1998, TDV Yayınları, Ankara, 1999.
- _____, “Ceza”, *DİA*, İstanbul, 2003, C. VII, ss. 470-478.

_____, “Diyet”, *DİA*, İstanbul, 1994, C. IX, ss. 473-479.

_____, “Eşkiya”, *DİA*, İstanbul, 1995, C. XXI, ss. 463-466.

_____, “Had”, *DİA*, İstanbul, 1996, C. XIV, ss. 547-551.

_____, “Hak”, *DİA*, İstanbul, 1997, C. XV, ss. 139-151.

_____, “Hırsızlık”, *DİA*, İstanbul, 1997, C. XVII, ss. 384-396.

_____, “İkrah”, *DİA*, İstanbul, 2000, C. XXII, ss. 30-37.

_____, “Kasâme”, *DİA*, İstanbul, 2001, C. XXIV, ss. 528-530.

_____, “Kumar”, *DİA*, İstanbul, 2002, C. XXVI, ss. 364-367.

Barışık, Salih ve Temel, Halime, “İnternet Bankacılığı Kullanımında Güvenlik Unsurlarının Bilinirliği (Anket Uygulamasına Dayalı SPSS Çözümlemesi)”, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi İİBF Dergisi*, Aralık 2007, ss. 138-145.

Bassiouni, M. Cherif, “İslam Hukukunda Kısası Gerektiren Suçlar”, çev.: Nasi Aslan, *ÇÜİFD*, 2003, C. 3, No: 1, ss. 311320.

Başoğlu, Tuncay, “Ta’zîr”, *DİA*, İstanbul, 2011, C. XL, ss. 198-202.

Behnesî, Ahmet Fethi, *el- Cerâim fi’l-Fıkhi’l İslâmî Dirâse Fıkhiyye Mukârana*, Dâru’s-Şurûk, Beyrut, 1988.

_____, *el-Mesûliyyetü’l-Cinâiyye fi Fıkhi’l-İslâmiyye*, Dâru’s-Şurûk, Beyrut, 1984.

_____, *el-Ukûbe fi’l-Fıkhi’l-İslami*, Dâru’s-Şurûk, Kahire, 1983.

Bilen, Mesut, “Türk Ceza Hukuku’nda Dolandırıcılık Suçu”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, 2012.

Bilmen, Ömer Nasuhi, *Hukukî İslâmiyye ve İstilahatı Fıkhiyye Kamusu*, Bilmen Yayınları, İstanbul, 1988.

Boğaç, Erkan ve Songür, Murat, *Açıklamalı Bilgisayar ve İnternet Terimleri Sözlüğü*, Hacettepe-Taş Yayınları, Ankara, 1999.

Boynukalın, Mehmet, “Suç”, *DİA*, İstanbul, 2009, C. XXXVII, ss. 453-457.

- Bozkurt, Nebi, “Fuhuş”, *DİA*, İstanbul, 1996, C. XIII, ss. 211-214.
- Buharî, Ebu Abdillâh Muhammed b. İsmail, “*el-Câmiu’s-Sahih*”, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.
- Ceyhun, Yurdakul ve Çağlayan, M. Ufuk, *Bilgi Teknolojileri Türkiye İçin Nasıl Bir Gelecek Hazırlamakta*, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1997.
- Çağlar, Seda ve Savaşer, Sevim, “İnternet ve Çocuk Pornografisi”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 2010, C. 7, No: 1, ss. 1001-1008.
- Çağlayan, Ramazan, *İdari Yaptırımlar Hukuku*, Asil Yayıncılık, Ankara, 2006.
- Çağrı, Mustafa, “Tecessüs”, *DİA*, İstanbul, 2011, C. XL, ss. 246-247.
- Çalış, Halit, “İslam Hukuku Literatüründe Eşya Hukukunun Temel Kavramları ve Konu ve Kapsam Açısından Milk Terimi”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 2003, No:2, s. 185-205.
- Çalışkan, İbrahim, “İslam Hukukunda Zina Suçunun Mahiyeti ve Cezası”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Ankara, 1994, C. 33, No: 1, ss. 61-100.
- Çeken, Hüseyin, *Amerika Birleşik Devletlerinde Siber Suçlar*, 2002, (Çevrimiçi) <http://www.jura.unisb.de/turkish/HCEken.html> , 29 Aralık 2015.
- Çiftçioğlu, Cengiz Topel, “Türk Ceza Kanunu’nda Taksir”, *Ankara Barosu Dergisi*, 2013, No:3, ss. 317-338.
- Çolak, Mücahit, “İslam Hukukunda Cezaî Sorumluluk ve Tazmin İlişkisi”, *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 2010, No: 4, ss. 16-23.
- Dağcı, Şamil, *İslam Ceza Hukukunda Şahıslara Karşı Müessir Fiiller*, Diyanet Yayınları, Ankara, 1999
- Dalgın, Nihat, “Temel Kaynaklar Çerçevesinde Dinden Dönme ve İnanç Özgürlüğü”, *Makâlât Dergisi*, 1999, No: 1, ss. 41-57.
- _____, “Değişim Stratejisi Açısından Hukuk ve İslam Hukuku”, *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2003, No: 16, ss. 73-109.

- _____, "İslam Hukukuna Göre Satım Sözleşmesi Açısından Mal Kavramı", *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Samsun 1999, No: 11, ss. 97-127.
- Değirmenci, Olgun, "Bilişim Suçları", Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2002.
- Demirbaş, Timur, *Kriminoloji*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005.
- Dilek, Halil İbrahim, "Bilişim Suçları ve Türk Hukuk Sistemindeki Yeri", Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Dönmezer, Sulhi, *Kişiler ve Mala Karşı Cürümler*, Beta Yayınları, İstanbul, 2001.
- Dönmezer, Sulhi ve Erman, Sahir, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1959.
- Durmaz, Şükrü, "Bilişim Suçlarının Sosyolojik Analizi", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Dülger, Murat Volkan, *Bilişim Suçları*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2004.
- Ebu Dâvûd, Süleyman b. Eş'as es- Sicistânî, *es-Sünen*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981.
- Ebu Ruhayye, Macid Muhammed, "İslâm'da Mâlî Tâ'zir Cezası", çev.: Nihat Dalgın, *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1999, No: 11, ss. 313-334.
- Ebû Zehra, Muhammed, *el-Cerîme*, Dâru'l- Fikri'l- Arabî, Kahire, ty.
- Erem, Faruk, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1974.
- _____, *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku*, Seçkin Yayınları, Ankara, 1995.
- Ergüç, Seher, "Türk Bankacılık Sisteminde İnternet Bankacılığı ile Yapılan Dolandırıcılıklar ve Bilişim Suçları Hukuku", Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008.

- Ergün, İsmail, *Siber Suçların Cezalandırılması ve Türkiye’de Durum*, Adalet Yayınları, Ankara, 2008.
- Ersoy, Yüksel, “Genel Hukuki Koruma Çerçevesinde Bilişim Suçları”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, Ankara, 1994, C. 43, No: 3, ss. 149-183.
- Erturhan, Sabri, “İnsan Onuru Bağlamında İslam Ceza Hukukuna Genel Bir Bakış”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 2013, No: 21, ss. 185-214.
- _____, “İslâm Hukukunda Şüpheden Sanığın Yararlanması İlkesi”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sivas, 2002, C. VI, No:2, ss. 179-205.
- _____, *İslam ceza Hukuku Etrafındaki Tartışmalar*, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2008.
- Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, md. 1/B, (Çevrimiçi), <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5846.pdf>, 13 Şubat 2016.
- el-Fîrûzâbâdî, Muhammed b. Yakub, *el-Kâmûsu'l-Muhît*, Dâru'l-Kütübi'l- 'İlmiyye Beyrut, 1994.
- Gökmenoğlu, Hüseyin Tekin, “Kur’an-ı Kerim’de Olmayan ve Onunla Çelişen Ceza: Recm”, *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 2003, No: 2, ss. 117-129.
- Görgün, Mehmet, *Uygulamada Ağır Ceza Davaları*, Adalet Yayınevi, Ankara, 1996.
- Gözübüyük, Abdullah Pulat, *Alman, Fransız, İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunlarıyla Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Şerhi*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1960.
- Güleç, Hasan, “İslam Hukukuna Göre İkra (Cebir)”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1987, No: 4, ss. 129-142.
- Gülseren, Fehmi Şener, “İnternet Ortamında İşlenen Hakaret Suçları”, *Lefke Avrupa Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Haziran 2013, C. IV, No: 1, ss. 15-33.
- Günay, H. Mehmet, “İslam Hukuk Doktrininde Hapis Müessesesi ve Mahpuslara Yapılacak Muamele”, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2000, No: 2, ss. 35-62.
- _____, “Tağrir”, *DİA*, İstanbul, 2010, C:XXXIX, ss. 375-376.

- Hafizoğulları, Zeki ve Özen, Muharrem, “Özel Hayata ve Hayatın Gizli Alanına Karşı Suçlar” *Ankara Barosu Dergisi*, 2009, No:4, ss. 9-22.
- Hakeri, Hakan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler-Temel Bilgiler*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2012.
- Hekim, Hakan ve Başbüyük, Oğuzhan "Siber Suçlar ve Türkiye'nin Siber Güvenlik Politikaları", *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, 2013, No: 4, ss. 135-158.
- Hira, Ayhan, “Özel Hayatın Korunması: Türk Ceza Kanununda Özel Hayata Ve Hayatın Gizli Alanına Karşı İşlenen Suçlarla İlgili Düzenlemenin İslam Hukuku İle Mukayesesi”, *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Kars, 2014, No: 13, ss. 75-102.
- Hülagu, Metin, *İslam Hukukunda Hapis Cezası*, Rey Yayınları, Kayseri, 1996.
- el-İsfahanî, Hüseyin b Rağıb, *el-Müfredat fî Ğaribi'l-Kur'ân*, (tahk: Safvan Adnan Davudi), Daru'l Kalem, Dımeşk, 1992.
- İbn Âbidin, Muhammed Emin b. Ömer, *Hâşiye Reddi'l-muhtâr ale'd-Dürri'l-muhtâr şerh Tenviri'l-ebşâr*, (tahk: Muhammed Subhi Hasen Hallâk-Âmir Huseyn), Dâru'l- Fikr, Beyrut, 1998.
- İbn Âşûr, Muhammed Tâhir, *Makâsîdü'ş-şerîati'l-İslâmiyye, eş-Şeriketü't-Tunusiyye*, Tunus, 1985.
- İbn Kudâme, Muvaffakuddîn Abdullah, *el-Mugnî*, Daru'l Alemü'l Kütüb, Riyad, 1997.
- İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezid, *es-Sünen*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981.
- İbn Manzûr, Ebu'l-Fadl Cemaluddîn Muhammed b. Mükerrerem, *Lisanu'l-Arab*, Daru's-Sâdır, Beyrut, 1956.
- İbn Nuceym, Zeynüddin Zeyd b. İbrahim b. Muhammed, *el-Bahrü'r-Raik Şerhu Kenzi'd- Dekaik*, Dâru'l-Ma'rife, Kahire, t.y.

- İbn Rüşd, Ebû'l- Velîd Muhammed b. Ahmed el- Hafîd, *Bidâyetü'l- Müctehid ve Nihâyetü'l- Muktesid*, Dâra'l-Ceyl, Beyrut, 2004.
- İbn Sebîl, Muhammed b. Abdullah, "Haddü's-Serika fi'ş-Şerî'ati'l-İslâmiyye", *Mecelletu Mecmai'l-Fıkhi'l-İslâmî: Râbitatü'l- Âlemi'l- İslâmî*, Mekke, 1999, C. 10, No: 12, ss. 29-74.
- İbn Teymiyye, Takıyyüddin, *el-Hisbe fi'l-İslâm*, Dârü'l-Kitâbi'l-Arabî, y.y.y., t.y.
- İçli, Sadi, "Klasik Fıkıh Doktrininde İkraha ve Öldürmede İkrahaın Sonuçları", Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- İnanıcı, Haluk, "Bilişim ve Yazılım Hukuku, Uygulamanın İçinden Görünüşü," *İstanbul Barosu Dergisi*, 1996, C. 70, No:7-8-9, ss. 508-530.
- İnce, İrfan, "Ridde", *DİA*, 2008, İstanbul, C. XXXV, ss. 88-91.
- İslam Fıkıh Akademisi Beşinci Dönem Toplantısı, Karar Sayısı:5/1-3, 1998, Kuveyt, *Mecelletü'l-Mecmai'l-Fıkhi'l-İslâmî*, C. III, No: 5, ss. 2267.
- Kaboğlu, İbrahim Özden, *Özgürlükler Hukuku*, İmge Yayınları, Ankara, 2002.
- Kahveci, Nuri "İslam Ceza Hukuku Açısından Suçun Manevi Unsurlarından Kast", *Hikmet Yurdu Dergisi*, 2012, C. 5, No: 9, ss. 13-23.
- _____, "Hukuk Açısından Ceza Vermenin Teleolojik Boyutu", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2003, C. 1, No:2, ss. 21-36.
- Karaman, Hayreddin *Mukayeseli İslâm Hukuku*, İz Yayıncılık, İstanbul, 2001.
- Karagülmez, Ali, *Bilişim Suçları ve Soruşturma Kovuşturma Evreleri*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005.
- Karakehya, Hakan "Türk Ceza Kanunu'nda Bilişim Sistemine Girme Suçu", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2009, No:81, ss. 1-24.
- Kâsânî, Alâu'd-Dîn Ebu Bekr, *Bedâiü's-Sanai' fî Tertibi'ş-Şerâi'*, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1986.

- Kayıhan, İçel; Sözüer, Adem; Mahmutoğlu, Fatih S.; Sokullu, Füsün; Özgenç, İzzet ve Ünver, Yener, *Suç Teorisi*, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2004.
- Kunter, Nurullah, *Ceza Muhakemesi Usûlü*, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1978.
- Kurt, Levent, *Açıklamalı-İçtihatlı Tüm Yönleriyle Bilişim Suçları ve Türk Ceza Kanunundaki Uygulaması*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005.
- Köse, Saffet *İslam Hukukunda Hakkın Kötüye Kullanılması*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1997.
- Köse, Saffet, "Hile", *DİA*, 1998, C. XVIII, ss. 28-29.
- el-Maverdî, Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Habib, *el-Ahkamu's-Sultaniyye ve'l-Vilayetü'd-Diniyye*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1985.
- Maydanî, Riyad, "İslam Ceza Hukukunun Genel Prensipleri" çev.: Şamil Dağcı, *İslami Araştırmalar Dergisi*, Ankara, 1990, C. 4, No: 1, ss. 61-70.
- el-Merğînânî, Burhanuddîn Ebu'l-Hasen Ali b. Ebu Bekr, *el-Hidaye Şerhu Bidayeti'l-Mubtedî*, Dâru'l-Erkam, Beyrut, 1981.
- el-Mevsilî, Abdullah b. Mahmud b. Mevdud, *el-İhtiyar*, Daru'l-Marife, Beyrut, 2007.
- Müslim, Ebu'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccac el-Kuseyrî, "*el-Câmiu's-Sahîh*", Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.
- en-Nesefî, Ömer b. Muhammed Necmüddin Ebû Hafs, *Tilbetü't-Talebe fi'l-İstulâhâtü'l-Fıkhiyye*, Dâru'l-Kalem, Beyrut, 1986.
- Okan, Betül Badiğınli, "İslam Ceza Hukukunda Hırâbe (Eşkîyalık) Suçunun Mahiyeti ve Hukukî Sonuçları", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Okka, Sevinç, "İslam Hukuku ve Osmanlı Uygulamasında Devlete İsyân (Bağy) Suçu", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 1997.
- Önder, Ayhan *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Beta Basım Yayım, İstanbul, 1992.
- _____, *Şahıslara ve Mala Karşı Cürümler ve Bilişim Alanında Suçlar*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1994.

- Özdilek, A. Osman, *İnternet ve Hukuk*, Papatya Yayınları, İstanbul, 2002.
- Özen, Mustafa, “Hakaret Suçu ve İnternet Yoluyla İşlenmesi”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2008, No:75, ss. 94-108.
- Özdemir, Gökçe Türkoğlu, *Roma hukukunda İnfamia, Şerefsizlik*, Ankara, 2008.
- Salman, Yüksel, “İslam Ceza Hukukunda Af”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, 2005.
- Sâbık, Seyyid, *Fıkhu’s-Sünne*, Dâru’l-Kütübi’l-Arabî, Beyrut, 1977.
- es-Sâbûnî, Muhammed Ali *Revâii’l-Beyan Tefsiru Ayati’l-Ahkam Mine’l-Kur’ân*, Daru’s-Sâbûnî, Kahire, 2007.
- Sarıfakıoğlu, Birkan, “İnternetin Toplumsal Etkileri”, *Elektrik Mühendisliği Dergisi*, Ağustos 2007, No: 431, ss. 54-57.
- Schacht, Joseph, *İslam Hukukuna Giriş*, çev.: Mehmet Dağ- Abdülkadir Şener, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1986.
- Sembhali, Muhammed Burhâneddin, “Telif Hakkının Fıkhî Hükmüne Bir Bakış”, (terc: Ahmet Yasin Küçüktiryaki), *Diyanet İlmî Dergi*, 2015, C. LI, No: 2, ss. 147-159.
- Serahsî, Şemsü’l-eimme Ebû Sehl Ebû Bekir Muhammed b. Ahmed, *el-Mebsût*, (edt.: M. Cevat Akşit), Gümüşev Yayıncılık, İstanbul, 2008.
- Sevük, Handan Yokuş, “Haberleşmenin Gizliliğini İhlal Suçu”, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2007- 2008, No: 16-17-18-19, ss. 159-195.
- Sınar, Hasan, *İnternet ve Ceza Hukuku*, Beta Yayınları, İstanbul, 2014.
- Songur, Haluk, “İslam Ceza Hukuku Üzerine –Genel Kısım Özel Kısım Ayrımı ve Belirlenmiş Suçlar Bakımından Cezaların Taksimi-“, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 2003, No: 1, ss. 187-195.
- _____, “İslam Ceza Hukukunda Suça İştirak Teorisi –Mukayeseli Bir İnceleme-”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, 2001.

- es-Suyuti, Abdurrahman Celeleddin, *el-Eşbâh ve'n-Nezâir fî Kavâidi ve Furûi's-Şâfiyye*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1994.
- Şafak, Ali, “Kasıt”, *DİA*, 2001, C. XXIV, ss. 559-561.
- eş-Şâzelî, Hasan Ali, “Cirâh”, *DİA*, 1993, C. VIII, ss. 24-25.
- eş-Şehrî, Fayez b. Abdullah “İstihdâmâtü Şebeketi'l-İnterneti fî Mecâli'l-E'lâmi'l-Emniyyi'l-Arabî”, *Mecelletü'l- Buhûsi'l- Emniyyeti*, Riyad, 2002, No:19, ss. 163-214.
- Şekerci, Osman, *İslâm Ceza Hukukunda Tazir Suçları ve Cezaları*, Bayrak Yayınları, İstanbul, 1996.
- Şen, Ersan, *Devlet ve Kitle İletişim Araçları Karşısında Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması*, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul, 1999.
- _____, “Hırsızlık Suçları”, *Ankara Barosu Dergisi*, 2012, No:3, ss. 321-357.
- Şeyhanlıoğlu, Mustafa Emrah, “Hırsızlık Suçu”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Tarablûsî, Alâuddîn Ebû'l- Hasan Ali b. Hâlid, *Muînü'l- Hukkâm fimâ Yeteradeddü beyne'l- Hasmeyni mine'l-Ahkâm*, Şirketü Mektebeti ve Matbaati Mustafa el-Bâbî el- Halebî ve Evlâdühü bi Mısır, Mısır, 1973.
- Taner, Fahri Gökçen, “Türk Ceza Hukukunda Şantaj Suçu”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2011, No: 92, s. 118-156.
- Taner, Tahir, *Ceza Hukuku Umumi Kısım*, Ahmet Sait Matbaası, İstanbul, 1949, s. 79.
- Taşkın, Şaban Canat, *Bilişim Suçları*, Beta Yayınları, Bursa, 2008.
- TCK, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf> (Çevrimiçi), 25 Kasım 2015
- Temiz, Kemal, “İslâm'da Kumar Yasağı”, On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Tirmizî, Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Sevra, “*es-Sünen*”, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

- Toroslu, Haluk, “Ceza Müeyyidesi”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.
- Toroslu, Nevzat, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, Savaş Yayınevi, Ankara, 2008.
- Tulum, İsmail, “Bilişim Suçları ile Mücadele”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Turan, Metin ve Yılmaz, Bülent, “Türkiye’de Telif Hakları İhlalleri: Yargıtay Kararları Çerçevesinde Bir Değerlendirme”, *Bilgi Dünyası Dergisi*, 2004, C. 15, No: 1, ss. 55-75.
- Türk Bilişim Derneği, (Çevrimiçi),
http://www.tbd.org.tr/usr_img/cd/kamubib14/raporlarPDF/RP5-2009.pdf, 20 Ocak 2016.
- Türkiye Bankalar Birliği, (Çevrimiçi)
<http://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/7328/pdf/TBB-Dolandiricilik-Eylemleri-ve-Korunma-Yontemleri.pdf>, 18 Ocak 2016
- Udeh, Abdulkadir, *et-Teşri’u’l-Cinâiyyü’l-İslâmî*, Dâru’t-Türâs, Kâhire, tsz.
- Ulusal Siber Olaylara Müdahale Merkezi (USOM), DDos El Kitabı, (Çevrimiçi),
<https://www.usom.gov.tr/dosya/1418807216-USOM-SGFF-002-DDoS%20El%20Kitabi.pdf>, 11 Ocak 2016.
- Üçok, Coşkun, “Osmanlı Kanunnamelerinde İslâm Ceza Hukukuna Aykırı Hükümler”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1946, C. 3, No: 1, ss. 125-146.
- Üzülmez, İlhan, “Şantaj Suçu”, *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2004, C. VIII, No: 1-2, ss. 173-198.
- _____, “Yazışmaların İhlali Cürmü (tck. M. 195/1) ve Bu Bağlamda Elektronik Postalara (e-postalara) Yönelik Saldırıların Durumu”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2004, C. 53, No: 1, ss. 147-171.

- Yakut, Esra, “Tanzimat Dönemine Kadar Osmanlı Hukuku’nda Taziri Gerektiren Suçlar ve Cezaları”, *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2006, C. I, No:2, ss. 25-40.
- Yavuz, Yunus Vehbi, *Çalışma Hayatı ve İslâm*, Tuğra Neşriyat, İstanbul, 1992.
- Yaycı, Esra, “Bilişim Suçları”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Yazıcı, Ayla, “Yeni Karapara Aklama Yöntemleri Olarak Akıllı Kartlar Ve İnternet”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2008, C. VIII, No: 2, ss. 153-168.
- Yazıcıoğlu, Recep Yılmaz, *Bilgisayar Suçları: Kriminolojik, Sosyolojik ve Hukuksal Boyutları İle*, Alfa Yayınları, İstanbul, 1997.
- Yazır, Elmalılı M. Hamdi, *Hak Dini Kur’an Dili*, (sad. İsmail Karaçam, Emin Işık, Nusrettin Bolelli, Abdullah Yücel) Feza Gazetecilik Yayınları, İstanbul, t.y.
- Yenidünya, A. Caner ve Değirmenci, Olgun, *Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Bilişim Suçları*, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2003.
- Yerlikaya, Ünal, “Hukuk-Değer İlişkisi Açısından İslâm Ceza Hukuku Normları”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, 2012.
- Yıldırım, Mustafa, “İslam hukukunda İçki İçme Suçu ve Cezası”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2001, No: 14, ss. 31-52.
- Yıldız, Kemal, “Sorumluluk”, *DİA*, 2009, C. XXXVII, ss. 380-382.
- Yıldız Teknik Üniversitesi, (Çevrimiçi),
<http://www.yildiz.edu.tr/~kunal/datacomdsy/tcpip.pdf>, 02 Ocak 2016.
- Yılmaz, Abdurrahman, “Türkiye’deki Dolandırıcılık Tipolojileri: Dolandırıcılık Olaylarının Kategorik Tasnifi ve Yapılış Şekilleri”, *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E- Dergisi*, (Çevrimiçi),
http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/makaleler/DOLANDIRICILIK_TIPOLOJILERI_12_2015.pdf, 10 Ocak 2016.

Yiğit, Yaşar, “İslam Ceza Hukukunda Kanunilik İlkesi ve Kanunu Bilmemenin Cezalara Etkisi”, Diyanet İlmî Dergi, 2010, C. 36, No. 1, ss. 55-84.

Zuhayli, Vehbe, *İslâm Fıkhi Ansiklopedisi* çev.: Ahmet Efe, Beşir Eryarsoy, H.Fehmi Ulus, Abdürrahim Ural, Yunus Vehbi Yavuz, Nureddin Yıldız, Risale Yayınları, İstanbul, 1994.